



**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΜΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

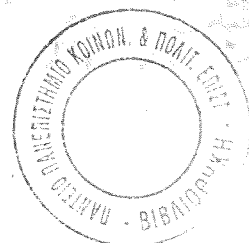
**ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ
ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ
ΕΠΙΠΕΔΟ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 1995-2005**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΛΟΥΚΑΣ
Α.Μ.: 0803Μ012**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Σ.ΛΩΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2006



ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε ορισμένους ανθρώπους, οι οποίοι με τις συμβουλές και τις παρατηρήσεις τους συνέβαλαν σημαντικά στην εκπόνηση και την βελτίωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. **Λώλο Σαράντη** για την ευκαιρία που μου έδωσε να ασχοληθώ με ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα και για την πολύτιμη καθοδήγηση του κατά την διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής, τα μέλη της τριμελούς επιτροπής κ.κ **Ρίτσαρντσον Κλάιβ** και **Κεραμίδου Ιωάννα** για τις συμβουλές και τις παρατηρήσεις τους και τους **υπαλλήλους της ΕΣΥΕ** για την ευγενική παραχώρηση στατιστικών δεδομένων , η έλλειψη των οποίων θα καθιστούσε αδύνατη την περάτωση της εργασίας. Τέλος, θα ήταν παράλειψη μου να μην ευχαριστήσω τις κυρίες **Κόκκινου Ελεονόρα**, **Κορδία Στεφανία** και **Σταματελοπούλου Φραντζέσκα** όπως και τους κυρίους **Γώγο Στυλιανό**, **Ζάγα Ηλία** και **Μηλιώτη Κωνσταντίνο** για τις συμβουλές και τις παρατηρήσεις τους. Τυχόν λάθη και παραλείψεις οφείλονται αποκλειστικά στον υπογράφοντα.

Λ.Γ.ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΑΝΕΡΓΙΑ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ : ΘΕΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	6
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
1.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	8
1.2.1 ΦΥΣΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	8
1.2.2 ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΑΝΕΡΓΙΑΣ.....	10
1.2.3 ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	15
1.3 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ.....	16
1.3.1 ΓΕΝΙΚΑ	17
1.3.2 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΠΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ.....	17
1.3.3 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ	19
1.3.4 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ.....	20
1.3.5 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΜΕ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΩΣΗ ΤΗΣ.....	21
1.4 ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ.....	21
1.4.1 Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΚΛΑΣΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ.....	21
1.4.2 Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΚΕΥΝΣΙΑΝΗ ΘΕΩΡΙΑ.....	24
1.4.3 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	26
1.5 ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝ : Ο ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ OKUN	28
1.6 ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ: Η ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS	29
1.6.1 ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΑ ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS	30
1.6.2 ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS.....	32
1.7 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ.....	35
1.7.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ	35
1.7.2 ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	38
1.8 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	44
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	45
2.2 ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ.....	46
2.2.1 ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΜΟΝΗΣ ΕΞΙΣΩΣΗΣ	47
2.2.2 ΥΠΟΘΕΤΙΚΑ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ.....	51
2.2.3 Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	56
2.2.4 Το ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΩΝ ΕΞΙΣΩΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΕΙΤΑΙ ΜΕ ΔΙΑΔΡΑΣΕΙΣ	58
2.2.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΩΝ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	59
2.3 ΟΙ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ.....	60
2.3.1. ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	61
2.3.2 ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	67
2.3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ.....	70
2.3.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ.....	71
2.3.5 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	72
2.3.6 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ	73

2.4	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ.....		79
3.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	80
3.2	ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	85
3.3	ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	90
3.4	ΔΕΙΚΤΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	93
3.5	ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΟΜΕΩΝ.....	97
3.6	ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΡΟΪΟΝ.....	100
3.7	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ		105
4.1	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ	106
4.2	ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	113
4.3	ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΩΝ.....	118
4.1.1	ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	118
4.1.2	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ.....	122
4.1.3	ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	123
4.1.4	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	125
4.4	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	126
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....		130
5	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	131
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....		137
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		137
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		137
ΠΗΓΕΣ.....		141

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: Ταξινόμηση της ανεργίας ανάλογα με τη διάρκεια της	21
Πίνακας 2: Αποτελέσματα στο ποσοστό ανεργίας από την δημιουργία μιας επιπλέον θέσης εργασίας.....	58
Πίνακας 3: Μεταβλητές της αγοράς εργασίας	67
Πίνακας 4: Μεταβλητές που σχετίζονται με την δομή του συστήματος παραγωγής.....	70
Πίνακας 5: Σύνοψη των παραγόντων που επηρεάζουν το ποσοστό ανεργίας	74
Πίνακας 6: Ποσοστά ανεργίας στην Ελλάδα και σε κάθε μία από τις Ελληνικές περιφέρειες	86
Πίνακας 7: Ποσοστά (%) μεταβολή της απασχόλησης (1994-2005)	89
Πίνακας 8: Ποσοστά (%) απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα 1998-2005	90
Πίνακας 9: Ποσοστά (%) απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα 1995-2005	91
Πίνακας 10: Ποσοστά (%) απασχόλησης στον τριτογενή τομέα 1998-2005.....	91
Πίνακας 11: Μεριδίο απασχόλησης στους τρεις τομείς.....	92
Πίνακας 12: Ποσοστά (%) συμμετοχής αντρών στο εργατικό δυναμικό 1995-2005.	94

Πίνακας 13: Ποσοστά (%) συμμετοχής γυναικών στο εργατικό δυναμικό 1995-2005	94
Πίνακας 14: Νεανικός πληθυσμός 1995-2005	96
Διάγραμμα 15: Νεανικός πληθυσμός (15-24 ετών) για την Ελλάδα 1995-2005...	97
Πίνακας 15: Παραγωγικότητα πρωτογενή τομέα 1995 - 2005 (σε χιλιάδες ευρώ).....	98
Πίνακας 16: Παραγωγικότητα δευτερογενή τομέα 1995 - 2005 (σε χιλιάδες ευρώ).....	98
Πίνακας 17: Παραγωγικότητα τριτογενή τομέα 1995 - 2005 (σε χιλιάδες ευρώ) ..	99
Πίνακας 18: Παραγωγικότητα στους τρεις τομείς 1995-2005 (σε χιλιάδες ευρώ).....	99
Πίνακας 19: Κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν 1995-2005 (σε χιλ ευρώ).....	101
Πίνακας 20: Ποσοστιαία μεταβολή στο ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν (1994-2005).....	102
Πίνακας 21: Ταξινόμηση των μεταβλητών.....	107
Πίνακας 22: Μεταβλητές και πηγές	112
Πίνακας 23: Αποτελέσματα υποδείγματος	114
Πίνακας 24: Τιμές και στατιστική σημαντικότητα των μεταβλητών	116
Πίνακας 25: Επίδραση μεταβλητών στο ποσοστό ανεργίας.....	117
Πίνακας 26: Η επίδραση των μεταβλητών στο ποσοστό ανεργίας	124
Πίνακας 27: Σύνοψη των παραγόντων που επηρεάζουν το ποσοστό ανεργίας	132
Πίνακας 28: Ταξινόμηση των μεταβλητών.....	134
Πίνακας 29: Επίδραση των μεταβλητών στο ποσοστό ανεργίας	135

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1: Ανεργία λόγω της ύπαρξης μισθού	11
Διάγραμμα 2: Μετακινήσεις ατόμων μεταξύ εργατικού και μη εργατικού δυναμικού	16
Διάγραμμα 3: Ισορροπία στην αγορά εργασίας.....	23
Διάγραμμα 4: Ισορροπία στην αγορά εργασίας.....	25
Διάγραμμα 5:Ισορροπία στην αγορά εργασίας	28
Διάγραμμα 6:Καμπύλη PHILLIPS	30
Διάγραμμα 7: α)Υπόδειγμα συναθροιστικής ζήτησης.....β)Καμπύλη PHILLIPS	31
Διάγραμμα 8: Βραχυχρόνια και μακροχρόνια καμπύλη PHILLIPS	33
Διάγραμμα 9: Ταξινόμηση του BOUDEVILLE.....	37
Διάγραμμα 10: Ταξινόμηση με βάση τον βαθμό ανάπτυξης.....	38
Διάγραμμα 11: Ποσοστά (%) ανεργίας για την Ελλάδα 1995-2005.....	87
Διάγραμμα 12: Ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης για την Ελληνική επικράτεια 1994-2005.....	89
Διάγραμμα 13: Ποσοστά (%) απασχόλησης στους τρεις τομείς παραγωγής της οικονομίας για την Ελληνική επικράτεια (1995-2005).....	93
Διάγραμμα 14: Ποσοστά συμμετοχής αντρών και γυναικών στο εργατικό δυναμικό για την Ελλάδα	95
Διάγραμμα 15: Νεανικός πληθυσμός (15-24 ετών) για την Ελλάδα 1995-2005	97

Διάγραμμα 16: Παραγωγικότητα στους τρεις τομείς παραγωγής της οικονομίας ((σε χιλιάδες ευρώ) για την Ελλάδα (1995-2005)	100
Διάγραμμα 17: Ποσοστιαία μεταβολή του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος (1994-2005)	102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΑΝΕΡΓΙΑ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ : ΘΕΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στους βασικότερους σκοπούς της οικονομικής πολιτικής περιλαμβάνονται: η πλήρης απασχόληση ή η μείωση της ανεργίας, η σταθερότητα του γενικού επιπέδου των τιμών, η ισορροπία στο ισοζύγιο των τιμών, η καλύτερη διανομή του εθνικού εισοδήματος, η οικονομική μεγέθυνση, η ορθολογικότερη κατανομή των εθνικών πόρων στις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες και η περιφερειακή ανάπτυξη. Οι σκοποί αυτοί δεν είναι ανεξάρτητοι μεταξύ τους. Αντίθετα, το επίπεδο αλληλεξάρτησης τους είναι πολύ μεγάλο. Συνεπώς, σε ένα οικονομικό σύστημα παρουσιάζονται τόσο έντονες αντιθέσεις μεταξύ των σκοπών, ώστε η πλήρης ικανοποίηση του ενός να συνεπάγεται μερική, μηδενική ή και αρνητική ακόμα εκπλήρωση του άλλου.

Οι σκοποί της οικονομικής πολιτικής είναι βραχυχρόνιοι και μακροχρόνιοι. Η διαφοροποίηση των σκοπών οφείλεται στο ότι τους βραχυχρόνιους σκοπούς παρουσιάζονται, η ανάγκη της άμεσης ικανοποίησης τους και η δυνατότητα της πιο γρήγορης εκπλήρωσής τους. Υπό ομαλές συνθήκες, στους βραχυχρόνιους στόχους εντάσσονται η πλήρης απασχόληση ή η μείωση της ανεργίας, η σταθερότητα του γενικού επιπέδου των τιμών και η ισορροπία στο ισοζύγιο των τιμών. Οι υπόλοιποι θεωρούνται περισσότερο μακροχρόνιοι, επειδή απαιτείται περισσότερος χρόνος για την εκπλήρωσή τους. Η ιεράρχησή των ανωτέρω σκοπών εξαρτάται από την εκάστοτε επικρατούσα κατάσταση στην εθνική, κοινοτική και παγκόσμια οικονομία, τις προοπτικές της οικονομίας και τις διαμορφούμενες και εκφρασμένες κοινωνικές προτιμήσεις.

Αναμφίβολα, ένας από τους σημαντικότερους σκοπούς της οικονομικής πολιτικής και πάγιο αίτημα της κοινωνίας είναι η μείωση της ανεργίας. Πως ορίζεται όμως η ανεργία; Ένας από τους πιθανούς ορισμούς είναι ότι η ανεργία θεωρείται η κατάσταση εκείνη σύμφωνα με την οποία όποιος είναι ικανός και θέλει να εργασθεί, με τον τρέχοντα μισθό για την ειδικότητά του, δεν μπορεί να απασχοληθεί. Ο ορισμός αυτός, όμως, δεν καλύπτει όλο το φάσμα του φαινομένου αφού πρόκειται για μια ιδιαίτερη περίπλοκη κοινωνική κατάσταση, τα αίτια και οι συνέπειες του οποίου

καθιστούν ανέφικτες, ανεπαρκείς και ελλιπείς τις μονοσήμαντες και περιορισμένες προσεγγίσεις του.

Η απώλεια της εργασίας μπορεί να είναι το πιο θλιβερό οικονομικό γεγονός στη ζωή ενός ατόμου. Οι αποδοχές από την εργασία, τις περισσότερες φορές, είναι βασικός παράγοντας για την διατήρηση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων αλλά και για την αίσθηση της προσωπικής ολοκλήρωσης των ατόμων. Κατά συνέπεια, η απώλεια της εργασίας συνεπάγεται ένα χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο στο παρόν, άγχος και αβεβαιότητα για το μέλλον και μειωμένη αυτοεκτίμηση.

Αναφορικά με την χώρα, το ποσοστό ανεργίας που παρουσιάζει είναι ένας σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας του βιοτικού της επιπέδου. Τα άτομα που θέλουν να εργαστούν και δεν μπορούν να βρουν δουλειά, δεν συνεισφέρουν στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών της οικονομίας και δεν μπορούν να συνεισφέρουν στην άνοδο του εθνικού εισοδήματος. Μολονότι κάποιο ποσοστό ανεργίας θεωρείται αναπόφευκτο σε μια σύνθετη οικονομία με χιλιάδες επιχειρήσεις και εκατομμύρια εργαζομένους, το ποσοστό της ανεργίας παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις από περίοδο σε περίοδο και από χώρα σε χώρα. Οι συνέπειες από την ανεργία σε ατομικό και εθνικό επίπεδο οδηγούν τις κυβερνήσεις και τα κόμματα να έχουν αναγάγει την καταπολέμηση της ανεργίας σε ύψιστη προτεραιότητα και σκοπό.

Η εργασία αυτή θα ασχοληθεί με τα αίτια της περιφερειακής ανεργίας. Βασισμένοι σε προηγούμενες μελέτες θα εξετάσουμε θεωρητικά και οικονομετρικά τους παράγοντες που επηρεάζουν το ποσοστό περιφερειακής ανεργίας. Γι' αυτό το λόγο θα αναφερθούμε στην έννοια της περιφέρειας, στα συστήματα ανάπτυξης των περιφερειών και σε θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης. Εφόσον η μείωση της ανεργίας και περιφερειακή ανάπτυξη συμβαδίζουν είναι χρήσιμο να δούμε ορισμένα στοιχεία για την περιφέρεια.

1.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

1.2.1 ΦΥΣΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Από τους πιο βασικούς σκοπούς της οικονομικής πολιτικής μιας κυβέρνησης είναι η μείωση της ανεργίας. Η πραγματοποίηση του σκοπού αυτού θα οδηγήσει στην αύξηση της υλικής ευημερίας των ατόμων, στην ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης και στην μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και αναταραχών. Βέβαια, το ιδανικό σενάριο για μια κυβέρνηση είναι να επιτευχθεί η πλήρης απασχόληση. Ως **πλήρης απασχόληση** θεωρείται η κατάσταση εκείνη σύμφωνα με την οποία όποιος είναι ικανός και θέλει να εργαστεί με τον τρέχοντα μισθό για την ειδικότητα του, να μπορεί να βρει εργασία¹

Το συνολικό **εργατικό δυναμικό** (N) ορίζεται ως το άθροισμα των **απασχολούμενων** (E) και των **ανέργων** (U) που ζητούν εργασία.

$$N=E+U \quad (1.1)$$

Το **ποσοστό ανεργίας** ορίζεται ως:

$$u=\frac{N-E}{N}=\frac{U}{N} \quad (1.2)$$

Σε κάθε χρονική περίοδο, ένα ποσοστό απασχολούμενων (α), χάνει την εργασία του διότι απολύεται, παραιτείται ή συνταξιοδοτείται, ενώ ένα ποσοστό μη απασχολούμενων (β) βρίσκει εργασία. Ας κάνουμε τώρα την υπόθεση ότι η οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση γενικής ισορροπίας. Αυτή η υπόθεση σημαίνει ότι η αγορά εργασίας, όπως και οι υπόλοιπες αγορές εξάλλου, βρίσκεται σε κατάσταση ισορροπίας. Στην κατάσταση αυτή ο αριθμός των απασχολούμενων που χάνει την εργασία του ($\alpha \cdot E$), ισούται με τον αριθμό των ανέργων που βρίσκει δουλειά ($\beta \cdot U$).

$$\beta \cdot U=\alpha \cdot E \quad (1.3)$$

¹ Προδομίδης Κ. Π., σελ 26, 2001

Το ποσοστό ανεργίας που υπάρχει, όταν η οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση γενικής ισορροπίας, καλείται **φυσικό ποσοστό ανεργίας** (u_n). Για τον υπολογισμό του κάνουμε τους εξής μετασχηματισμούς στην σχέση (1.3):

$$\beta \cdot U = \alpha \cdot E \rightarrow \beta \cdot U = \alpha \cdot (N - U) \rightarrow \frac{\beta \cdot U}{N} = \frac{\alpha \cdot (N - U)}{N} \rightarrow \beta \cdot u_n = \alpha - \alpha \cdot u_n \rightarrow u_n = \frac{\alpha}{\alpha + \beta}$$

Συνεπώς το **φυσικό ποσοστό ανεργίας** ισούται με

$$u_n = \frac{\alpha}{\alpha + \beta} \quad (1.4)$$

Τα ποσοστά α και β είναι οι συνιστώσες του φυσικού ποσοστού ανεργίας. Όταν αυξάνεται το α αυξάνεται το u_n και όταν αυξάνεται το β μειώνεται το u_n . Το μέγεθος του ποσοστού ανεργίας δεν παραμένει διαχρονικά σταθερό. Μεταβάλλεται επειδή επηρεάζεται από τις διαρκώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες.

Το συμπλήρωμα του φυσικού ποσοστού ανεργίας, καλείται **φυσικό ποσοστό απασχόλησης** (e_n) και δίνεται από την σχέση:

$$e_n = \frac{\beta}{\alpha + \beta} \quad (1.5)$$

Υπολογίζεται ως η διαφορά $1 - u_n$ ή κατά τρόπο ανάλογο με τον υπολογισμό του u_n .

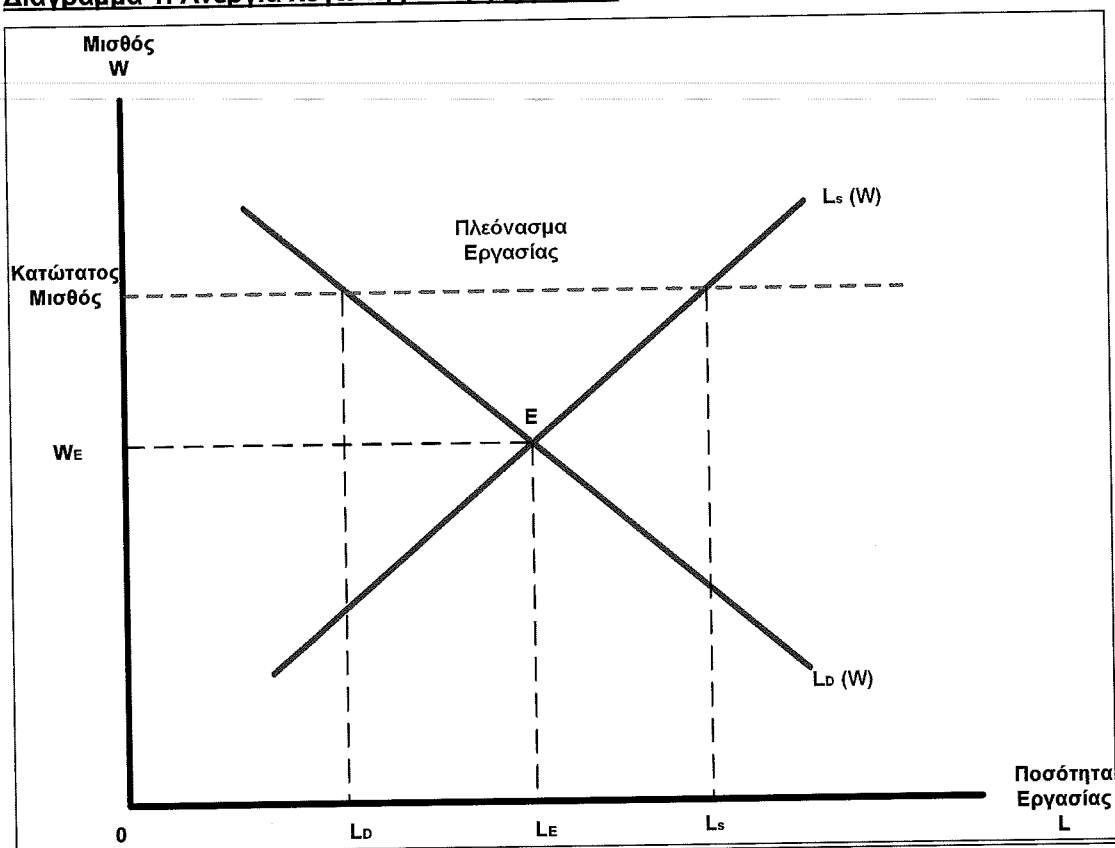
1.2.2 ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Για την καλύτερη κατανόηση του φυσικού ποσοστού ανεργίας, θα εξετασθούν τέσσερις λόγοι, οι οποίοι δεν επιτρέπουν στις πραγματικές αγορές εργασίας να φθάσουν στην κατάσταση της πλήρους απασχόλησης. Οι λόγοι είναι οι εξής:

- Η νομοθεσία για τα κατώτατα ημερομίσθια και τους μισθούς.
- Τα εργατικά σωματεία.
- Οι μισθοί αποδοτικότητας.
- Η αναζήτηση εργασίας.

Το διάγραμμα 1 εξετάζει τις βασικές οικονομικές αρχές για έναν κατώτατο μισθό.

Διάγραμμα 1: Ανεργία λόγω της ύπαρξης μισθού



Στην αγορά εργασίας που απεικονίζεται στο διάγραμμα 1, ο μισθός στον οποίο υπάρχει ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης είναι ο W_E . Σε αυτό το μισθό ισορροπίας, η προσφερόμενη και ζητούμενη ποσότητα εργασίας ισούνται με το L_E . Αντίθετα, εάν ο μισθός βρίσκεται υποχρεωτικά πάνω από το επίπεδο ισορροπίας, εξαιτίας της νομοθεσίας περί κατώτατων μισθών, η προσφερόμενη ποσότητα εργασίας αυξάνεται στο L_S , ενώ η ζητούμενη ποσότητα εργασίας μειώνεται στο L_D . Το πλεόνασμα $L_S - L_D$, το οποίο προκύπτει στην αγορά εργασίας, αντιπροσωπεύει την ανεργία. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι όταν μια νομοθεσία για τον κατώτατο μισθό κρατά το μισθό πάνω

από το επίπεδο που οδηγεί σε ισορροπία την προσφερόμενη και την ζητούμενη ποσότητα εργασίας, τότε αυξάνει την προσφερόμενη ποσότητα εργασίας και μειώνει αντίστοιχα την ζητούμενη ποσότητα εργασίας, σε σχέση με το επίπεδο ισορροπίας. Δημιουργείται, συνεπώς, πλεόνασμα εργασίας. Επειδή υπάρχουν περισσότεροι εργαζόμενοι σε σχέση με την ζητούμενη ποσότητα εργασίας, μερικοί εργαζόμενοι μένουν άνεργοι.

Από το διάγραμμα 1, γίνεται εύκολα αντιληπτό το εξής : **Εάν ο μισθός κρατηθεί πιο πάνω από το επίπεδο του μισθού ισορροπίας για οποιοδήποτε λόγο, το αποτέλεσμα θα είναι η ανεργία**². Η νομοθεσία για τον κατώτατο μισθό είναι ο ένας λόγος για τον οποίο μπορεί οι μισθοί να κρατηθούν πάνω από το επίπεδο ισορροπίας. Οι άλλοι δυο λόγοι είναι τα εργατικά σωματεία και οι μισθοί αποδοτικότητας.

Το εργατικό σωματείο ή συνδικάτο είναι μια ένωση εργατών ή εργαζομένων, η οποία διαπραγματεύεται με τους εργοδότες τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας. Το εργατικό σωματείο είναι ένα είδος καρτέλ. Όπως και οποιοδήποτε άλλο καρτέλ, το σωματείο συμπεριφέρεται ως ένα σύνολο πωλητών, οι οποίοι ενεργούν μαζί ελπίζοντας ότι θα «πουλήσουν» ακριβότερα τις υπηρεσίες τους. Οι περισσότεροι εργάτες ή εργαζόμενοι στην οικονομία συζητούν ατομικά με τους εργοδότες τους για τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας τους. Αντίθετα, οι εργαζόμενοι που είναι μέλη σ' ένα σωματείο κάνουν την ίδια συζήτηση ως ομάδα. Οι διαδικασίες στο πλαίσιο των οποίων τα εργατικά σωματεία και οι επιχειρήσεις συμφωνούν για τους όρους απασχόλησης ονομάζονται συλλογικές διαπραγματεύσεις.

Στις διαπραγματεύσεις με μια επιχείρηση, το εργατικό σωματείο ζητά υψηλότερους μισθούς και καλύτερες εργασιακές συνθήκες απ' όσο θα προσέφερε η επιχείρηση στην περίπτωση απουσίας του σωματείου. Εάν το σωματείο και η επιχείρηση δεν συμφωνήσουν, το σωματείο μπορεί να οργανώσει απεργία (αναστολή της εργασίας στην επιχείρηση). Η επιχείρηση, μπροστά στον κίνδυνο της πραγματοποίησης της απεργίας, η οποία θα οδηγήσει σε μείωση της παραγωγής, των πωλήσεων, των εσόδων και του κέρδους, συνήθως συμφωνεί να πληρώσει υψηλότερους μισθούς, κάτι το οποίο δεν θα έκανε σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση.

² Mankiw G.N, Τόμος Β σελ 312, 2002

Όταν ένα σωματείο αυξάνει το μισθό πάνω από το επίπεδο ισορροπίας, αυξάνει την προσφερόμενη ποσότητα εργασίας και παράλληλα μειώνει την ζητούμενη ποσότητα εργασίας, με αποτέλεσμα την πρόκληση ανεργίας. Οι εργάτες που παραμένουν στην εργασία τους έχουν βελτιώσει την οικονομική τους κατάσταση, αλλά εκείνοι που είχαν προηγουμένως εργασία και τώρα είναι άνεργοι εξαιτίας του υψηλότερου μισθού, βρίσκονται σε χειρότερη κατάσταση. Πράγματι, τα εργατικά σωματεία θεωρούνται αίτια συγκρούσεων που παρατηρούνται ανάμεσα σε διάφορες ομάδες εργαζομένων- μεταξύ των εντός που ωφελούνται από τους υψηλούς μισθούς που εξασφαλίζουν τα σωματεία και των εκτός που δεν παίρνουν τις θέσεις απασχόλησης εκείνων που ανήκουν στα σωματεία³.

Ένας τρίτος λόγος για την διατήρηση της ανεργίας, αναλύεται με την θεωρία των μισθών της αποδοτικότητας. Σύμφωνα με αυτή την θεωρία, οι επιχειρήσεις λειτουργούν πιο αποτελεσματικά όταν πληρώνουν μισθούς που βρίσκονται πάνω από το επίπεδο ισορροπίας. Συνεπώς, μπορεί να αποβεί πιο κερδοφόρα αυτή η τακτική για την επιχείρηση, παρότι υπάρχει πλεονάζουσα προσφερόμενη ποσότητα εργασίας.

Οι μισθοί αποδοτικότητας αυξάνουν το μισθό πάνω από το επίπεδο ισορροπίας, αυξάνουν την προσφερόμενη ποσότητα εργασίας και παράλληλα μειώνουν την ζητούμενη ποσότητα εργασίας, με αποτέλεσμα την πρόκληση ανεργίας. Συνεπώς, η προκύπτουσα ανεργία από τους μισθούς αποδοτικότητας προσομοιάζει με την ανεργία, η οποία προκύπτει από την νομοθεσία για τους κατώτατους μισθούς και από τα εργατικά σωματεία. Υπάρχει όμως μια σημαντική διαφορά. Η νομοθεσία για τους κατώτατους μισθούς και τα εργατικά σωματεία εμποδίζουν τις επιχειρήσεις να μειώσουν τους μισθούς όταν υπάρχει πλεόνασμα εργαζομένων. Η θεωρία του μισθού αποδοτικότητας καθιστά αβάσιμο έναν τέτοιο περιορισμό, διότι σε πολλές περιπτώσεις οι επιχειρήσεις μπορούν να βελτιώσουν την θέση τους εάν διατηρήσουν τους μισθούς πάνω από το επίπεδο ισορροπίας⁴.

³ Mankiw G.N, Τόμος Β σελ 317, 2002

⁴ Mankiw G.N, Τόμος Β' σελ 321, 2002

Οι παράγοντες, οι οποίοι εξηγούν την ύπαρξη μισθών αποδοτικότητας είναι οι εξής:

- Η υγεία του εργαζομένου.
- Ο κύκλος εργασιών του εργαζομένου.
- Η προσπάθεια του εργαζομένου.
- Η ποιότητα του εργαζομένου.

Ο πρώτος τύπος της θεωρίας του μισθού αποδοτικότητας επισημαίνει την σύνδεση των μισθών και της υγείας του εργαζομένου. Οι εργαζόμενοι, οι οποίοι αμείβονται καλύτερα έχουν καλύτερη διατροφή και κατά συνέπεια είναι πιο υγιείς και παραγωγικοί. Μια επιχείρηση μπορεί να θεωρεί πιο παραγωγική και κερδοφόρα την πληρωμή υψηλών μισθών από την πληρωμή χαμηλότερων μισθών, εφόσον η πρώτη εξασφαλίζει υγιείς και παραγωγικούς εργαζόμενους ενώ η δεύτερη οδηγεί σε φιλάσθενους και λιγότερο παραγωγικούς εργαζόμενους. Αυτός ο τύπος της θεωρίας του μισθού αποδοτικότητας έχει αντίκρισμα σε επιχειρήσεις των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών όπου η ανεπαρκής διατροφή είναι το πιο συνηθισμένο πρόβλημα.

Ο δεύτερος τύπος θεωρίας του μισθού αποδοτικότητας επισημαίνει την σύνδεση των μισθών και του κύκλου εργασιών του εργαζομένου. Όσο υψηλότερους μισθούς πληρώνει μια επιχείρηση στους εργαζόμενους της, τόσο σπανιότερα επιλέγουν οι εργαζόμενοι να την εγκαταλείψουν. Συνεπώς, μια επιχείρηση μπορεί να μειώσει τον κύκλο εργασιών των εργαζομένων της πληρώνοντας έναν υψηλό μισθό. Εξαιτίας του υψηλού κόστους πρόσληψης και εκπαίδευσης των νέων εργαζομένων, οι επιχειρήσεις με υψηλότερο κύκλο εργασιών θα έχουν τάση αύξησης του κόστους εργασίας. Οι επιχειρήσεις, λοιπόν, μπορεί να θεωρούν επωφελή την πληρωμή μισθών πάνω από το επίπεδο ισορροπίας, ώστε να μειώσουν τον κύκλο εργασιών των εργαζομένων.

Ο τρίτος τύπος θεωρίας του μισθού αποδοτικότητας επισημαίνει την σύνδεση του μισθού και της προσπάθειας του εργαζομένου. Οι υψηλοί μισθοί παρακινούν τους εργαζόμενους να κρατήσουν την εργασία τους και τους δίνουν κίνητρο να καταβάλλουν τις καλύτερες προσπάθειες τους. Εάν ο μισθός βρισκόταν στα επίπεδα του μισθού ισορροπίας, οι εργαζόμενοι δεν θα είχαν κίνητρο να εργαστούν σκληρά, διότι και σε περίπτωση απόλυσης θα

μπορούσαν να ξαναβρούν εργασία με τον ίδιο μισθό. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις αυξάνουν εθελούσια τους μισθούς πάνω από το επίπεδο ισορροπίας, προσφέροντας ως κίνητρο στους εργαζομένους την μη αποφυγή των εργασιακών τους υποχρεώσεων. Βέβαια, αυτή η τακτική των επιχειρήσεων προκαλεί ανεργία.

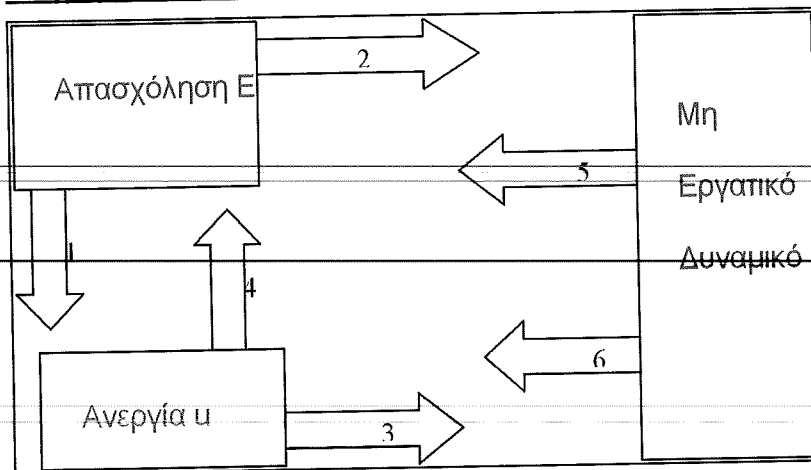
Ο τέταρτος τύπος της θεωρίας του μισθού αποδοτικότητας επισημαίνει την σύνδεση του μισθού και της ποιότητας του εργαζομένου. Όταν μια επιχείρηση προσλαμβάνει νέους εργαζομένους δεν μπορεί να κρίνει με ακρίβεια την ποιότητα αυτών που κάνουν αίτηση. Πληρώνοντας, όμως, έναν υψηλότερο μισθό, προσελκύει ένα καλύτερο σύνολο εργαζομένων που θα κάνουν αίτηση για τις προσφερόμενες θέσεις.

Ο τελευταίος λόγος για τον οποίο οι οικονομίες παρουσιάζουν κάποιο ποσοστό ανεργίας είναι η αναζήτηση εργασίας. Η αναζήτηση εργασίας είναι η διαδικασία του συνδυασμού των εργαζομένων με τις κατάλληλες δουλειές. Η ανεργία αναζήτησης είναι συχνά αποτέλεσμα των αλλαγών στη ζήτηση για εργασία από διαφορετικές επιχειρήσεις. Επίσης, επειδή διαφορετικές περιοχές σε κάθε χώρα παράγουν διαφορετικά αγαθά, η απασχόληση μπορεί να αυξάνεται σε μια περιοχή και να μειώνεται σε μια άλλη. Οι αλλαγές στην σύνθεση της ζήτησης εργασίας μεταξύ των κλάδων ή των διαφορετικών περιοχών ονομάζονται **κλαδικές μετατοπίσεις**. Οι κλαδικές μετατοπίσεις προσωρινά προκαλούν ανεργία επειδή απαιτείται κάποιο χρονικό διάστημα ώστε οι εργαζόμενοι να αναζητήσουν εργασία σε νέους κλάδους.

1.2.3 ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κατά κανόνα, η αγορά εργασίας δεν βρίσκεται σε ισορροπία. Αυτό συμβαίνει επειδή τα άτομα μετακινούνται διαρκώς μεταξύ επαγγελματών, μεταξύ απασχόλησης και ανεργίας, μεταξύ εργατικού και μη δυναμικού εργατικού. Οι ροές αυτές απεικονίζονται στο διάγραμμα 2.

Διάγραμμα 2: Μετακινήσεις ατόμων μεταξύ εργατικού και μη εργατικού δυναμικού



Τα αριθμημένα βέλη αυτού του σχήματος δείχνουν τις εξής κινήσεις:

1. Έξοδο από την απασχόληση προς την ανεργία
2. Έξοδο από την απασχόληση προς το μη εργατικό δυναμικό.
3. Έξοδο από την ανεργία προς το μη εργατικό δυναμικό.
4. Είσοδο στην απασχόληση από την ανεργία.
5. Είσοδο στην απασχόληση από μη εργατικό δυναμικό.
6. Είσοδο στην ανεργία από το μη εργατικό δυναμικό.

Τα αθροίσματα των ροών που απεικονίζονται με τα βέλη (1+2) δείχνουν την αποχώρηση των ατόμων από την απασχόληση και με τα βέλη (4+5) την εύρεση εργασίας. Η διαφορά των αθροισμάτων των ροών (4+5)-(1+2) δείχνει την μεταβολή της απασχόλησης. Εξάλλου, η διαφορά των αθροισμάτων των ροών (1+6)-(3+4) δείχνει την μεταβολή στην ανεργία. Το ποσοστό ανεργίας u εκτιμάται ως ο αριθμός των ανέργων U προς το σύνολο του εργατικού δυναμικού. Έτσι έχουμε:

$$u = \frac{U}{L} \cdot 100 \quad (1.6)$$

1.3 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

1.3.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η θεωρητική ανάλυση της ανεργίας και η εμπειρική ανάλυση χρησιμοποιούν συχνά ταξινομήσεις της ανεργίας. Οι ταξινομήσεις αυτές βασίζονται σε ορισμένα κριτήρια. Μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερις ομάδες κριτηρίων ταξινόμησης της ανεργίας⁵. Η ανεργία ταξινομείται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα:

- με τα αίτια που την προκαλούν.
- με τις πολιτικές που την αντιμετωπίζουν.
- με το χρόνο που διαρκεί.
- με την ομάδα στην οποία ανήκει ο άνεργος.

Με αυτές τις ταξινομήσεις γίνεται προσπάθεια να εξακριβωθεί η βαρύτητα της ανεργίας στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Το σημαντικότερο κριτήριο ταξινόμησης που χρησιμοποιείται είναι αυτό που ταξινομεί την ανεργία ανάλογα με τα αίτια που την προκαλούν. Τα υπόλοιπα κριτήρια είναι δευτερεύοντα ή συμπληρωματικά.

1.3.2 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΠΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ

Οι μετακινήσεις των ατόμων από και προς την αγορά εργασίας οφείλονται σε διάφορους παράγοντες που ανάλογα με την προέλευση τους δημιουργούν ανεργία τριβής, εποχική ανεργία, κυκλική ανεργία και διαρθρωτική ανεργία. Από την εξέταση των μορφών ανεργίας δημιουργούνται αποκλίσεις ανάμεσα στο φυσικό, u_n , και το τρέχον ποσοστό ανεργίας, u . Η κατανόηση των αιτίων που προκαλούν τις εν λόγω μορφές ανεργίας αναμένεται να βοηθήσει το έργο των ασκούντων οικονομική πολιτική για την σμίκρυνση της διαφοράς $u-u_n$.

Ανεργία τριβής

Η ανεργία τριβής προέρχεται από την εκούσια μετακίνηση των ατόμων μεταξύ διαφορετικών απασχολήσεων και αφορά στο χρονικό διάστημα που

⁵ Δεδουσόπουλος Α, σελ 57, 2000

μεσολαβεί από τη στιγμή που εγκαταλείπει κάποιος την εργασία του μέχρι την στιγμή που προσλαμβάνεται αλλού. Το ποσοστό των ανέργων που δημιουργείται από την ανεργία τριβής στο συνολικό εργατικό δυναμικό είναι μικρό, αλλά έχει μόνιμο χαρακτήρα λόγω της αδιάκοπης μετακίνησης των εργαζομένων μεταξύ απασχολήσεων. Τούτο τείνει να μεταβάλλεται προς την ίδια κατεύθυνση με την οικονομική δραστηριότητα, ενώ η χρονική διάρκεια της ανεργίας τριβής προς την αντίθετη κατεύθυνση. Το ποσοστό αυτό δεν είναι κατ' ανάγκη το ίδιο σε όλα τα επαγγέλματα. Τέλος, δεν μπορεί να μετρηθεί με ευχέρεια και ακρίβεια η συμμετοχή του υπό συζήτηση ποσοστού στο εκάστοτε συνολικό ποσοστό ανεργίας.

Εποχική ανεργία

Η εποχική ανεργία οφείλεται σε εποχικές μεταβολές της συνολικής ζήτησης και της συνολικής προσφοράς. Μεταξύ των κλάδων στους οποίους εμφανίζεται η εποχική ανεργία είναι η γεωργία και ο τουρισμός. Αν και υπάρχει το ενδεχόμενο οι εποχικά άνεργοι να βρουν απασχόληση αλλού, εντούτοις, λόγω του χρονικού διαστήματος που μεσολαβεί από τη στιγμή που γίνονται άνεργοι μέχρι τη στιγμή που βρίσκουν κάποια άλλη απασχόληση, δημιουργείται ένα εποχικό πρότυπο στη συνολική ανεργία. Το φαινόμενο της εποχικής ανεργίας εντάσσεται συνήθως στην ανεργία τριβής.

Κυκλική ανεργία

Η κυκλική ανεργία οφείλεται στην ανεπάρκεια της συνολικής ενεργού ζήτησης. Αυτό σημαίνει ότι σε δεδομένα επίπεδα μισθών, ημερομισθίων και παραγωγικότητας της εργασίας. Όλοι όσοι ψάχνουν εργασία δεν μπορούν να απορροφηθούν στην παραγωγική διαδικασία λόγω της χαμηλής συνολικής ζήτησης. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται κυρίως σε περιόδους ύφεσης.

Διαρθρωτική ανεργία

Η διαρθρωτική ανεργία οφείλεται στην αδυναμία της προσφοράς εργασίας να προσαρμόζεται με σχετική ευκολία και ταχύτητα στις συνεχώς

μεταβαλλόμενες συνθήκες, που προσδιορίζουν τις ευκαιρίες απασχόλησης. Οι μεταβολές στις ευκαιρίες απασχόλησης. Οι μεταβολές στις ευκαιρίες απασχόλησης προέρχονται από μεταβολές στις προτιμήσεις των καταναλωτών, μεταβολές στις τεχνικές συνθήκες της παραγωγής και μεταβολές στη σύνθεση του ΑΕΠ (διαχρονικά αυξάνεται το σχετικό μερίδιο

των υπηρεσιών σε βάρος των αντιστοίχων μεριδίων της γεωργίας και της βιομηχανίας). Οι μεταβολές αυτές αντικατοπτρίζονται σε διαρκείς

ανισορροπίες μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας διαφόρων ειδικοτήτων και επαγγελματιών, σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Λόγω των ανισορροπιών αυτών η διαρθρωτική ανεργία ενδέχεται να διαφέρει από κλάδο σε κλάδο και από περιοχή σε περιοχή, παρά την ταυτόχρονη ύπαρξη κενών θέσεων για πλήρωση. Η ένταση με την οποία εκδηλώνεται η διαρθρωτική ανεργία είναι τόσο μεγαλύτερη όσο μικρότερη είναι η κινητικότητα των εργαζομένων μεταξύ ειδικοτήτων, επαγγελματιών και περιοχών.

Εν κατακλείδι, όλα τα είδη ανεργίας, με εξαίρεση την ανεργία τριβής, είναι ακούσια και, με εξαίρεση τη διαρθρωτική ανεργία, είναι βραχυχρόνιου χαρακτήρα. Η ανεργία τριβής και η εποχική ανεργία συνήθως περιλαμβάνονται στην έννοια του φυσικού ποσοστού ανεργίας⁶.

1.3.3 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ

Η ανάγκη να αναπτυχθεί, πέρα της ταξινόμησης της ανεργίας που στηρίζεται στα αίτια, και μια εναλλακτική ταξινόμηση που βασίζεται στις πολιτικές και στα αποτελέσματα αυτών των πολιτικών επί της ανεργίας, εν μέρει προέκυψε από την αδυναμία των ταξινομήσεων της ανεργίας που στηρίζονται στα αίτια να δώσουν σαφή εμπειρικά αποτελέσματα⁷. Αν και τα κριτήρια ταξινόμησης είναι διαφορετικά, οι κατηγορίες στις οποίες διακρίνεται η ανεργία είναι κοινές και η ταξινόμηση βάσει των πολιτικών διαχωρίζει την ανεργία σε ανεργία τριβής, κυκλική ανεργία και διαρθρωτική ανεργία.

⁶ Προδρομίδης Κ.Π., σελ 32, 2001

⁷ Δεδουσόπουλος Α., σελ 74, 2002

- Ανεργία τριβής είναι η ανεργία την οποία κρίνουν οι σχεδιαστές της πολιτικής ότι δεν πρέπει να μειώσουν εξαιτίας του κόστους που συνεπάγεται η μείωση της σε όρους είτε της νομισματικής σταθερότητας είτε του κόστους που συνεπάγεται η μείωση της σε σχέση με το αναμενόμενο ατομικό και κοινωνικό όφελος.
- Κυκλική ανεργία είναι το τμήμα της συνολικής ανεργίας που μπορεί να περιορισθεί ή και να εξαλειφθεί με την πολιτική οικονομικής σταθεροποίησης. Για την τόνωση της συνολικής ζήτησης και επομένως, για τη μείωση της κυκλικής ανεργίας λαμβάνονται κατά κανόνα δημοσιονομικά και νομισματικά μέτρα. Τα μέτρα αυτά όμως, δεν θα πρέπει να δημιουργούν επιπλοκές στους άλλους στόχους της οικονομικής πολιτικής (π.χ να μην αυξάνεται ιδιαίτερα ο πληθωρισμός).
- Διαρθρωτική είναι η ανεργία που μπορεί να μειωθεί με διαρθρωτικά μέτρα, δηλαδή με εφαρμογή πολιτικών, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα μεγαλύτερο ατομικό και κοινωνικό όφελος σε σχέση με το κόστος εφαρμογής τους. Η καταπολέμηση της διαρθρωτικής ανεργίας γίνεται κυρίως με την επαγγελματική κατάρτιση και μετεκπαίδευση του εργατικού δυναμικού για την αύξηση της κινητικότητας του, καθώς και με την παροχή κινήτρων (φορολογικών, πιστωτικών κ.α) για προσέλκυση νέων επενδύσεων σε περιοχές με σημαντικά πλεονάσματα εργασίας.

1.3.4 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ

Το ενδιαφέρον των οικονομολόγων για μια ταξινόμηση της ανεργίας ανάλογα με τη χρονική περίοδο που διαρκεί, είναι σχετικά πρόσφατο και προέκυψε από την διαπίστωση ότι ένα συνεχώς αυξανόμενο ποσοστό ανέργων αντιμετώπιζε ανεργία με ασυνήθιστα μεγάλη διάρκεια.

Πίνακας 1: Ταξινόμηση της ανεργίας ανάλογα με τη διάρκεια της⁸

Διάρκεια Περιόδου στην Ανεργία	Είδος Ανεργίας
Έως 6 μήνες	Βραχυχρόνια ανεργία
6 έως 12 μήνες	Ανεργία Μέσης Διάρκειας
12 και άνω	Μακροχρόνια ή Χρόνια Ανεργία
Άνω των 24 μηνών	Μεγάλη Μακροχρόνια Ανεργία

1.3.5 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΜΕ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ

Η ανάλυση της διάρθρωσης της ανεργίας αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο επιμερίζεται η ανεργία μεταξύ διακριτών κοινωνικών ομάδων που αποτελούν το εργατικό δυναμικό. Τα κριτήρια που ταξινομούν την ανεργία ανάλογα με την κοινωνική ομάδα, διακρίνονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες:

- Υπάρχουν τα κριτήρια τα οποία βασίζονται στα προσωπικά χαρακτηριστικά των ατόμων που αποτελούν την ομάδα. Σημαντικότερα από τα κριτήρια αυτά είναι το φύλο, η φυλή και εθνικότητα, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η εργασιακή ένταξη και η εργασιακή εμπειρία.
- Υπάρχουν τα κριτήρια τα οποία βασίζονται σε κατά βάση οικονομικά-κοινωνικά χαρακτηριστικά του εργασιακού περιβάλλοντος ή της περιοχής κατοικίας των ανέργων. Παραδείγματα τέτοιων κατηγοριών ταξινόμησης είναι η γεωγραφική κατανομή της ανεργίας, η ανεργία των αστικών κέντρων και η ανεργία συγκεκριμένων κλάδων ή επαγγελμάτων.

1.4 ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ

1.4.1 Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΚΛΑΣΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

⁸ Δεδουσόπουλος Α, σελ 79, 2000

Στην αγορά εργασίας, το ύψος του πραγματικού μισθού και το επίπεδο απασχόλησης εργασίας καθορίζονται από τις δυνάμεις της ζήτησης και προσφοράς εργασίας. Η ζήτηση εργασίας, που προέρχεται από τους επιχειρηματίες, εξάγεται από τη σχέση μεγιστοποιήσεως των κερδών τους και εξάγεται από το ύψος του πραγματικού μισθού. Η προσφορά εργασίας, που προέρχεται από τους εργάτες που την προσφέρουν, επίσης εξαρτάται από το ύψος του πραγματικού μισθού.

Το επίπεδο απασχόλησης εργασίας είναι το επίπεδο πλήρους απασχόλησης. Δηλαδή, δεν είναι δυνατό να υπάρξει υποαπασχόληση, αν στην αγορά εργασίας λειτουργεί απρόσκοπτα και ελεύθερα ο ανταγωνισμός μεταξύ των εργατών που προσφέρουν εργασία και μεταξύ των επιχειρήσεων που ζητούν την εργασία. Αν υπάρχουν εργάτες, που είναι υποαπασχολούμενοι, επειδή δεν δέχονται να εργαστούν με την αμοιβή που διαμορφώθηκε ελεύθερα στην αγορά, τότε έχουμε την περίπτωση της **εκούσιας ανεργίας**, η οποία όμως δεν εξετάζεται στην κλασική θεωρία.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι τα εξής:

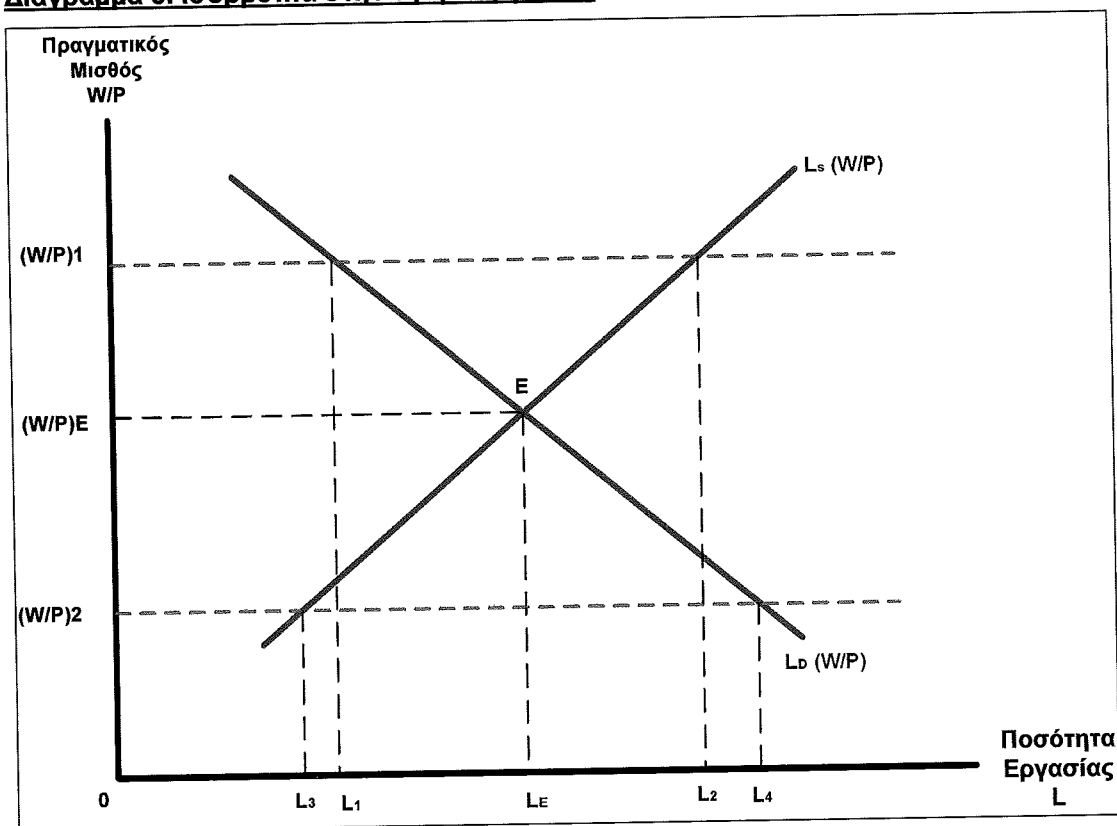
- Οι εργάτες δεν έχουν την αυταπάτη του χρήματος, συνεπώς η προσφορά εργασίας εξαρτάται από τον πραγματικό και όχι από τον χρηματικό μισθό.
- Η οικονομία θα βρίσκεται πάντα σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης, εφόσον θα υπάρχει ελεύθερος ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας.

Ο τρόπος, με τον οποίο οι κλασικοί πίστευαν, ότι ο ελεύθερος ανταγωνισμός θα οδηγήσει σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης ήταν ο εξής: Αν υπάρχουν αναπασχολήτοι εργάτες στην αγορά εργασίας, τότε ο ανταγωνισμός μεταξύ τους θα έχει ως αποτέλεσμα την μείωση του χρηματικού μισθού W . Αυτό θα έχει ως συνέπεια την μείωση του πραγματικού μισθού (W/P), αν φυσικά την πτώση των χρηματικών μισθών δεν ακολουθεί αναλογικά ισόποση πτώση και του γενικού επιπέδου των τιμών P . Η μείωση του πραγματικού μισθού σημαίνει ουσιαστικά αύξηση των κερδών των επιχειρήσεων, η οποία θα οδηγήσει σε αύξηση της απασχόλησης και ολόκληρη η διαδικασία θα συνεχιστεί, ώσπου να επιτευχθεί η πλήρης απασχόληση. Εάν υπάρχει υπερβάλλουσα ζήτηση, ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων θα

οδηγήσει σε αύξηση του χρηματικού μισθού W . Αυτό θα έχει ως συνέπεια την αύξηση του πραγματικού μισθού (W/P), αν φυσικά την αύξηση των χρηματικών μισθών δεν ακολουθεί αναλογικά ισόποση αύξηση και του γενικού επιπέδου των τιμών P . Η αύξηση του πραγματικού μισθού θα έχει ως αποτέλεσμα την εξάλειψη της υπερβάλλουσας ζήτησης και την επίτευξη πραγματικού μισθού ισορροπίας, όπου η συνολική προσφερόμενη ποσότητα ισούται με τη συνολική ζητούμενη ποσότητα για εργασία. Διαγραμματικά η κλασική θεωρία για την αγορά εργασίας παρουσιάζεται στο διάγραμμα 3 .

Στην κλασική θεωρία, η ευκαμψία των χρηματικών μισθών θα οδηγήσει στην πλήρη απασχόληση. Σε περίπτωση ανισορροπίας της αγοράς εργασίας, οι δυνάμεις του ελεύθερου ανταγωνισμού θα οδηγήσουν σε «εκκαθάριση» την αγορά. Μέτρα νομισματικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα δεν μπορούν να είναι αποτελεσματικά, εφόσον ισχύει η «κλασική διχοτόμηση» (διαχωρισμός των πραγματικών μεγεθών, όπως εργασία και παραγόμενο προϊόν , με τα χρηματικά μεγέθη).

Διάγραμμα 3: Ισορροπία στην αγορά εργασίας



1.4.2 Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΚΕΥΝΣΙΑΝΗ ΘΕΩΡΙΑ

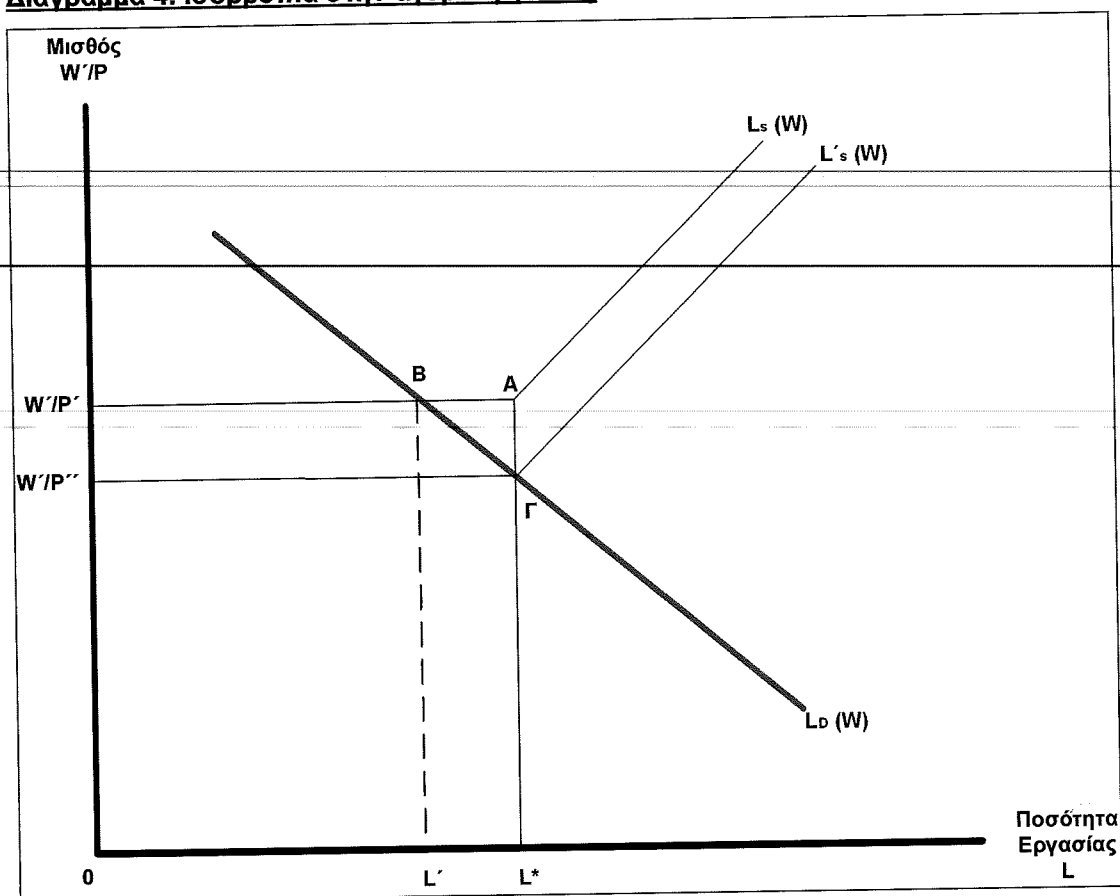
Στην αγορά εργασίας, σύμφωνα με την κεϋνσιανή θεωρία, εμφανίζεται η καμπύλη ζήτησης εργασίας ως συνάρτηση του πραγματικού μισθού (W/P) και η καμπύλη προσφοράς εργασίας ως συνάρτηση του χρηματικού μισθού W . Γίνεται εύκολα αντιληπτό, ότι οι δυο θεωρίες παρουσιάζουν διαφορές. Η πρώτη διαφορά σχετίζεται με την προσφορά εργασίας. Στους κλασικούς η προσφορά εργασίας εξαρτάται από το ύψος του πραγματικού μισθού, ενώ για τον Keynes, η προσφορά εργασίας εξαρτάται από το ύψος του χρηματικού μισθού.

Συνεπώς, για δεδομένο ύψος τιμών P , οι συναρτήσεις προσφοράς και ζήτησης εργασίας καθορίζουν το επίπεδο απασχόλησης στην αγορά εργασίας. Μια μεταβολή του επιπέδου τιμών, θα οδηγούσε σε μεταβολή μόνο της ζήτησης εργασίας, ενώ η προσφορά εργασίας θα παρέμενε αμετάβλητη. Το επίπεδο απασχόλησης, όπως γίνεται αντιληπτό, επηρεάζεται από μεταβολές του επιπέδου τιμών. Το συμπέρασμα, το οποίο προκύπτει, είναι ότι στο κεϋνσιανό σύστημα, δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ των πραγματικών και χρηματικών φαινομένων της οικονομίας, δηλαδή δεν υπάρχει η κλασική διχοτόμηση. Πραγματική μεταβολή του επιπέδου τιμών έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή του επιπέδου τιμών.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι ο Keynes αρκετές φορές εγκατέλειψε ολότελα τη συνάρτηση προσφοράς εργασίας και αντί γι' αυτήν, υπέθεσε ένα ορισμένο ύψος χρηματικού μισθού που καθορίζεται βραχυχρόνια τελείως ανεξάρτητα από τα λοιπά οικονομικά μεγέθη κατά τις διαπραγματεύσεις στην αγορά εργασίας μεταξύ εργατών και επιχειρήσεων⁹. Διαγραμματικά η περίπτωση αυτή εμφανίζεται στο διάγραμμα 4.

⁹ Λιανός Θ.Π, Μπένος Θ.Π, σελ 322, 1998

Διάγραμμα 4: Ισορροπία στην αγορά εργασίας



Όταν ο χρηματικός μισθός είναι W' και το επίπεδο τιμών P' , τότε ο πραγματικός μισθός θα είναι W'/P' . Στο W' η συνάρτηση προσφοράς εργασίας θα είναι παράλληλη ως προς το σημείο A, που αντιστοιχεί στην πλήρη απασχόληση των OL^* μονάδων εργασίας. Από το A και μετά η συνάρτηση προσφοράς εργασίας ανεβαίνει απότομα επειδή απαιτείται μεγάλη αύξηση του W για να επιτευχθεί μεγαλύτερη απασχόληση. Το επίπεδο απασχόλησης θα καθοριστεί στο σημείο B, όπου η ζήτηση εργασίας θα ισούται με την προσφορά. Η απασχόληση θα είναι L' και η **ακούσια ανεργία** θα ανέρχεται σε $(L^* - L')$ μονάδες.

Σύμφωνα με τον Keynes, το ύψος του χρηματικού μισθού είναι σταθερό και παρουσιάζει ακαμψία ως προς την μείωση του. Η μόνη δυνατότητα να απορροφηθεί το πλεόνασμα εργασίας $(L^* - L')$ υπάρχει μέσω της αύξησης του P . Η αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών θα επέλθει μέσω της αύξησης της συνολικής ενεργού ζήτησης. Συνεπώς, στο κενσσιανό σύστημα το σημείο

Β αποτελεί μόνιμη και όχι προσωρινή κατάσταση. Αυτό σημαίνει, ότι η οικονομία μπορεί να βρεθεί σε ισορροπία όχι μόνο στο σημείο της πλήρους απασχόλησης, αλλά και σε σημεία όπου υπάρχει ανεργία. Για να φθάσουμε στο σημείο Γ απαιτείται να μετατεθεί η καμπύλη προσφοράς εργασίας προς τα κάτω. Αυτή η μετατόπιση επιτυγχάνεται λόγω της αύξσεως της συνολικής ενεργού ζήτησης, η οποία θα υψώσει το γενικό επίπεδο μισθών ($P'' > P'$) και θα οδηγήσει σε μικρότερο πραγματικό μισθό ($W'/P'' < W'/P'$).

Ο λόγος για την αποδοχή των εργατών να εργασθούν με μικρότερο πραγματικό μισθό οφείλεται στο ότι, βραχυχρόνια τουλάχιστον, οι εργάτες έχουν αυταπάτη του χρήματος. Από αυτή την ανάλυση μπορούμε να καταλήξουμε στα εξής:

- Η ενεργός ζήτηση αποτελεί τον ουσιαστικό παράγοντα καθορισμού του ύψους της παραγωγής και της απασχόλησης.
- Δεν υπάρχει κανένας μηχανισμός που θα ωθήσει μόνος του σε αύξηση τη συνολική ενεργό ζήτηση, ώστε να δημιουργηθούν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για αύξηση του εισοδήματος και κατά συνέπεια αύξηση της παραγωγής και απασχόλησης. Η αύξηση της ενεργού ζήτησης θα προέλθει μέσω μέτρων νομισματικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα.

1.4.3 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Σύμφωνα με τους μονεταριστές, το ποσοστό ανεργίας κυμαίνεται γύρω από ένα φυσικό ποσοστό, το οποίο διαφέρει από οικονομία σε οικονομία. Το φυσικό ποσοστό ανεργίας προσδιορίζεται μέσω των διαδικασιών που εξισορροπούν την οικονομία. Εξαρτάται, κατά τον Friedman, από τα διάρθρωτικά χαρακτηριστικά της οικονομίας, δηλαδή από τη διάρθρωση της ζήτησης και προσφοράς προϊόντων και επομένως από τη διάρθρωση των σχετικών τιμών¹⁰. Συνεπώς, το φυσικό επίπεδο ανεργίας είναι το επίπεδο ανεργίας που θα επιτευχθεί υπό τις πραγματικές (σε αντιδιαστολή προς τις χρηματικές) υπάρχουσες συνθήκες της αγοράς. Με δεδομένες τις συνθήκες της αγοράς εργασίας σε πραγματικούς όρους, μείωση αυτού του επιπέδου

¹⁰ Δεδουσόπουλος Α, σελ 374, 2000

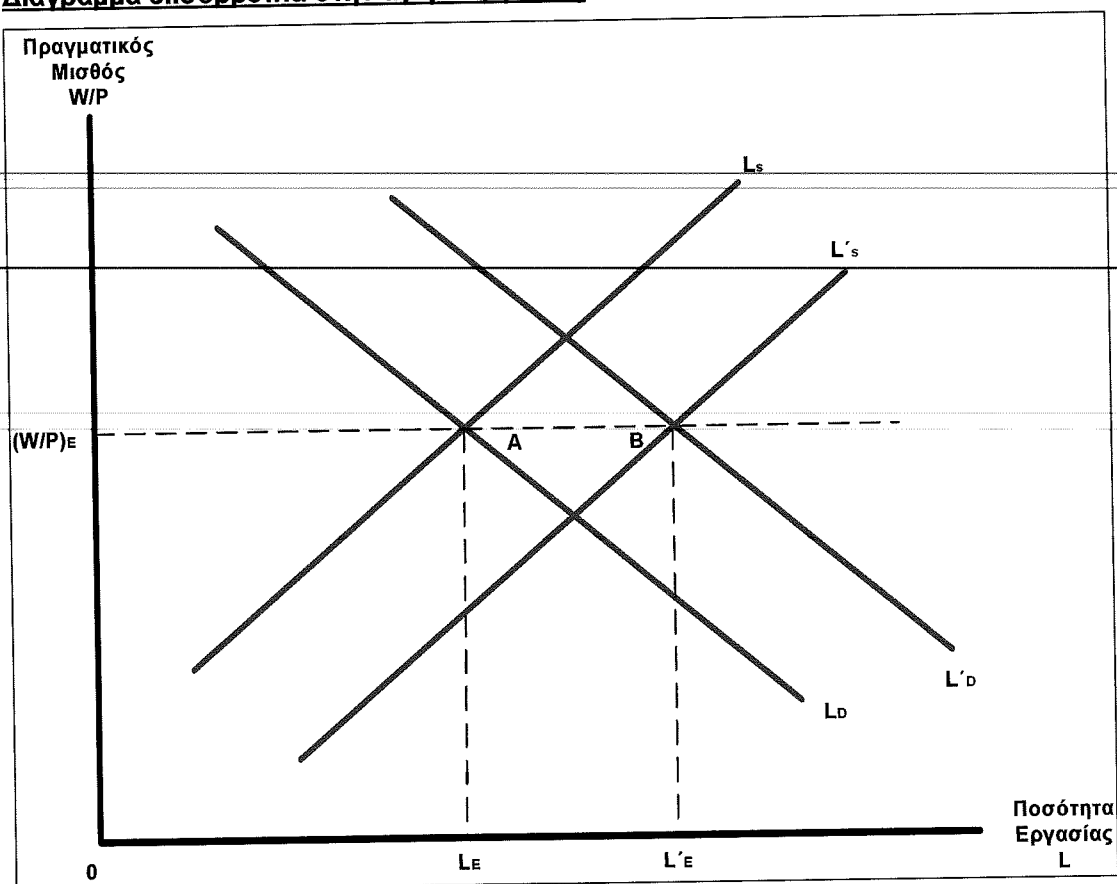
μπορεί να προέλθει μόνο μέσω της άρσης των δυσκαμψιών της αγοράς. Το φυσικό επίπεδο ανεργίας αντιστοιχεί προς το τμήμα της ανεργίας που δεν οφείλεται στις διακυμάνσεις της συνολικής ζήτησης, δηλαδή στην ανεργία τριβής και τη διαρθρωτική ανεργία.

Οι μονεταριστές υποστηρίζουν ότι μπορεί να υπάρξει μια μείωση της ανεργίας

κάτω από το φυσικό της ποσοστό, αλλά η μείωση αυτή θα είναι παροδική. Η βραχυχρόνια αυτή μείωση οφείλεται στην άσκηση μιας επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής και στην αυταπάτη του χρήματος στην οποία υπόκεινται προσωρινά οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι. Η συνειδητοποίηση, από μέρους των επιχειρήσεων και των μισθωτών, ότι αυξάνεται ο πληθωρισμός και συνεπώς μειώνεται ο πραγματικός μισθός αλλά και οι σχετικές τιμές των προϊόντων θα οδηγήσει στην μείωση της ζήτησης και της προσφοράς της εργασίας και την επάνοδο της απασχόλησης στο αρχικό της σημείο ισορροπίας.

Στο διάγραμμα 5 (σελ 28) απεικονίζονται οι μετατοπίσεις των καμπυλών ζήτησης και προσφοράς εργασίας καθώς και τα επίπεδα ισορροπίας της απασχόλησης και του πραγματικού μισθού. Ο Friedman υποστηρίζει ότι μια αύξηση του χρηματικού μισθού θα μετατοπίσει προς τα δεξιά τις καμπύλες ζήτησης και προσφοράς εργασίας και θα οδηγήσει σε νέο επίπεδο ισορροπίας. Το νέο επίπεδο απασχόλησης οφείλεται στην ελλιπή πληροφόρηση που διαθέτουν οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι για τις εξελίξεις στο γενικό επίπεδο τιμών. Οι επιχειρήσεις θεωρούν ότι έχει αυξηθεί η τιμή για το προϊόν τους και συνεπώς αυξάνουν την ζήτηση για εργασία και την παραγωγή. Οι εργαζόμενοι θεωρούν ότι έχει αυξηθεί ο πραγματικός μισθός και προσφέρουν περισσότερη εργασία. Μακροχρόνια όμως οι επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι αντιλαμβάνονται ότι οι αυξήσεις ήταν πλασματικές, οπότε οι καμπύλες ζήτησης και προσφοράς εργασίας μετατοπίζονται αριστερά και κατά συνέπεια η απασχόληση και η ανεργία επιστρέφουν στο αρχικό τους επίπεδο.

Διάγραμμα 5: Ισορροπία στην αγορά εργασίας



Με βάση το υπόδειγμα αυτό η άσκηση οικονομικής πολιτικής δεν θα επιφέρει μείωση της ανεργίας. Η καταπολέμηση της ανεργίας μέσω της άσκησης επεκτατικής νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνο για σύντομο χρονικό διάστημα και μόνο στο βαθμό που οι επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι παραπλανούνται ως προς το πραγματικό μέγεθος του πληθωρισμού.

1.5 ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝ : Ο ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ ΟΚΥΝ

Όταν η οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση γενικής ισορροπίας, εξασφαλίζονται συνθήκες πλήρους απασχόλησης στην αγορά εργασίας με αποτέλεσμα το τρέχον και το φυσικό ποσοστό ανεργίας να συμπίπτουν, δηλαδή $u = u_n$. Στην κατάσταση αυτή, με δεδομένη την τεχνολογία, το απασχολούμενο εργατικό δυναμικό παράγει την μέγιστη δυνατή ποσότητα

του ΑΕΠ. Το προϊόν αυτό καλείται **πραγματικό δυνητικό ΑΕΠ** και συμβολίζεται με y^* . Εξαιτίας όμως των ατελειών της αγοράς και της θέσης στην οικονομία στον οικονομικό κύκλο, η οικονομία δεν λειτουργεί με συνθήκες πλήρους απασχόλησης. Συνεπώς, σε κάθε χρονική στιγμή παρουσιάζονται δυο **χάσματα**¹¹ :

- Υπάρχει απόκλιση του τρέχοντος από το φυσικό ποσοστό ανεργίας, $u - u_n > 0$

- Υπάρχει απόκλιση του πραγματικού από το δυνητικό ΑΕΠ, $y - y^* < 0$

Τα χάσματα αυτά συνδέονται μέσω της εμπειρικής σχέσης $(y - y^*)/y^* = -\gamma(u - u_n)$ (1.7), η οποία απεικονίζει την ποσοστιαία απόκλιση του μετρούμενου από το δυνητικό ΑΕΠ, όταν το ποσοστό της ανεργίας αυξάνεται κατά μια μονάδα από το φυσικό ποσοστό της. Ο συντελεστής γ δείχνει το λόγο των ανωτέρω ποσοστιαίων μεταβολών. Η σχέση (1.7) είναι γνωστή ως **νόμος του Okun**, προς τιμήν του Α.Μ. Okun, ο οποίος πρώτος μελέτησε τη σχέση των διακυμάνσεων στο πραγματικό ΑΕΠ και των διακυμάνσεων της ανεργίας στην οικονομία των ΗΠΑ¹².

Από την σχέση (1.7) εξάγονται τα εξής:

- Αν $u = u_n$ τότε $y = y^*$, αν $u - u_n > 0$ τότε $y - y^* < 0$, αν $u - u_n < 0$ τότε $y - y^* > 0$
- Η σχέση ανάμεσα στην μεταβολή της ανεργίας $u - u_n$ και το λόγο του τρέχοντος προς το δυνητικό ΑΕΠ y/y^* , είναι αρνητική.

Μια ελαφρά παραλλαγή του νόμου του Okun δίνεται από τη σχέση $y = y^* - \gamma \cdot \Delta u$ όπου $y = (y_t - y_{t-1}) / y_{t-1}$ και $y^* = (y^*_t - y^*_{t-1}) / y^*_{t-1}$ είναι οι ρυθμοί μεγέθυνσης του τρέχοντος και του δυνητικού προϊόντος, αντίστοιχα και $\Delta u = u_t - u_{t-1}$. Η σχέση αυτή στηρίζεται στην υπόθεση ότι το φυσικό ποσοστό ανεργίας παραμένει διαχρονικά σταθερό. Η χρησιμότητα της έγκειται στη διενέργεια συγκρίσεων των μεταξύ των από έτος σε έτος ποσοστιαίων μεταβολών του πραγματικού προϊόντος και της ανεργίας.

1.6 ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ: Η ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS

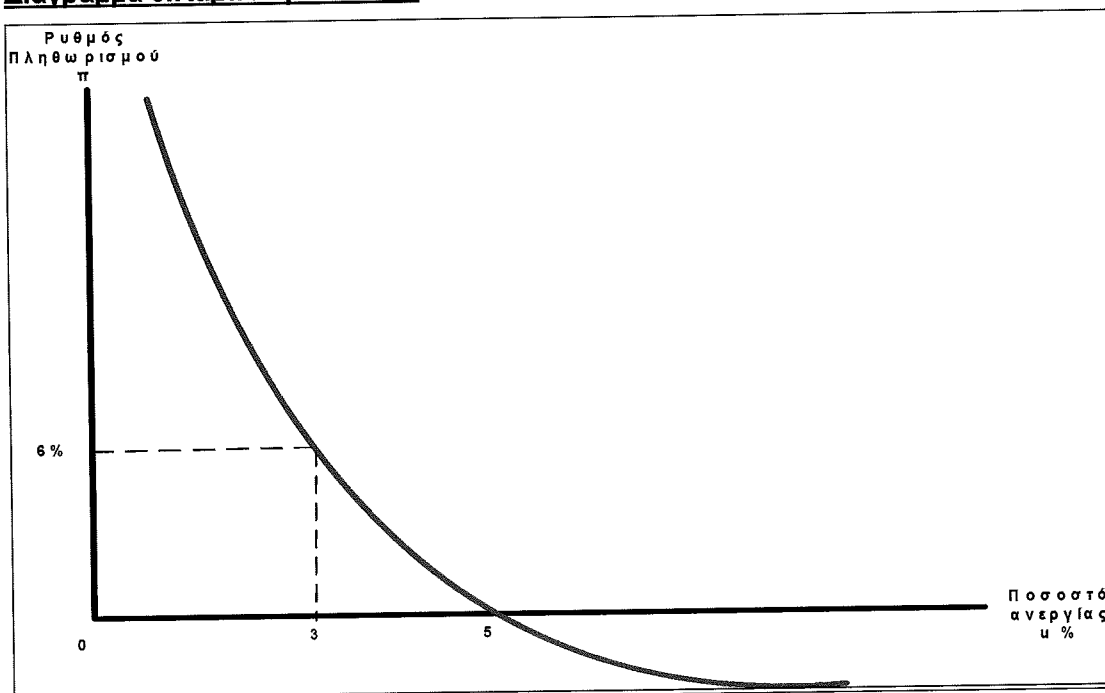
¹¹ Προδρομίδης Κ.Π, σελ 32, 2001

¹² Makiw G.N., , Τόμος Β', σελ 484, 2002

1.6.1 ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΑ ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS

Η καμπύλη Phillips εμφανίστηκε αρχικά ως η σχέση μεταξύ του ποσοστού ανεργίας και του ποσοστού μεταβολής των ονομαστικών μισθών¹³. Η σχέση αυτή ερευνήθηκε από τον άγγλο οικονομολόγο A.W. Phillips και γι' αυτό φέρει το όνομά του. Στη σημερινή βιβλιογραφία το ποσοστό μεταβολής των ονομαστικών μισθών έχει αντικατασταθεί από το ποσοστό μεταβολής των τιμών. Συνεπώς, η καμπύλη Phillips απεικονίζει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του ποσοστού μεταβολής των τιμών, δηλαδή του ρυθμού πληθωρισμού και του ποσοστού ανεργίας. Η σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας είναι αρνητική και απεικονίζεται στο διάγραμμα 6. Η αρνητική αυτή σχέση μπορεί να γίνει κατανοητή με την ανάλυση των συναρτήσεων συνολικής ζήτησης και προσφοράς. Από ένα διάγραμμα συνολικής ζήτησης και προσφοράς γίνεται αντιληπτό ότι όσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά μεταξύ ζήτησης και προσφοράς τόσο περισσότερο αυξάνεται το επίπεδο των τιμών.

Διάγραμμα 6: Καμπύλη PHILLIPS



Επίσης όσο αυξάνει η συνολική ζήτηση (και κατά συνέπεια αυξάνουν και οι τιμές) τόσο αυξάνει η παραγωγή και το εισόδημα και επομένως μειώνεται το

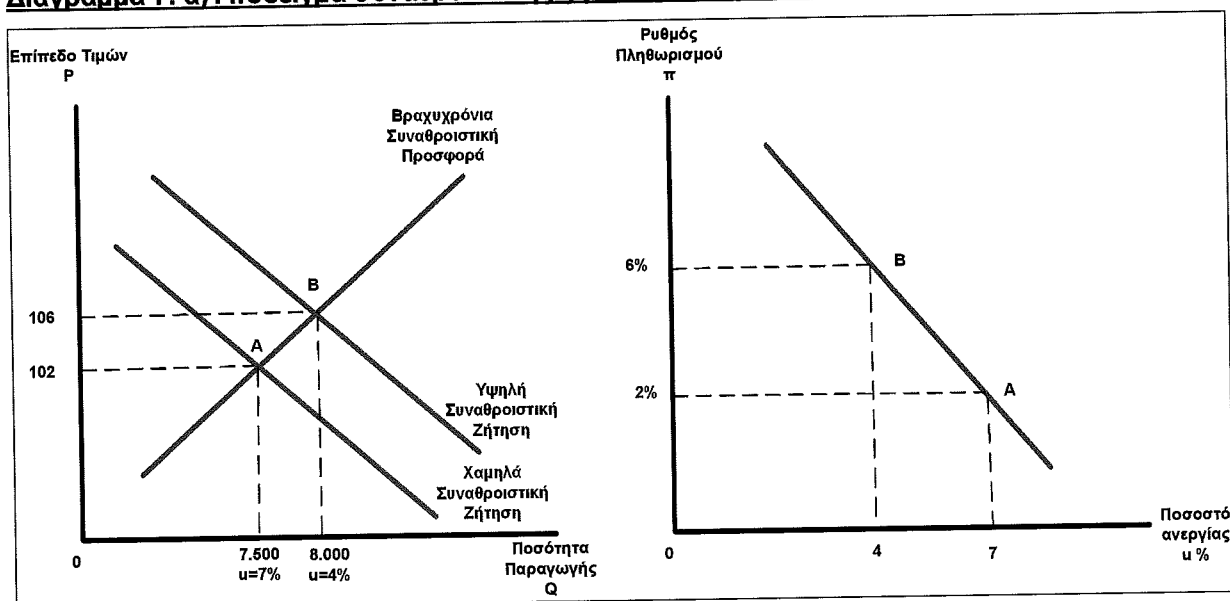
¹³ Λιανός Θ.Π, Μπένος Θ.Π, σελ 523, 1998

ποσοστό ανεργίας. Αντίθετα όσο μειώνεται η συνολική ζήτηση και μειώνονται οι τιμές τόσο μειώνεται η παραγωγή και αυξάνεται η ανεργία.

Στο διάγραμμα 7¹⁴ απεικονίζεται η παραπάνω ανάλυση. Στο σχήμα αυτό γίνεται η υπόθεση ότι το γενικό επίπεδο τιμών για το έτος 2004 είναι 100 χρηματικές μονάδες και απεικονίζονται πιθανά αποτελέσματα για το έτος

2005. Το (α) διάγραμμα απεικονίζει το υπόδειγμα συναθροιστικής ζήτησης και προσφοράς. Εάν η συναθροιστική ζήτηση είναι χαμηλή, η οικονομία βρίσκεται στο σημείο Α, η παραγωγή είναι χαμηλή (7500) και το επίπεδο τιμών είναι χαμηλό (102). Αντίθετα, εάν η συναθροιστική ζήτηση είναι υψηλή, η οικονομία βρίσκεται στο σημείο Β, η παραγωγή είναι υψηλή (8000) και το επίπεδο τιμών είναι υψηλό (106). Το (β) διάγραμμα απεικονίζει τις επιπτώσεις στην καμπύλη Phillips. Το σημείο Α, το οποίο προκύπτει όταν η συναθροιστική ζήτηση είναι χαμηλή, έχει υψηλή ανεργία (7%) και χαμηλό πληθωρισμό (2%). Το σημείο Β, το οποίο προκύπτει όταν η συναθροιστική ζήτηση είναι υψηλή, έχει χαμηλή ανεργία (4%) και υψηλό πληθωρισμό.

Διάγραμμα 7: α)Υπόδειγμα συναθροιστικής ζήτησης.....β)Καμπύλη PHILLIPS



Στο διάγραμμα 6 η καμπύλη Phillips τέμνει τον οριζόντιο άξονα της ανεργίας στο 5%. Σ' αυτό το ποσοστό ανεργίας ο πληθωρισμός είναι μηδενικός και το επίπεδο τιμών σταθερό. Για χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας, ο πληθωρισμός

¹⁴ Mankiw G, Β' Τόμος, σελ 563, 2002

αυξάνει, ενώ για υψηλότερο ποσοστό ανεργίας ο πληθωρισμός γίνεται αρνητικός. Το ποσοστό ανεργίας δείχνει την κατάσταση στην αγορά εργασίας και τις πιέσεις που ασκούνται στον εργατικό μισθό. Όσο μειώνεται η ανεργία τόσο αυξάνει η πίεση για αύξηση μισθών, και αντίθετα η αύξηση της ανεργίας μειώνει την πίεση για αύξηση μισθών.

Η καμπύλη Phillips τονίζει την αντιφατικότητα που υπάρχει στην επιδίωξη της οικονομικής πολιτικής να επιτύχει σταθερότητα τιμών και πλήρη απασχόληση.

Εάν οι ασκούντες την οικονομική πολιτική θεωρούν ότι η ανεργία είναι υψηλή και πρέπει να μειωθεί στα επίπεδα του 3% και γι' αυτό τον λόγο αποφασίζουν την αύξηση των δημοσίων δαπανών, η καμπύλη Phillips δείχνει ότι αυτή η μείωση θα επέλθει μόνο με αύξηση των τιμών κατά 6%. Η επίτευξη του ενός σκοπού οικονομικής πολιτικής συνεπάγεται τη θυσία του άλλου. Εδώ βρίσκεται και το δίλημμα της οικονομικής πολιτικής ως προς την επιλογή ανεργίας-πληθωρισμού που να είναι κοινωνικά αποδεκτός. Συνήθως οι κυβερνήσεις επιλέγουν να προσεγγίσουν σημεία που να δείχνουν μικρή ανεργία και ταυτόχρονα σχετικά μικρό ρυθμό πληθωρισμού.

1.6.2 ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS

Οι μονεταριστές υποστηρίζουν ότι η εμπειρία των τελευταίων τριών δεκαετιών δεν δικαιολογεί τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την μορφή της καμπύλης Phillips, ότι δηλαδή υπάρχει σταθερή αρνητική σχέση μεταξύ της ανεργίας και του πληθωρισμού. Αν εμφανίζεται μια τέτοια σχέση έχει μόνο βραχυχρόνιο χαρακτήρα. Τα σημεία της καμπύλης Phillips δεν αποτελούν για την οικονομία σημεία ισορροπίας. Η άποψη των μονεταριστών βασίζεται σε δύο στοιχεία:

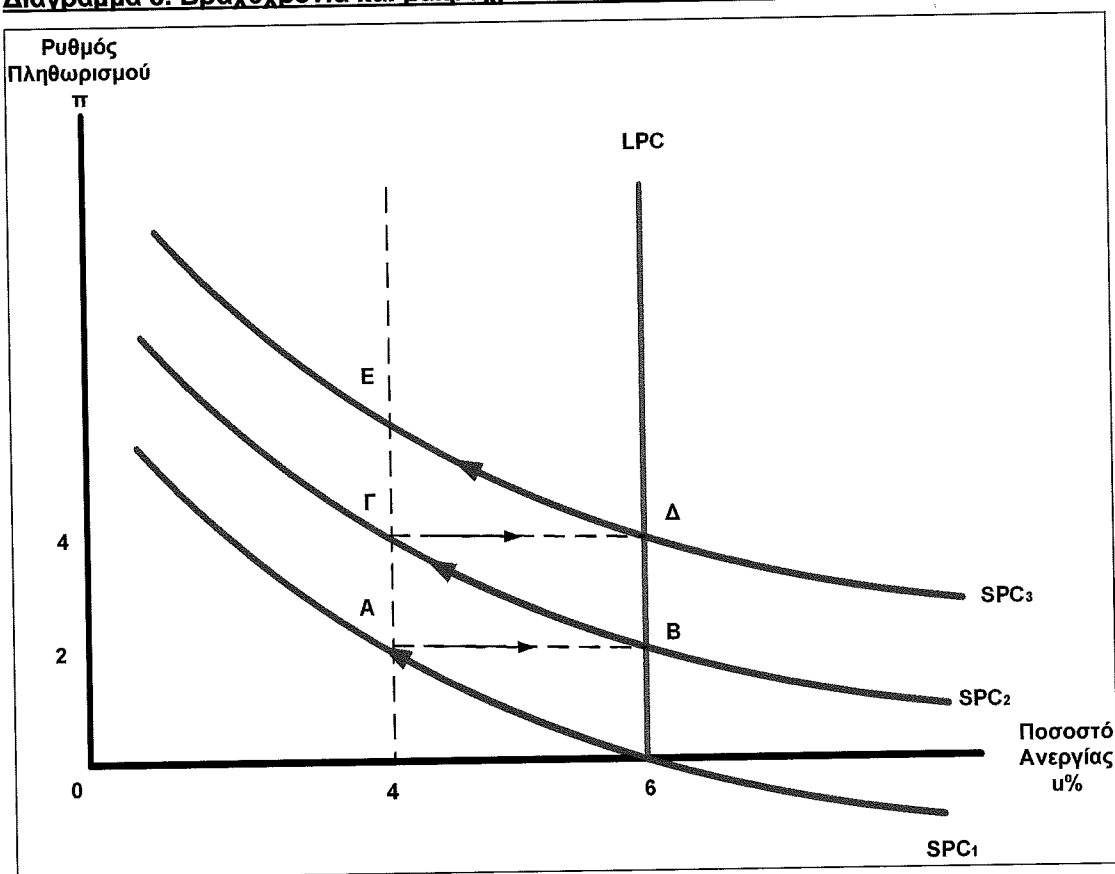
- Στο φυσικό ποσοστό ανεργίας
- Στην αυταπάτη του χρήματος

Σε αυτά τα δύο στοιχεία στηρίχθηκε η κριτική των μονεταριστών στην καμπύλη Phillips.

Στο διάγραμμα 8 (σελ 33) γίνεται η υπόθεση ότι το φυσικό ποσοστό ανεργίας είναι 6% και σ' αυτό το ποσοστό ο πληθωρισμός είναι 0% όπως δείχνει η καμπύλη Phillips SPC_1 . Η οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση πλήρους

απασχόλησης. Η κυβέρνηση θεωρεί αυτό το ποσοστό ανεργίας είναι πολύ υψηλό και αποφασίζει την μείωσή του στα επίπεδα του 4%. Αυτή η μείωση θα επιτευχθεί μέσω της αύξησης των δημοσίων δαπανών ή την αύξηση της ποσότητας του χρήματος και μείωσης του επιτοκίου, μέτρων που θα μετατοπίσουν την καμπύλη συνολικής ζήτησης προς τα δεξιά (αύξηση της ζήτησης). Με αυτά τα μέτρα το επίπεδο τιμών αυξάνεται αλλά ταυτόχρονα μειώνεται ο πραγματικός μισθός, αυξάνεται η απασχόληση και το εισόδημα και η οικονομία κινείται στο σημείο Α του διαγράμματος με ανεργία 4% και πληθωρισμό 2%.

Διάγραμμα 8: Βραχυχρόνια και μακροχρόνια καμπύλη PHILLIPS



Αυτό το σημείο όμως δεν μπορεί να διατηρηθεί. Οι εργαζόμενοι δεν έχουν αυταπάτες για την αγοραστική δύναμη του χρήματος και συνεπώς του ονομαστικού τους μισθού. Σύντομα αντιλαμβάνονται ότι η αύξηση του επιπέδου των τιμών οδήγησε στην μείωση του πραγματικού μισθού και γι' αυτό τον λόγο πιέζουν για την αύξηση των ονομαστικών μισθών στο επίπεδο αύξησης των τιμών. Καθώς ο ονομαστικός μισθός αυξάνεται, ο πραγματικός

επανέρχεται στο αρχικό του επίπεδο, η απασχόληση μειώνεται και η οικονομία επιστρέφει στο φυσικό ποσοστό ανεργίας. Δεν επιστρέφει όμως στο σημείο τομής της SPC_1 με τον οριζόντιο άξονα αλλά οδηγείται στο σημείο B, στο οποίο αντιστοιχεί φυσικό ποσοστό ανεργίας 6% και πληθωρισμός 2%. Όσο η οικονομία βρίσκεται στο σημείο B, οι ονομαστικοί μισθοί και οι τιμές αυξάνονται ταυτόχρονα κατά το ίδιο ποσοστό σε κάθε χρονική περίοδο, διότι οι εργαζόμενοι ενσωματώνουν στις διεκδικήσεις τους για αύξηση των ονομαστικών μισθών, την αναμενόμενη αύξηση των τιμών.

Εάν η κυβέρνηση επιμένει να μειώσει την ανεργία στα επίπεδα του 4% αυξάνοντας τις δαπάνες ο πληθωρισμός θα ανέλθει στα επίπεδα του 4% και η οικονομία θα μετακινηθεί από το σημείο A στο σημείο B. Θα υπάρξει δηλαδή μια νέα καμπύλη Phillips, η SPC_2 . Η παραπάνω διαδικασία επαναλαμβάνεται, η οικονομία κινείται στο σημείο Δ με μεγαλύτερο πληθωρισμό και το ίδιο ποσοστό ανεργίας, δηλαδή το φυσικό.

Από τις παραπάνω διαδοχικές μετατοπίσεις της βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips προκύπτουν διαδοχικώς υψηλότερα επίπεδα ισορροπίας του πληθωρισμού στο προαναφερόμενο ποσοστό ανεργίας. Από την ένωση σημείων όπως τα B και Δ εξάγεται η μακροχρόνια καμπύλη Phillips, LPC. Αυτή είναι κάθετη προς τον οριζόντιο άξονα στο φυσικό ποσοστό ανεργίας u_n . Από την προηγηθείσα ανάλυση των μονεταριστών συνάγονται τα εξής¹⁵:

- Η αρνητική σχέση μεταξύ τρέχοντος ποσοστού ανεργίας και τρέχοντος πληθωρισμού, η οποία περιγράφεται με τη βραχυχρόνια καμπύλη Phillips είναι διαχρονικά ασταθής. Η θέση της εξαρτάται από τον προσδοκώμενο πληθωρισμό. Σε διαφορετικά επίπεδα προσδοκώμενου πληθωρισμού αντιστοιχούν ισάριθμες βραχυχρόνιες καμπύλες Phillips.
- Είναι δυνατή η συνύπαρξη υψηλών ποσοστών ανεργίας και πληθωρισμού. Καταστάσεις όπως αυτές είναι γνωστές ως **στασιμοπληθωρισμός**.
- Οι ασκούντες την οικονομική πολιτική δεν είναι σε θέση να επιτύχουν μια σταθερή και μακροχρόνια μείωση του τρέχοντος ποσοστού ανεργίας σε επίπεδα χαμηλότερα από το καθοριζόμενο

¹⁵ Προδρομίδης Κ., , σελ 37, 2001

από την αγορά φυσικό ποσοστό ανεργίας. Μόνο βραχυχρόνια μπορούν να μειώσουν την ανεργία, εκμεταλλεύομενοι τον απρόβλεπτο πληθωρισμό που είναι σε θέση να δημιουργούν αιφνιδιάζοντας το κοινό. Μακροχρόνια όμως, τα μέτρα νομισματικής πολιτικής δεν μπορούν να επηρεάσουν τα πραγματικά οικονομικά μεγέθη όπως είναι η ανεργία. Επηρεάζουν μόνο τα ονομαστικά μεγέθη όπως τον πληθωρισμό. Το αποτέλεσμα αυτό είναι γνωστό ως ουδετερότητα του χρήματος.

1.7 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

1.7.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ

Η κατάτμηση του εθνικού χώρου σε οικονομικές περιφέρειες και η οριοθέτησή τους συνθέτουν ένα από τα πιο δύσκολα και πιο πολύπλοκα προβλήματα της περιφερειακής πολιτικής, που όμως η λύση του είναι απαραίτητη για την εφαρμογή της κατάλληλης στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης. Η έννοια της οικονομικής περιφέρειας δεν ταυτίζεται με την έννοια του οικονομικού χώρου. Η διαφορά μεταξύ περιφέρειας και χώρου έγκειται στο ότι η πρώτη αποτελείται από χωρικές μονάδες όμορες μεταξύ τους ενώ ο χώρος αποτελείται από χωρικές μονάδες που μπορούν να είναι και απομακρυσμένες¹⁶.

Ένας σύγχρονος ορισμός της οικονομικής περιφέρειας είναι ο εξής:

- Οικονομική περιφέρεια είναι μια δυναμική γεωγραφική ενότητα που τα όρια της επηρεάζονται από τις διαχρονικές μεταβολές των κοινών ή συμπληρωματικών χαρακτηριστικών των χωρικών μονάδων, από τις οποίες συντίθεται¹⁷.

Η διάκριση των περιφερειών που γίνεται ευρύτατα αποδεκτή στηρίζεται στην αρχή της ομογένειας των φυσικών και οικονομικών χαρακτηριστικών του χώρου, στη συνάφεια των σχέσεων και των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων μεταξύ των οικιστικών μονάδων της ευρύτερης

¹⁶ Παπαδασκαλόπουλος ΑΘ.Δ, σελ 171, 2000

¹⁷ Κόνσολας ΝΙΚ.Ι, σελ 98, 1997

περιοχής και των σκοπών που επιδιώκονται. Ο πιο βασικός από τους σκοπούς αυτούς είναι η εφαρμογή περιφερειακών προγραμμάτων σε ορισμένο χώρο.

Βέβαια υπάρχουν και άλλα κριτήρια κατάταξης και διάκρισης των περιφερειών που είναι τα εξής:

- Ο βαθμός ανάπτυξης
- Το συγκριτικό παραγωγικό πλεονέκτημα
- Η διοικητική διαίρεση
- Οι τρόποι ζωής
- Η φυλετική- εθνολογική- γλωσσική σύνθεση του πληθυσμού.
- Η κοινωνική διάρθρωση
- Η προσελκυστικότητα του κεφαλαίου.

Τα πιο σημαντικά συστήματα ταξινόμησης είναι τα εξής¹⁸:

- Η ταξινόμηση του Boudeville
- Η ταξινόμηση με βάση τον βαθμό ανάπτυξης
- Η ταξινόμηση του Aydalot

Η ταξινόμηση του Boudeville περιλαμβάνει τρεις τύπους περιφερειών: ομοιογενείς, πολικές και προγραμματισμού

Η **ομοιογενής περιφέρεια** μπορεί να θεωρηθεί το σύνολο ενοποιημένων χωρικών μονάδων, μέσα στα όρια του οποίου ελαχιστοποιούνται οι αποκλίσεις από τα προσδιοριζόμενα κοινά χαρακτηριστικά, ενώ έξω από τα όρια του μεγιστοποιούνται.

Η **πολική περιφέρεια** μπορεί να θεωρηθεί το σύνολο ιεραρχικά διαρθρωμένων χωρικών μονάδων, που έχουν λειτουργική συνεκτικότητα και αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, με σειρά σχέσεων και ροών, και επηρεάζονται από ένα κεντρικό πόλο.

Η **περιφέρεια προγραμματισμού** είναι τμήμα του χώρου το οποίο καθορίζεται για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων στόχων της περιφερειακής πολιτικής, που η πραγματοποίησή τους από εθνικούς ή περιφερειακούς φορείς, απαιτεί ενότητα «διοικητικής δικαιοδοσίας» στη διαδικασία λήψης οικονομικών αποφάσεων.

¹⁸ Κόνσολας ΝΙΚ.Ι, σελ 98, 1997

Σχηματικά η ταξινόμηση του Boudeville απεικονίζεται στο διάγραμμα 9.

Οι περιφέρειες κατατάσσονται ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξης στις εξής κατηγορίες:

1. Αναπτυγμένες

2. Φθίνουσες

3. Αναπτυσσόμενες

Οι αναπτυγμένες περιφέρειες ταξινομούνται ως εξής:

- Ισόρροπης ανάπτυξης
- Κορεσμένες

Οι φθίνουσες περιφέρειες ταξινομούνται ως εξής:

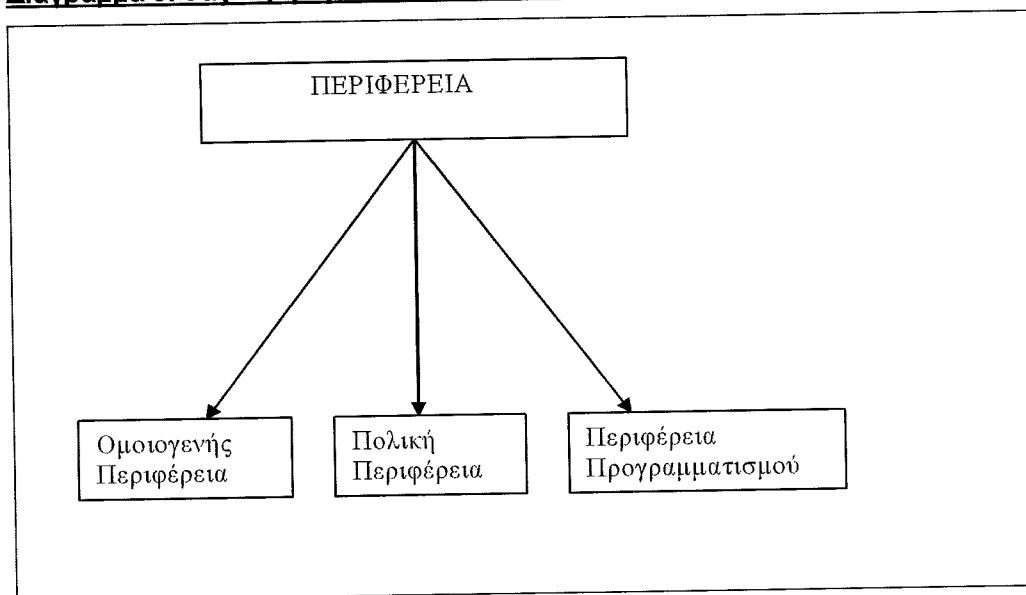
- Στάσιμες
- Διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης

Οι αναπτυσσόμενες περιφέρειες ταξινομούνται ως εξής:

- Με βραδύ ρυθμό
- Με γρήγορο ρυθμό
- Με καινοτομικές ενέργειες
- Με προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης

Σχηματικά η ταξινόμηση με βάση τον βαθμό ανάπτυξης απεικονίζεται στο διάγραμμα 10 (σελ 38).

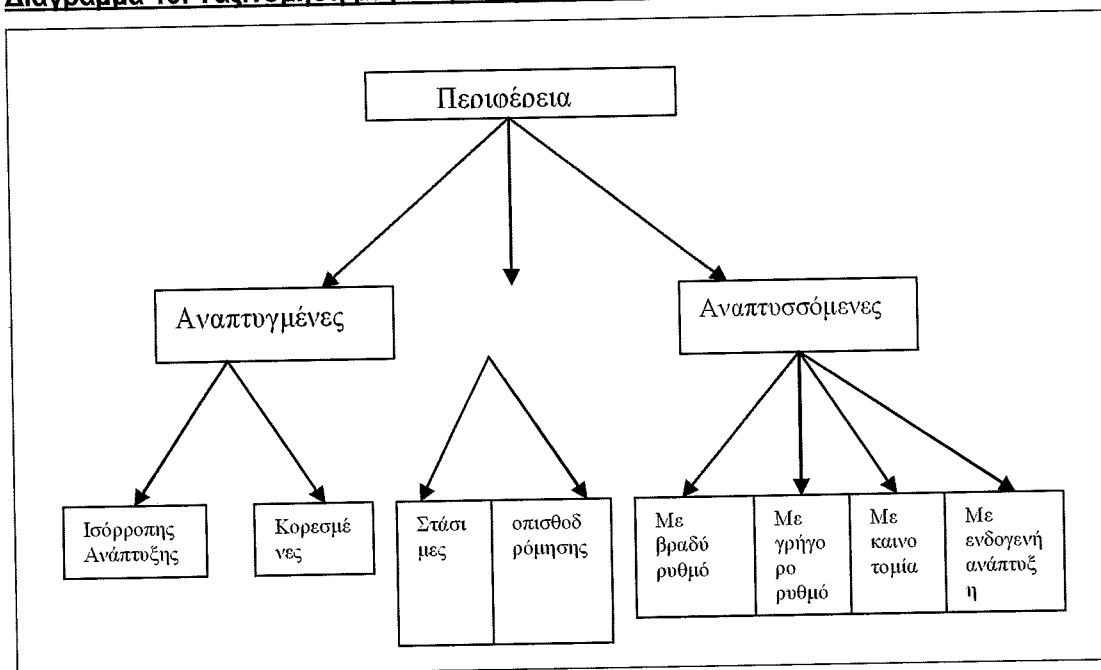
Διάγραμμα 9: Ταξινόμηση του BOUDEVILLE



Η ονοματολογία των περιφερειών σύμφωνα με την ταξινόμηση του Aydalot, δίνεται παρακάτω:

1. Μητροπολιτικές Περιφέρειες.
2. Επιτυχείς Βιομηχανικές Περιφέρειες.
3. Φθίνουσες Βιομηχανικές Περιφέρειες.
4. ~~Ανερχόμενες Περιφέρειες.~~
5. Περιμετρικές Αναπτυσσόμενες Περιφέρειες
6. Περιμετρικές Περιφέρειες Ελλιπούς Ανάπτυξης
7. Περιμετρικές Υπανάπτυκτες Περιφέρειες

Διάγραμμα 10: Ταξινόμηση με βάση τον βαθμό ανάπτυξης



1.7.2 ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης μπορούν να ομαδοποιηθούν ως εξής:

- Θεωρίες που συσχετίζουν την περιφερειακή ανάπτυξη με την ανακατανομή των πόρων.
- Θεωρίες που συσχετίζουν την περιφερειακή ανάπτυξη με την εξαγωγική βάση της περιφέρειας.

- Θεωρίες που δίνουν έμφαση στην σχέση των επενδύσεων με την ανάπτυξη της παραγωγικής δυναμικότητας.
- Θεωρίες, στις οποίες η περιφερειακή ανάπτυξη εξαρτάται από την διαδικασία της σωρευτικής αιτιότητας.

Στην πρώτη ομάδα διακρίνονται δυο κατηγορίες: υποδείγματα

ενδοπεριφερειακής κατανομής και υποδείγματα διαπεριφερειακής κατανομής.

Και τα δυο υποδείγματα βασίζονται στον μηχανισμό που δημιουργεί διαφορές

μεταξύ των περιφερειακών ρυθμών ανάπτυξης, και αυτός ο μηχανισμός είναι η μετακίνηση των παραγωγικών συντελεστών. Η πρώτη υποκατηγορία υποθέτει ότι ο ρυθμός ανάπτυξης θα είναι ταχύτερος σε εκείνες τις περιοχές όπου η εσωτερική κατανομή των πόρων θα είναι η χειρότερη. Αυτή η ανάλυση σημαίνει ότι η γρήγορη οικονομική ανάπτυξη θα προκύψει από την μετακίνηση των συντελεστών του πρωτογενούς τομέα στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα παραγωγής. Συνεπώς, η ταχύτερη ανάπτυξη θα επιτευχθεί στις φτωχότερες περιοχές επειδή έχουν μεγαλύτερα περιθώρια για εσωτερική ανακατανομή των πόρων. Μ' αυτό τον τρόπο θα επιτευχθεί η σύγκλιση των σχετικών ευημεριών των διαφόρων περιοχών.

Τα υποδείγματα διαπεριφερειακής κατανομής αντιμετωπίζουν και αυτά την ανάπτυξη ως μια διαδικασία που θα την οδηγήσει σε κατάσταση ισορροπίας. Συνήθως βασίζονται στις νεοκλασικές παραδοχές της πλήρους απασχόλησης, της τέλει κινητικότητας όλων των συντελεστών και των σταθερών αποδόσεων κλίμακας. Από τις υποθέσεις αυτές, προκύπτει ότι οι περιφερειακές οικονομίες θα βρίσκονται σε κατάσταση ισορροπίας, μόνο όταν οι λόγοι των τιμών των συντελεστών προς την παραγωγικότητα θα είναι ταυτόσημοι μεταξύ όλων των περιφερειών. Οι συντελεστές θα μετακινούνται από περιφέρειες όπου οι τιμές τους είναι χαμηλές, σε περιφέρειες όπου οι τιμές τους είναι υψηλές. Εάν ληφθεί υπόψη η υπόθεση της φθίνουσας οριακής παραγωγικότητας, η μετακίνηση αυτή θα προκαλέσει ενδοπεριφερειακή εξίσωση των λόγων των τιμών προς τις φυσικές οριακές παραγωγικότητες. Συνεπώς, οι εκροές των συντελεστών θα συνδυάζονται κανονικά με αυξανόμενα κατά κεφαλήν εισοδήματα, αλλά με μειωμένο συνολικό περιφερειακό εισόδημα.

Μια δεύτερη βασική προσέγγιση στην περιφερειακή ανάπτυξη προέρχεται από την έμφαση που δίνεται στο προωθητικό αποτέλεσμα των περιφερειακών εξαγωγών επί του περιφερειακού εισοδήματος. Οι εξαγωγές από μια περιφέρεια σε άλλες περιφέρειες στην ίδια χώρα ή σε άλλες χώρες διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξή της. Βραχυπρόθεσμα, η επέκταση των εξαγωγών οδηγεί σε αύξηση στο περιφερειακό εισόδημα είτε άμεσα είτε μέσω δευτερογενών επιδράσεων στην ζήτηση τοπικά παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Μακροπρόθεσμα, θα υπάρξουν διαρθρωτικές αλλαγές στην περιφερειακή οικονομία που θα τείνουν να ενισχύσουν την πορεία της οικονομικής ανάπτυξης.

Μια τρίτη βασική προσέγγιση στην περιφερειακή ανάπτυξη είναι μέσω της εφαρμογής των εθνικών υποδειγμάτων ανάπτυξης. Τα πιο γνωστά είναι τα υποδείγματα Harrod- Domar, η εφαρμογή των οποίων σε περιφερειακό επίπεδο οφείλει πολλά στον Richardson. Η προσέγγιση αυτή επικεντρώνεται κυρίως στις μεταβλητές προσφοράς και αντιμετωπίζει την περιφερειακή μεγέθυνση ως συνάρτηση της συσσώρευσης κεφαλαίου, της αύξησης της προσφοράς εργασίας και της τεχνικής προόδου. Η πρώτη πηγή αυτών των αυξήσεων της προσφοράς είναι οι μεταναστευτικές ροές. Όμως, οι ροές αυτές δεν δημιουργούν ένα εξισορροπητικό μηχανισμό μέσα στα ίδια τα υποδείγματα. Περιφέρειες με καθαρά πλεονάσματα εισαγωγών θα αναπτύσσονται γρηγορότερα από άλλες περιφέρειες.

Η τελευταία κατηγορία θεωριών περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης χαρακτηρίζεται από την διαδικασία της σωρευτικής αιτιότητας. Η κλασική ανάπτυξη είναι του Myrdal, που εξετάζει τις φτωχότερες περιφέρειες είτε σε εθνικό πλαίσιο είτε σε διεθνές. Η γενική υπόθεση είναι ότι τα κέντρα που αναπτύχθηκαν από μια συγκυρία ιστορικογεωγραφικών λόγων συσσωρεύουν τέτοια πλεονεκτήματα που μεγαλώνουν το χάσμα μεταξύ της δικής τους ευημερίας και της ευημερίας της περιφέρειας. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την απόκλιση μεταξύ ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια είναι οι ιδιωτικές οικονομίες του τόπου εγκατάστασης, η ανεπάρκεια και ο επιλεκτικός χαρακτήρας των διαπεριφερειακών ροών κεφαλαίου, εργασίας, αγαθών και υπηρεσιών, η έλλειψη ενημέρωσης των επιχειρήσεων για τα πλεονεκτήματα της περιφέρειας, ή η απροθυμία των επιχειρηματιών να αντιληφθούν τις οικονομικές ευκαιρίες στην περιφέρεια. Όσο αυτά τα

αποφιλωτικά αποτελέσματα (backwash effects) υπερισχύουν των αποτελεσμάτων επέκτασης (spread effects), που προέρχονται από την ανάπτυξη του κέντρου θα έχουμε αποκλίνουσες τάσεις ανάπτυξης.

1.8 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

- η ανεργία θεωρείται η κατάσταση εκείνη σύμφωνα με την οποία όποιος είναι ικανός και θέλει να εργασθεί, με τον τρέχοντα μισθό για την ειδικότητά του, δεν μπορεί να απασχοληθεί.
- Το φυσικό ποσοστό ανεργίας (u_n) είναι το ποσοστό ανεργίας που υπάρχει όταν η οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση γενικής ισορροπίας και ισούται με $u_n = \alpha / (\alpha + \beta)$ (αλλαγή)
- Οι πραγματικές αγορές εργασίας δεν φθάνουν στη κατάσταση της πλήρους απασχόλησης εξαιτίας α) της νομοθεσίας για τα κατώτατα ημερομίσθια και τους μισθούς, β) των εργατικών σωματείων, γ) των μισθών αποδοτικότητας και δ) της αναζήτησης εργασίας.
- Το ποσοστό ανεργίας u εκτιμάται ως ο αριθμός των ανέργων U προς το σύνολο του εργατικού δυναμικού L ή αλλιώς $U = (U/L) * 100$
- Η ανεργία ταξινομείται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με α) με τα αίτια που την προκαλούν, β) με τις πολιτικές που την αντιμετωπίζουν, γ) με τον χρόνο που διαρκεί και δ) με την ομάδα στην οποία ανήκει ο άνεργος
- Ανάλογα με τα αίτια η ανεργία ταξινομείται σε α) ανεργία τριβής, β) εποχική ανεργία, γ) κυκλική ανεργία και δ) διαρθρωτική ανεργία.
- Ανάλογα με τις πολιτικές που την αντιμετωπίζουν η ανεργία ταξινομείται σε α) ανεργία τριβής, β) κυκλική ανεργία και γ) διαρθρωτική ανεργία.
- Ανάλογα με τον χρόνο που διαρκεί η ανεργία ταξινομείται σε α) βραχυχρόνια ανεργία, β) ανεργία μέσης διάρκειας, γ) μακροχρόνια ανεργία και δ) μεγάλη μακροχρόνια ανεργία.
- Η ανάλυση της διάρθρωσης της ανεργίας αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο επιμερίζεται η ανεργία μεταξύ διακριτών κοινωνικών ομάδων που αποτελούν το εργατικό δυναμικό.

- Στην κλασική θεωρία, η ευκαμψία των χρηματικών μισθών θα οδηγήσει στην πλήρη απασχόληση. Σε περίπτωση ανισορροπίας της αγοράς εργασίας, οι δυνάμεις του ελεύθερου ανταγωνισμού θα οδηγήσουν σε ισορροπία την αγορά.
- Στην κευνσιανή θεωρία, η ενεργός ζήτηση αποτελεί τον ουσιαστικό παράγοντα καθορισμού του ύψους της παραγωγής και της απασχόλησης. Δεν υπάρχει κανένας μηχανισμός που θα ωθήσει μόνος του σε αύξηση τη συνολική ενεργό ζήτηση, ώστε να δημιουργηθούν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για αύξηση του εισοδήματος και κατά συνέπεια αύξηση της παραγωγής και απασχόλησης. Η αύξηση της ενεργού ζήτησης θα προέλθει μέσω μέτρων νομισματικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα.
- Στην μονεταριστική θεωρία, το ποσοστό ανεργίας κυμαίνεται γύρω από ένα φυσικό ποσοστό, το οποίο προσδιορίζεται μέσω των διαδικασιών που εξισορροπούν την οικονομία. Το φυσικό επίπεδο ανεργίας είναι το επίπεδο ανεργίας που θα επιτευχθεί υπό τις πραγματικές (σε αντιδιαστολή προς τις χρηματικές) υπάρχουσες συνθήκες της αγοράς. Με δεδομένες τις συνθήκες της αγοράς εργασίας σε πραγματικούς όρους, μείωση αυτού του επιπέδου μπορεί να προέλθει μόνο μέσω της άρσης των δυσκαμψιών της αγοράς.
- Ο νόμος του Okun μας δείχνει ότι η σχέση ανάμεσα στην μεταβολή της ανεργίας και το λόγο του τρέχοντος προς το δυνητικό ΑΕΠ είναι αρνητική.
- Η καμπύλη Phillips απεικονίζει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του πληθωρισμού και του ανεργίας. Στην βραχυχρόνια καμπύλη Phillips Η σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας είναι αρνητική. Η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips τονίζει την αντιφατικότητα που υπάρχει στην επιδίωξη της οικονομικής πολιτικής να επιτύχει σταθερότητα τιμών και πλήρη απασχόληση. Η επίτευξη του ενός σκοπού οικονομικής πολιτικής συνεπάγεται τη θυσία του άλλου.
- Η μακροχρόνια καμπύλη Phillips είναι κάθετη προς τον οριζόντιο άξονα και δείχνει ότι μακροχρόνια δεν υπάρχει σχέση μεταξύ πληθωρισμού και του ανεργίας. Συνεπώς, οι ασκούντες την οικονομική πολιτική δεν

είναι σε θέση να επιτύχουν μια σταθερή και μακροχρόνια μείωση του τρέχοντος ποσοστού ανεργίας σε επίπεδα χαμηλότερα από το καθοριζόμενο από την αγορά φυσικό ποσοστό ανεργίας.

- Η οικονομική περιφέρεια είναι μια δυναμική γεωγραφική ενότητα που τα όρια της επηρεάζονται από τις διαχρονικές μεταβολές των κοινών ή συμπληρωματικών χαρακτηριστικών των χωρικών μονάδων, από τις οποίες συντίθεται.
- Τα πιο σημαντικά συστήματα ταξινόμησης των περιφερειών είναι α) η ταξινόμηση του Boudeville, β) η ταξινόμηση με βάση τον βαθμό ανάπτυξης και γ) η ταξινόμηση του Aydalot
- Η ταξινόμηση του Boudeville περιλαμβάνει τρεις τύπους περιφερειών: ομοιογενείς, πολικές και προγραμματισμού. Οι περιφέρειες κατατάσσονται ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξης στις εξής κατηγορίες: αναπτυγμένες, φθίνουσες και αναπτυσσόμενες. Η ταξινόμηση του Aydalot περιλαμβάνει τους εξής τύπους περιφερειών: μητροπολιτικές περιφέρειες, επιτυχείς βιομηχανικές περιφέρειες, φθίνουσες βιομηχανικές περιφέρειες, ανερχόμενες περιφέρειες, περιμετρικές αναπτυσσόμενες περιφέρειες, περιμετρικές περιφέρειες ελλιπούς ανάπτυξης και περιμετρικές υπανάπτυκτες περιφέρειες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανεργία διαφοροποιείται κατά τόπους, όμως εξετάζεται συχνά η εθνική της διάσταση. Υπάρχουν τουλάχιστον τρεις λόγοι για τους οποίους πρέπει να εξεταστεί και η περιφερειακή διάσταση της ανεργίας. Το μέγεθος των διαφορών στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των περιφερειών είναι ένας λόγος για τον οποίο εξετάζεται η περιφερειακή διάσταση της ανεργίας. Έχει παρατηρηθεί ότι το μέγεθος των διαφορών στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των περιφερειών είναι τόσο μεγάλο όσο είναι και το μέγεθος των διαφορών στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των κρατών. Συνεπώς, μια παράμετρος τόσο σημαντική όπως η ανεργία, η οποία διαφοροποιεί σημαντικά το αναπτυξιακό επίπεδο των περιφερειών της ίδιας χώρας ή των περιφερειών μιας οικονομικής ένωσης, πρέπει να εξεταστεί και να αναλυθεί και σε περιφερειακό επίπεδο.

Η ύπαρξη ανισοτήτων στα ποσοστά ανεργίας των περιφερειών είναι ακόμα ένας λόγος για την εξέταση της περιφερειακής διάστασης της ανεργίας. Πολλές μακροοικονομικές μελέτες¹⁹ προσπάθησαν να εξηγήσουν τις ανισότητες στα ποσοστά ανεργίας των κρατών. Αυτές οι μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι διαφορές στους θεσμούς που διέπουν την αγορά εργασίας (διαπραγματεύσεις για τους μισθούς, κοινωνική ασφάλιση, συνταξιοδότηση και φορολογικά συστήματα) ευθύνονται κυρίως για τις παρατηρούμενες ανισότητες στα ποσοστά ανεργίας των κρατών. Σε πολλές χώρες όμως, οι θεσμοί που διέπουν την αγορά εργασίας διαφέρουν από ελάχιστα ως καθόλου μεταξύ των περιφερειών μιας χώρας. Συνεπώς, πρέπει να βρεθούν, να εξετασθούν και να αναλυθούν άλλες μεταβλητές που να εξηγούν τις ανισότητες στα ποσοστά ανεργίας των περιφερειών.

Οι επιπτώσεις που προκαλούν στην εθνική οικονομία οι ανισότητες στα ποσοστά ανεργίας των περιφερειών αποτελεί σοβαρό λόγο ενασχόλησης με την ανεργία σε περιφερειακό επίπεδο. Σύμφωνα με τον Taylor²⁰, η μείωση αυτών των ανισοτήτων θα οδηγήσει σε υψηλότερο εθνικό παραγόμενο προϊόν και σε μικρότερη πληθωριστική πίεση. Επιπλέον, η μείωση αυτών των

¹⁹ Όπως για παράδειγμα OECD (1994)

²⁰ Taylor J., σελ 113-124, 1996

ανισοτήτων, δημιουργεί ουσιαστικές κοινωνικές ωφέλειες. Μειώνει τα ανεπιθύμητα αποτελέσματα που σχετίζονται με τις γεωγραφικές συγκεντρώσεις υψηλής ανεργίας και μειώνει δραστικά το αλυσιδωτό αποτέλεσμα των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών, οι οποίες αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να ακολουθήσουν τον ρυθμό ανάπτυξης των

ανεπτυγμένων περιφερειών. Αυτό συμβαίνει διότι οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες αντιμετωπίζουν μια καθαρή απώλεια πληθυσμού, ο οποίος τείνει να υποφέρει από την μειωμένη ζήτηση τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών και από την επιλεκτική μετανάστευση των εργατών υψηλών ικανοτήτων. Οι δυο αυτοί παράγοντες συντελούν στην αύξηση αυτών των ανισοτήτων.

Στην επόμενη ενότητα θα παρουσιαστούν τέσσερις κατηγορίες υποδειγμάτων που εξετάζουν και αναλύουν τους παράγοντες που καθορίζουν το μέγεθος της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο. Θα πρέπει να τονιστεί ότι το κεφάλαιο αυτό αποτελεί επισκόπηση προηγούμενων μελετών που ασχολήθηκαν με τους παράγοντες της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο. Οι κατηγορίες υποδειγμάτων είναι οι εξής:

- Τα υποδείγματα μόνης εξίσωσης. Αυτά τα υποδείγματα διακρίνονται σε: 1) Εμπειρικές μελέτες (Empirical studies), 2) Σχέση μεταξύ ανεργίας και διαθεσιμότητας κενών θέσεων εργασίας (The unemployment-vacancy relationship), 3) Υποδείγματα κυκλικής ευαισθησίας (The cyclical sensitivity model), και 4) Υποδείγματα παρεχόμενων εγκαταστάσεων (The amenity model).
- Τα υποθετικά υποδείγματα. Αυτά τα υποδείγματα διακρίνονται σε: 1) Υποδείγματα βασισμένα στην μετανάστευση (The migration-based model), 2) Υποδείγματα NAIRU (The NAIRU model), 3) Υπόδειγμα Blanchard-Katz (The Blanchard and Katz model).
- Η ταυτότητα υπολογισμού (the accounting identity)
- Το υπόδειγμα ταυτόχρονων εξισώσεων που ασχολείται με διαδράσεις (the simultaneous model dealing with interactions)

2.2 ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

2.2.1 ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΜΟΝΗΣ ΕΞΙΣΩΣΗΣ

Εμπειρικές μελέτες

Οι περισσότερες εμπειρικές μελέτες προσπαθούν να προσδιορίσουν τα αίτια της διαφοροποίησης στα ποσοστά της ανεργίας μέσω της θεωρητικής ανάλυσης. Σύμφωνα με τον Elhorst²¹ η πλειοψηφία αυτών των μελετών δεν μετατρέπει αυτήν την θεωρητική ανάλυση σε μαθηματικό υπόδειγμα.

Αντίθετα, περιορίζονται σε μια σύντομη περιγραφή, υποδεικνύοντας τα στοιχεία που χρήζουν περαιτέρω έρευνας ή παραθέτουν αριθμητικά τις μεταβλητές που εξηγούν την ύπαρξη της περιφερειακής ανεργίας.

Το κύριο μειονέκτημα αυτών των υποδειγμάτων, σύμφωνα με τον Elhorst, είναι το πρόβλημα ερμηνείας. Αυτό το πρόβλημα προκύπτει επειδή σε ένα υπόδειγμα μιας εξίσωσης (single equation problem) η ύπαρξη ενός θετικού/αρνητικού δείκτη της μεταβλητής που εξηγεί την περιφερειακή ανεργία, μπορεί να έχει μια από τις ακόλουθες τέσσερις διαφορετικές εξηγήσεις:

- Η μεταβλητή επηρεάζει μόνο θετικά/ αρνητικά την προσφορά εργασίας.
- Η μεταβλητή επηρεάζει μόνο θετικά/ αρνητικά την ζήτηση εργασίας.
- Η μεταβλητή επηρεάζει θετικά/ αρνητικά την προσφορά εργασίας και αρνητικά / θετικά την ζήτηση εργασίας.
- Η μεταβλητή επηρεάζει θετικά/ αρνητικά την προσφορά εργασίας και θετικά/ αρνητικά την ζήτηση εργασίας, όμως το πρώτο αποτέλεσμα υπερτερεί/ υπολείπεται του δεύτερου.

Συνεπώς, είναι δύσκολο από την θεωρητική ανάλυση να εξαχθεί ένα ασφαλές συμπέρασμα για το εάν μια μεταβλητή που ερμηνεύει την περιφερειακή ανεργία έχει τον σωστό δείκτη και να δοθεί μια εξήγηση για τον συγκεκριμένο δείκτη.

Σχέση μεταξύ ανεργίας-κενών θέσεων εργασίας

Η σχέση μεταξύ ανεργίας-κενών θέσεων εργασίας, ή διαφορετικά η καμπύλη Beveridge, εδραιώνει μια αντίστροφη σχέση μεταξύ του ποσοστού ανεργίας

²¹ Elhorst J.P, σελ 4, 2000

και του ποσοστού κενών θέσεων εργασίας. Μπορεί να υπολογιστεί με την βοήθεια περιφερειακών στοιχείων λαμβάνοντας το ποσοστό ανεργίας ως την μεταβλητή που βρίσκεται στην αριστερή πλευρά της σχέσης και το ποσοστό των κενών θέσεων εργασίας ως την μεταβλητή που βρίσκεται στην δεξιά πλευρά της σχέσης. Ο Elhorst επισημαίνει ότι αυτή η σχέση δεν δίνει καμιά αναλυτική ερμηνεία των αιτίων της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο. Η διαφοροποίηση χρησιμοποιείται περισσότερο στο να αναλύσει στα συστατικά της μέρη την διαφοροποίηση στο ποσοστό ανεργίας και όχι στο να την εξηγήσει. Υπάρχουν τέτοια παραδείγματα όπως οι μελέτες των Cheshire, Gordon, Jones & Manning και Holzer²².

Το υπόδειγμα κυκλικής ευαισθησίας

Τα υποδείγματα κυκλικής ευαισθησίας μπορούν να χαρακτηριστούν από το γεγονός ότι εξηγούν το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο μέσω του ποσοστού ανεργίας σε εθνικό επίπεδο. Η σχέση είναι $u_{reg} = a_0 + a_1 u_{nat}$. Ο Thirwall²³ είναι ο πρώτος που εισήγαγε το υπόδειγμα της κυκλικής ευαισθησίας. Το κεντρικό σημείο αυτού του υποδείγματος είναι η παράμετρος a_1 , η οποία μετρά την κυκλική ευαισθησία δηλαδή τον βαθμό στον οποίο το ποσοστό ανεργίας μιας περιφέρειας μεταβάλλεται όταν μεταβάλλεται το ποσοστό ανεργίας της χώρας. Φυσικά, αυτό ο τύπος υποδείγματος έχει νόημα εάν μια εξίσωση παλινδρόμησης εκτιμάται ξεχωριστά για κάθε περιφέρεια. Σε διαφορετική περίπτωση το a_1 θα ισούται με την μονάδα. Βέβαια έχουν διατυπωθεί κριτικές σχετικά με την αστάθεια του κυκλικού συστατικού στην επιλεγμένη χρονική περίοδο, με την φύση αυτής της σχέσης και την ελλειπή της θεωρητική βάση. Οι Byers και Martin²⁴ υποστηρίζουν ότι η σχέση μεταξύ ποσοστού ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο και ποσοστού ανεργίας σε εθνικό επίπεδο είναι μια σχέση ισορροπίας παρά μια κυκλική

²² Cheshire P.C., 1973

Gordon I.R., 1987

Jonnes D.R., Manning D.N., σελ 17-29, 1992

Holzer H.J., σελ 307-328, 1993

²³ Thirwall A.P., σελ 205-219, 1966

²⁴ Byers J.D., σελ 447-453, 1990

Byers J.D., σελ 1087-1092, 1991

Martin R., σελ 237-252, 1997

σχέση. Ορισμένοι μελετητές²⁵ ανακάλυψαν ότι το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο και το ποσοστό ανεργίας σε εθνικό επίπεδο σχηματίζουν μια τέτοια κατάσταση ισορροπίας.

Παρόλο που το τελευταίο εύρημα είναι συνεπές με την υπόθεση ότι τα διαφορικά που σχετίζονται με την περιφερειακή ανεργία είναι σταθερά, η

παρατήρηση ότι το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο και το ποσοστό ανεργίας σε εθνικό επίπεδο είναι παράλληλα μεταξύ τους, δεν

απευθύνονται στους παράγοντες των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών.

Ορισμένες μελέτες αναγνώρισαν αυτό το πρόβλημα με το να διαχωρίσουν το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο σε δυο συστατικά, ένα βραχυχρόνιο και ένα μακροχρόνιο (γνωστό ως μη κυκλικό ή ισορροπίας). Το

τελευταίο εξηγείται από μια ομάδα μεταβλητών²⁶. Μια ένσταση για αυτή την

προσέγγιση είναι ο διαχωρισμός των δυο σταδίων. Στο πρώτο στάδιο ένας

τύπος υποδείγματος Brechling-Thirwall υπολογίζεται για κάθε μια περιφέρεια

ώστε να κατασκευαστεί το μακροχρόνιο συστατικό και στο δεύτερο στάδιο ένα

υπόδειγμα το μακροχρόνιο συστατικό εκτιμάται για όλες μαζί τις περιφέρειες.

Είναι πιθανότερο ότι τα στάδια είναι αλληλοεξαρτώμενα, καθώς βραχυχρόνια

shocks μπορεί να επιδράσουν μακροχρόνια στην δομή μέσω των

αποτελεσμάτων υστέρησης και αντίστροφα δομικά shocks μπορεί να

μεταβάλλουν την κυκλική δυναμική αρκετών περιφερειών.

Η τελευταία κριτική που ασκείται αφορά την διασύνδεση περιφερειακής και

εθνικής ανεργίας. Οι επικριτές θεωρούν ότι τα υποδείγματα που συνδέουν τα

δυο είδη ανεργίας είναι «θεωρητικά αγνωστικιστικά». Εκτός από την

αντίστροφη σχέση μεταξύ του ποσοστού ανεργίας σε εθνικό επίπεδο και της

επιθυμίας για μετανάστευση²⁷, δεν υπάρχει καμιά υπόθεση που να

δικαιολογεί την ύπαρξη αυτής της σχέσης ή της διαφοροποίησης ανάμεσα

στις περιφέρειες²⁸.

²⁵ Badelley M., Martin R., Tyler P., σελ 19-30, 1998

Pehkonen J., Tervo H., σελ 445-458, 1998

²⁶ Taylor J., Bradley S., σελ 113-124, 1983

Hyclak T., Gones G., σελ 191-200, 1987

Hofler R.A., Murphy K.J., σελ 313-328, 1989

²⁷ Gordon I., σελ 135-147, 1988

²⁸ Martin R., σελ 237-252, 1997

Chapman P.G., σελ 1059-1064, 1991

Συμπερασματικά μπορεί να ειπωθεί ότι τα υποδείγματα κυκλικής ευαισθησίας συνέβαλαν στην καλύτερη κατανόηση του προβλήματος της περιφερειακής ανεργίας και ότι μπορεί να υπάρξει βελτίωση και επέκταση αυτών των υποδειγμάτων. Οι δυο κυριότερες ενστάσεις είναι ότι α) η σχέση μεταξύ ποσοστού ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο και ποσοστού ανεργίας σε εθνικό επίπεδο δεν βοηθά στην καλύτερη κατανόηση των αμοιβαίων διαφορών τους και β) η σχέση από μόνη της δεν έχει προσδιοριστεί επαρκώς.

Το υπόδειγμα παρεχόμενων εγκαταστάσεων

Σύμφωνα με ορισμένους μελετητές²⁹ μια μακροχρόνια ή στατική δομή ισορροπίας των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών, στην απλούστερη μορφή της, μπορεί να εξηγηθεί από την διανομή των παρεχόμενων εγκαταστάσεων. Αυτές οι παρεχόμενες εγκαταστάσεις εισέρχονται στην συνάρτηση χρησιμότητας των εργατών και/ ή στη συνάρτηση παραγωγής των επιχειρήσεων. Σε κατάσταση ισορροπίας, οι εργαζόμενοι είναι αδιάφοροι μεταξύ τοποθεσιών όταν η αναμενόμενη χρησιμότητα (V) είναι σταθερή μεταξύ των περιφερειών.

$$V(w_i^*, A_i) = V_k, V_w^* > 0, V_A > 0, \quad (1a)$$

όπου w^* είναι το αποτελεσματικό επίπεδο μισθού στην περιφέρεια i , δηλαδή το επίπεδο μισθού που είναι κατάλληλο για το επίπεδο διαβίωσης ή πρόσληψης, $w^* = w(1-u)$, όπου w το επίπεδο του πραγματικού μισθού και u το ποσοστό ανεργίας, A είναι η αξία των τοπικών παρεχόμενων εγκαταστάσεων στην περιφέρεια i και V_k είναι το δοσμένο εθνικό επίπεδο χρησιμότητας.

Σε κατάσταση ισορροπίας, οι επιχειρήσεις είναι εξίσου αδιάφορες μεταξύ τοποθεσιών. Για επιχειρήσεις που έχουν συναρτήσεις παραγωγής σταθερών αποδόσεων κλίμακας, το μοναδιαίο κόστος ισούται με την τιμή παραγωγής.

Κατά συνέπεια

²⁹ Hall R.E., σελ 709-764, 1972
Reza A.M., σελ 201-208, 1978
Roback J., σελ 1257-1278, 1982
Marston S.T., σελ 57-79, 1985
Montgomery E.B., 1993

$$C(w_i^*, A_i) = 1, C_w^* > 0$$

Εάν οι τοπικές παρεχόμενες εγκαταστάσεις ενισχύουν την παραγωγικότητα τότε $C_A < 0$.

Σύμφωνα με αυτό το υπόδειγμα, το ποσοστό ανεργίας σε κατάσταση ισορροπίας για κάθε περιφέρεια, θα εκλαμβάνεται ως συνάρτηση των παρεχόμενων εγκαταστάσεων στην δεδομένη περιφέρεια. Δηλαδή οι παρεχόμενες εγκαταστάσεις μπορεί να θεωρηθούν ως αντισταθμιστικό διαφορικό για την υψηλότερη πιθανότητα της ανεργίας. Βέβαια το υπόδειγμα των παρεχόμενων εγκαταστάσεων δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο. Οι Burridge-Gordon³⁰ εξηγούν τον λόγο. Σημείωσαν ότι έπρεπε να εγκαταλείψουν μια ολόκληρη ομάδα « δυνητικά σχετικών χαρακτηριστικών μιας περιοχής (που αφορούν στις αποφάσεις μετανάστευσης) όπως οι συνθήκες στέγασης, αξία ιδιοκτησίας, ποσοστά θνησιμότητας και εγκληματικότητας και επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης απλούστατα εξαιτίας της μη σημαντικότητάς τους».

Εκτός από τις παρεχόμενες εγκαταστάσεις, οι υψηλότεροι μισθοί μπορεί να θεωρηθούν ως αντισταθμιστικό διαφορικό για την ανεργία. Πολλές μελέτες βρήκαν μια θετική και σημαντική σχέση μεταξύ αυτών των δυο μεταβλητών³¹. Επιπλέον, σ' αυτές τις μελέτες το επίπεδο ανεργίας καθορίζει το επίπεδο μισθών και όχι το αντίστροφο όπως συμβαίνει συνήθως στην θεωρία.

2.2.2 ΥΠΟΘΕΤΙΚΑ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ

Σ' ένα υποθετικό υπόδειγμα, το ποσοστό ανεργίας δεν εξηγείται αλλά επιλύεται είτε μέσω ενός θεωρητικού υποδείγματος, είτε μέσω ενός εμπειρικά

³⁰ Burridge P., Gordon I., σελ 274-297, 1981

³¹ Hall R.E., σελ 709-764, 1972

Reza A.M., σελ 201-208, 1978

Adams J.D., σελ 29-56, 1985

Roback J., σελ 735-750, 1987

Pissarides C.A., McMaster I., σελ 812-831, 1990

Layard R., Nickell S., Jackman R., 1991

εκτιμώμενου υποδείγματος. Υπάρχουν τρία είδη υποθετικών υποδειγμάτων.

Τα υποθετικά υποδείγματα διακρίνονται σε:

- Υποδείγματα βασισμένα στην μετανάστευση (The migration-based model)
- Υποδείγματα NAIRU (The NAIRU model)
- Υπόδειγμα Blanchard-Katz (The Blanchard and Katz model)

Το υπόδειγμα βασισμένο στην μετανάστευση

Σε ένα μικρό αριθμό μελετών η μεταβλητή που επηρεάζει καθοριστικά την προσφορά και την ζήτηση της εργασίας και κατά συνέπεια το ποσοστό περιφερειακής ανεργίας, είναι το επίπεδο της καθαρής μεταναστευτικής ροής. Ορισμένοι μελετητές³² πρότειναν και εκτίμησαν μια εξίσωση του ποσοστού καθαρής μεταναστευτικής ροής. Ορίζοντας μια μακροχρόνια ισορροπία ως μια κατάσταση μηδενικής μετανάστευσης και μηδενικών αλλαγών στους μισθούς, αυτοί οι μελετητές κατόρθωσαν να εδραιώσουν τα ποσοστά ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο αντιστρέφοντας την εξίσωση του ποσοστού καθαρής μεταναστευτικής ροής. Με ένα ελαφρώς διαφοροποιημένο τρόπο, η ίδια προσέγγιση ακολουθήθηκε και από τον Molho³³. Πρώτος πρότεινε ένα θεωρητικό υπόδειγμα της μεταναστευτικής ροής, ύστερα όρισε ως προϋπόθεση μια εξίσωση του ποσοστού καθαρής μεταναστευτικής ροής αντιστρέφοντας αυτόν τον προσδιορισμό και τελικά αναδιαμόρφωσε και εκτίμησε την προκύπτουσα εξίσωση του ποσοστού ανεργίας. Ο Groenewold³⁴ είναι ο πρώτος που αναγνώρισε ότι η υπόθεση της μηδενικής μετανάστευσης είναι μια μόνο ειδική περίπτωση μιας μεγαλύτερης ομάδας. Εκτός από μια εξίσωση του ποσοστού καθαρής μεταναστευτικής ροής, οι Pissarides και McMaster και Layard κ.α εκτίμησαν επίσης μια δυναμική εξίσωση καθορισμού των μισθών. Επιλύοντας αυτή την εξίσωση καθορισμού των μισθών με στατική μορφή, κατόρθωσαν να θέσουν τους περιφερειακούς μισθούς ως αντισταθμιστικό διαφορικό για την ανεργία.

³²Pissarides C.A., McMaster I., σελ 812-831, 1990
Layard R., Nickell S., Jackman R., 1991

³³Molho I.,σελ 123-132, 1995 (α)

³⁴Groenewold N., σελ 1-20, 1997

Λαμβάνοντας υπόψη όλες αυτές τις μελέτες, το πιο σημαντικό σημείο είναι ότι το υπόδειγμα μειωμένης μορφής εξίσωσης που τελικά εξηγεί το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο ενσωματώνεται σε ένα πλουσιότερο θεωρητικό πλαίσιο.

Το υπόδειγμα NAIRU

Μια δεύτερη κατηγορία υποθετικών υποδειγμάτων είναι η καμπύλη Phillips. Για να καθορίσει κάποιος, σε κατάσταση ισορροπίας, διαφορικά ανεργίας ανάμεσα στις περιφέρειες, θα πρέπει να ξεκινήσει από μια ομάδα περιφερειακά προσδιορισμένων καμπύλων Phillips ώστε να λάβει περιφερειακά προσδιορισμένα NAIRUs³⁵. Αυτά τα περιφερειακά προσδιορισμένα NAIRUs μπορεί να εξηγηθούν από μια ομάδα μεταβλητών. Αυτός ο τύπος υποδείγματος εφαρμόστηκε από τους Johnes-Hyclak (1989), Blackley (1989) και Payne³⁶ (1995). Η κύρια ένσταση σε αυτό το είδος υποδείγματος είναι ότι η καμπύλη Phillips είναι παγιωμένη στην μακροοικονομική θεωρία αλλά όχι στην περιφερειακή οικονομική θεωρία. Η εκτίμηση ενός ξεχωριστού NAIRU για κάθε περιφέρεια προϋποθέτει την ύπαρξη σημαντικής διαπεριφερειακής απόκλισης στην δομή του καθορισμού των μισθών. Οι Johnes-Hyclak (1989) υποστηρίζουν ότι αυτή η υπόθεση ευσταθεί επειδή οι αποκλίσεις που παρουσιάζουν οι περιφέρειες στην διαδικασία προσαρμογής των μισθών μπορεί να εξηγηθούν από τις περιφερειακές διαφορές στο ποσοστό συμμετοχής στα εργατικά συνδικάτα. Ο Elhorst θεωρεί ότι αυτό ο τύπος υποδείγματος δεν στερείται σημασίας, απλώς θα πρέπει να εξεταστεί στα πλαίσια ενός ευρύτερου θεωρητικού πλαισίου, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του υποδείγματος Blanchard-Katz.

Το υπόδειγμα Blanchard-Katz

³⁵ Non-Accelerating Inflation Rates of Unemployment

³⁶ Johnes G., Hyclak T.J., σελ 19-26, 1989

Blackley P.R., σελ 440-456, 1989

Payne J.E., σελ 319-332, 1995

Στο υπόδειγμα Blanchard-Katz³⁷ (1992) διατυπώνεται η υπόθεση ότι οι περιφέρειες παράγουν διαφορετικές κατηγορίες αγαθών, τα οποία όλα πωλούνται στην εθνική αγορά και επίσης διατυπώνεται η υπόθεση ότι οι επιχειρήσεις μπορούν να μετακινηθούν ανάμεσα στις περιφέρειες. Το θεωρητικό πλαίσιο είναι ένα απλό υπόδειγμα τεσσάρων εξισώσεων

$w_{it} = -a(LS_{it} - u_{it}) + z_{it}$	$a > 0$	(2α)
$w_{it} = -bu_{it} + X_i^W$	$b > 0$	(2β)
$LS_{it+1} - LS_{it} = cw_{it} - gu_{it} + X_i^S + \varepsilon_{it}^S$	$c, g > 0$	(2γ)
$Z_{it+1} - Z_{it} = -dw_{it} - ku_{it} + X_i^D + \varepsilon_{it}^D$	$d, k > 0$	(2δ)

όπου i : περιφέρειες, t : χρόνος, w_{it} : λογαριθμικός μισθός, LS_{it} : λογαριθμική προσφορά εργασίας, u_{it} : το ποσοστό ανεργίας και ε_{it}^S , ε_{it}^D είναι οι white noise που αντιπροσωπεύουν τα σοκ στην προσφορά και την ζήτηση εργασίας. Στο υπόδειγμα Blanchard-Katz τα LS_{it} , w_{it} και u_{it} μετρούνται ανάλογα με τις αντίστοιχες εθνικές μεταβλητές τους στον χρόνο t . Η πρώτη σχέση είναι η βραχυχρόνια σχέση ζήτησης εργασίας. Ο παράγοντας $L_{it}-u_{it}$ είναι κατά προσέγγιση ίσος με το λογαριθμικό επίπεδο ανεργίας. Ο συντελεστής a είναι θετικός, αντανakλώντας την καμπύλη (με αρνητική κλίση) για κάθε προϊόν. Ο τελευταίος όρος z_{it} υπολογίζει τις μακροχρόνιες επιπτώσεις της ζήτησης εργασίας.

Η δεύτερη εξίσωση είναι η σχέση καθορισμού των μισθών. Σε κάποιο βαθμό, το αποτέλεσμα που προκαλεί το ποσοστό ανεργίας στο επίπεδο των μισθών είναι αβέβαιο. Παραδοσιακά, γινόταν η υπόθεση ότι η υψηλότερη ανεργία οδηγεί σε χαμηλότερους μισθούς. Όσο υψηλότερος είναι ο συντελεστής b τόσο περισσότερο η περιφερειακή αγορά εργασίας προσομοιάζει με ένα νεοκλασικό κόσμο στον οποίο το πρόβλημα της ανεργίας επιλύεται στιγμιαία με την μείωση των μισθών. Τέλος, το X_i^W είναι ένας όρος μετατόπισης που περιέχει και άλλους όρους, εκτός από το ποσοστό ανεργίας, που επηρεάζουν το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο.

Η τρίτη εξίσωση καθορίζει την προσφορά εργασίας. Ουσιαστικά, δίνει πληροφορίες σχετικά με την αύξηση της προσφοράς εργασίας. Η προσφορά

³⁷ Blanchard O.J., Katz L.F., σελ 1-21, 1992

εργασίας αυξάνει μέσω της συμμετοχής του εργατικού δυναμικού, την καθαρή inward μετανάστευση και το καθαρό εσωτερικό «καθημερινό εργασιακό ταξίδι» μέσα στα όρια μιας περιφέρειας όταν το επίπεδο μισθών αυξάνει και το ποσοστό ανεργίας μειώνεται. Επίσης είναι παραδεκτό ότι το ποσοστό ανεργίας προκαλεί αρνητικό αποτέλεσμα στην συμμετοχή του εργατικού δυναμικού. Παρόλο που στην θεωρητική ανάλυση το ποσοστό ανεργίας προκαλεί θετικό αποτέλεσμα στην συμμετοχή του εργατικού δυναμικού εξαιτίας της επικράτησης του αποτελέσματος του επιπλέον εργάτη επί του αποτελέσματος αποθάρρυνσης, η εμπειρική έρευνα καταδεικνύει το αντίθετο. Τέλος, το X_i^S είναι ένας όρος μετατόπισης που περιέχει και άλλους όρους, εκτός από το ποσοστό ανεργίας και το επίπεδο μισθού, που επηρεάζουν την προσφορά εργασίας.

Η τέταρτη εξίσωση περιγράφει την μακροχρόνια επίδραση της ζήτησης εργασίας σε μια περιφέρεια. Το επίπεδο μισθού προκαλεί ένα αρνητικό αποτέλεσμα στην ζήτηση εργασίας σε μια περιφέρεια. Ένας χαμηλότερος μισθός μετατρέπει την περιφέρεια σε πιο ελκυστικό τόπο εγκατάστασης για τις επιχειρήσεις. Το αποτέλεσμα που προκαλεί το ποσοστό ανεργίας είναι αβέβαιο. Από την μια πλευρά, ένα υψηλότερο ποσοστό ανεργίας υπονοεί και μια μεγαλύτερη δεξαμενή από εργάτες και αυτό το γεγονός μετατρέπει την περιφέρεια σε πιο ελκυστικό τόπο εγκατάστασης για τις επιχειρήσεις. Από την άλλη πλευρά όμως, ένα έλλειμμα στην ζήτηση εργασίας σε μια περιφέρεια μπορεί να οδηγήσει τους πιο κινητικούς εργαζόμενους να μεταναστεύσουν. Αυτοί συνήθως είναι νέοι, με καλό επίπεδο εκπαίδευσης και υψηλές ικανότητες. Σ' αυτή την περίπτωση η περιφέρεια δεν θα μείνει μόνο με ένα εργατικό δυναμικό πιο ευάλωτο στην ανεργία αλλά ταυτόχρονα θα γίνει και λιγότερο ελκυστική στις επιχειρήσεις. Με βάση την υπόθεση ότι οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες που αντιμετωπίζουν μια καθαρή απώλεια πληθυσμού δυσκολεύονται να ακολουθήσουν τον ρυθμό των πιο ανεπτυγμένων, το δεύτερο αποτέλεσμα είναι ισχυρότερο. Τέλος, το X_i^D είναι ένας όρος μετατόπισης που περιέχει και άλλους όρους, εκτός από το ποσοστό ανεργίας και το επίπεδο μισθού, που επηρεάζουν την ζήτηση εργασίας.

Σύμφωνα με αυτό το υπόδειγμα τεσσάρων εξισώσεων, οι περιφέρειες μπορούν να επιτύχουν διαφορετικό ποσοστό ανεργίας μακροχρόνια. Για να το

παρατηρήσουμε αυτό, μπορούμε να λύσουμε το υπόδειγμα ως προς το ποσοστό ανεργίας σε κατάσταση ισορροπίας υποθέτοντας ότι $u_i^* = u_{it} = u_{it-1}$ και εφόσον έχουν τακτοποιηθεί τα αποτελέσματα των shocks καταλήγουμε στην εξής σχέση

$$u_i^* = \frac{a}{a(bc+g)+bd-k} X_i^S - \frac{b}{a(bc+g)+bd-k} X_i^D + \frac{ac+d}{a(bc+g)+bd-k} X_i^W \quad (3)$$

Αυτή λύση επισημαίνει ότι το ποσοστό ανεργίας μπορεί να έχει διαφορετικές σημασίες, με τα X_i^S , X_i^D , και X_i^W ως κυρίαρχους όρους. Ως κανόνας μια επικείμενη θετική μεταβολή στην προσφορά εργασίας (X_i^S), μια επικείμενη αρνητική μεταβολή στην ζήτηση εργασίας (X_i^D), ή μια επικείμενη θετική μεταβολή στο περιφερειακό επίπεδο μισθών (X_i^W) οδηγούν σε ένα επίπεδο ανεργίας υψηλότερο από το μέσο επίπεδο και αντίστροφα. Συμπερασματικά μπορεί να ειπωθεί ότι το υπόδειγμα συνδέει το ποσοστό ανεργίας με τους παράγοντες που σχετίζονται με την προσφορά εργασίας, την ζήτηση εργασίας και τον καθορισμό των μισθών.

2.2.3 Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Ένα από τα παλαιότερα υποδείγματα καθορισμού της περιφερειακής ανεργίας είναι η ταυτότητα υπολογισμού. Η ταυτότητα υπολογισμού υφίσταται για κάθε γεωγραφική αγορά εργασίας (τοπική, αστική, περιφερειακή) και έχει την εξής μορφή:

$$U_L = PW * L + NC - E \quad (4\alpha)$$

$$\text{με } \Delta PW = G + NM \quad (4\beta)$$

όπου το U_L είναι το επίπεδο ανεργίας, το PW είναι ο πληθυσμός που βρίσκεται σε ηλικία απασχόλησης, το NC είναι το επίπεδο του «καθαρού εργασιακού ταξιδιού» (net inward commuting), το E είναι το επίπεδο απασχόλησης, το G είναι το ισοζύγιο μεταξύ των νέων εισόδων και των αποχωρήσεων από τον πληθυσμό που βρίσκεται σε ηλικία απασχόλησης και

το *NM* είναι το επίπεδο της καθαρής μεταναστευτικής ροής (net inward migration). Οι δυο πρώτες μεταβλητές στην δεξιά πλευρά μετρούν την προσφορά εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη την ένταση του καθαρού «εργασιακού ταξιδιού» και της καθαρής μεταναστευτικής ροής και η τελευταία μεταβλητή στην δεξιά πλευρά μετρά την ζήτηση εργασίας. Η τελευταία μεταβλητή μπορεί να αναλυθεί περισσότερο σε μεγέθυνση και στένωση, μαζί με δημιουργικότητα και αλλαγές τοποθεσίας των επιχειρήσεων. Ο πίνακας 2 (σελ 58) απεικονίζει τα άμεσα αποτελέσματα που προκαλεί μια επιπλέον θέση εργασίας ή ένας επιπλέον κάτοικος (εντός περιφέρειας) στο επίπεδο και στο ποσοστό ανεργίας. Θα πρέπει να σημειώσουμε τα εξής: Το U_L αντιστοιχεί στο επίπεδο ανεργίας, το U_R είναι το ποσοστό ανεργίας, το LF είναι το εργατικό δυναμικό (όπου $U_L < LF$ εξ' ορισμού). Σε αυτόν τον πίνακα το ποσοστό ανεργίας ορίζεται ως i αριθμός των ανέργων στον αριθμητή, ο αριθμός των απασχολούμενων και των ανέργων στον παρανομαστή και ο αριθμός των απασχολούμενων υπολογίζεται με βάση τον τόπο κατοικίας τους. Από τον πίνακα μπορεί να παρατηρηθεί ότι η μεγαλύτερη μείωση στην ανεργία προκύπτει όταν ένας άνεργος καλύπτει μια καινούργια θέση απασχόλησης. Εάν μια καινούργια θέση απασχόλησης καλύπτεται από έναν μη συμμετέχοντα (όπως μια νοικοκυρά ή ένας τελειόφοιτος), ή αν μια καινούργια ή κενή θέση απασχόλησης καλύπτεται από ένα κάτοικο σε μετανάστευση³⁸ ή από έναν κάτοικο που εισέρχεται στην περιφέρεια στα πλαίσια του «καθημερινού εργασιακού ταξιδιού»³⁹, ο αριθμός των ανέργων παραμένει ο ίδιος, όμως το ποσοστό ανεργίας μειώνεται. Αυτό συμβαίνει διότι ο παρανομαστής ανεβαίνει κατά 1 άτομο. Εάν μια καινούργια θέση καλύπτεται από έναν κάτοικο που εισέρχεται στην περιφέρεια στα πλαίσια του «καθημερινού εργασιακού ταξιδιού», ή εάν ο πληθυσμός αυξάνεται εξαιτίας ενός μη- συμμετέχοντα (προσωρινού ή μόνιμου), και το επίπεδο και το ποσοστό ανεργίας παραμένουν αμετάβλητα. Εάν ο πληθυσμός αυξάνεται εξαιτίας ενός ανέργου που εγκαθίσταται στην περιοχή ή ενός κάτοικου που εισέρχεται στην περιφέρεια στα πλαίσια του «καθημερινού εργασιακού ταξιδιού» και αντικαθιστά έναν άλλο εργαζόμενο, τότε και το επίπεδο και το ποσοστό ανεργίας αυξάνουν. Αυτό συμβαίνει επειδή το $U_L < LF$ εξ' ορισμού.

³⁸ Job in-migrant

³⁹ In-commuter

Πίνακας 2: Αποτελέσματα στο ποσοστό ανεργίας από την δημιουργία μιας επιπλέον θέσης εργασίας

1 επιπλέον θέση εργασίας			1 επιπλέον κάτοικος		
καλύπτεται	Αλλαγή	Αλλαγή στο U_R	Τύπος	αλλαγή	αλλαγή στο U_R
από	στο U_L		κατοίκου	στο U_L	
Άνεργος	-1	$-\frac{1}{LF} < 0$	άνεργος	+1	$\frac{UL}{LF+1} - \frac{UL}{LF} > 0$
Μη συμμετέχων	0	$\frac{UL}{LF+1} - \frac{UL}{LF} < 0$	μη συμμετέχων	0	0
Κάτοικος σε μετανάστευση	0	$\frac{UL}{LF+1} - \frac{UL}{LF} < 0$	κάτοικος σε μετανάστευση	+1	$\frac{UL}{LF+1} - \frac{UL}{LF} > 0$
Κάτοικος που εισέρχεται στην περιφέρεια στα πλαίσια του «Κ.Ε.Τ»	0	0	Κάτοικος που εξέρχεται από την περιφέρεια στα πλαίσια του «Κ.Ε.Τ»	0	$\frac{UL}{LF+1} - \frac{UL}{LF} < 0$

Ενδιαφέρουσες εφαρμογές της ταυτότητας υπολογισμού έχουν γίνει σε ορισμένες μελέτες⁴⁰. Σε αυτές τις μελέτες το ποσοστό ανεργίας εξάγεται από την ταυτότητα υπολογισμού, της οποίας ένα ή περισσότερα στοιχεία έχουν αντικαταστεί από μια θεωρητικά θεμελιωμένη ή εμπειρικά εκτιμώμενη εξίσωση.

2.2.4 Το ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΩΝ ΕΞΙΣΩΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΕΙΤΑΙ ΜΕ ΔΙΑΔΡΑΣΕΙΣ

Στα υποδείγματα ταυτόχρονων εξισώσεων που ασχολούνται με διαδράσεις, η κεντρική ιδέα είναι ότι το ποσοστό ανεργίας δεν καθορίζεται σε εργαστηριακές συνθήκες αλλά επηρεάζει και επηρεάζεται από μια ή περισσότερες μεταβλητές της περιφερειακής αγοράς εργασίας. Η ευρύτερα

⁴⁰ Burridge P., Gordon I., σελ 274-297, 1981
Gordon I.R, Lamont D., σελ 237-264, 1982
Gordon I., σελ 135-147, 1988

χρησιμοποιούμενη μεταβλητή της περιφερειακής αγοράς εργασίας είναι το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού, είτε στο σύνολο του πληθυσμού που βρίσκεται σε ηλικία απασχόλησης, είτε στο σύνολο του πληθυσμού που βρίσκεται σε ηλικία απασχόλησης χωρισμένο σε άνδρες και γυναίκες. Άλλες μεταβλητές που χρησιμοποιούνται σε αυτά τα υποδείγματα (τα συμπεράσματα των οποίων θα παρουσιαστούν στην επόμενη ενότητα) είναι ο βαθμός απασχόλησης (δείκτης της περιφερειακής ζήτησης εργασίας), τα εισοδήματα από την απασχόληση (δείκτης των μισθών σε μια περιφέρεια) και κάποιες άλλες μεταβλητές όπως οι φυσικές αλλαγές στο εργατικό δυναμικό, το ποσοστό μετανάστευσης και το ποσοστό του «καθημερινού εργατικού ταξιδιού», μεταβλητές που θεωρούνται (όπως και το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού) δείκτες της περιφερειακής προσφοράς εργασίας. Συμπερασματικά, η γενική εικόνα που προκύπτει από την βιβλιογραφία που σχετίζεται με αυτά τα υποδείγματα είναι ότι το ποσοστό της περιφερειακής ανεργίας επηρεάζει και ταυτόχρονα να επηρεάζεται από παράγοντες που σχετίζονται με την περιφερειακή προσφορά εργασίας, την περιφερειακή ζήτηση εργασίας και τον καθορισμό του επιπέδου των μισθών μιας περιφέρειας.

2.2.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΩΝ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Όποιο υπόδειγμα και αν χρησιμοποιηθεί, όλα καταλήγουν στην ίδια απλή μορφή εξίσωσης του περιφερειακού ποσοστού ανεργίας. Βασικά, δεν διαδραματίζει κάποιο ρόλο σε ποια πλευρά της εξίσωσης θα βρίσκεται ως μεταβλητή το ποσοστό ανεργίας. Από την προηγηθείσα παρουσίαση των υποδειγμάτων είδαμε ότι το ποσοστό ανεργίας μπορεί να βρίσκεται είτε ως μεταβλητή της αριστερής πλευράς (στο υπόδειγμα της μιας εξίσωσης), είτε ως μεταβλητή της δεξιάς πλευράς (στα υποθετικά υποδείγματα) είτε ως μεταβλητή και στις δυο πλευρές (στο υπόδειγμα ταυτόχρονων εξισώσεων που ασχολείται με διαδράσεις). Σε κάθε υπόδειγμα, το ποσοστό ανεργίας τελικά εξαρτάται από παράγοντες της προσφοράς εργασίας, της ζήτησης εργασίας και του καθορισμού των μισθών.

Βέβαια, ο Elhorst θεωρεί ότι όλα αυτά τα υποδείγματα δεν καλύπτουν όλους αυτούς τους παράγοντες. Ο Elhorst θεωρεί ότι τα υποδείγματα ταυτόχρονων εξισώσεων που ασχολούνται με διαδράσεις είναι σπάνια ολοκληρωμένα υποδείγματα. Οι μελέτες NAIRU λαμβάνουν υπόψη παράγοντες καθορισμού των μισθών, ενώ οι μελέτες που βασίζονται στην ταυτότητα υπολογισμού αγνοούν αυτούς τους παράγοντες. Το υπόδειγμα Blanchard-Katz θεωρεί την προσφορά εργασίας ως μια μεταβλητή και επιπλέον δεν κάνει διάκριση ανάμεσα στις φυσικές αλλαγές του εργατικού δυναμικού, την συμμετοχή του εργατικού του εργατικού δυναμικού, του «καθημερινού εργασιακού ταξιδιού» και της μετανάστευσης, ενώ οι μελέτες που βασίζονται στην μετανάστευση αγνοούν τους τρεις πρώτους παράγοντες της προσφοράς εργασίας. Ανεξάρτητα όμως από αυτές τις παρατηρήσεις, η απλή μορφή εξίσωσης μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια σχέση μεταξύ του ποσοστού ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο και μιας ομάδας παραγόντων που σχετίζονται με την προσφορά εργασίας, την ζήτηση εργασίας και τους παράγοντες καθορισμού των μισθών.

2.3 ΟΙ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Οι μεταβλητές επεξήγησης της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στις διάφορες μελέτες, είναι πάρα πολλές και ως τούτου η ταξινόμηση και κατηγοριοποίησή τους αποτελεί δύσκολη υπόθεση. Λαμβάνοντας υπόψη τις διάφορες ταξινομήσεις των μεταβλητών αυτών από προγενέστερα άρθρα εντάσσουμε τις ευρύτερα χρησιμοποιούμενες μεταβλητές στις εξής κατηγορίες (οι μεταβλητές που είναι τονισμένες είναι και αυτές που θα χρησιμοποιηθούν στο δικό μας υπόδειγμα) :

- Αγορά εργασίας
- Δομή του συστήματος παραγωγής
- Κοινωνικοί παράγοντες
- Τεχνολογικοί παράγοντες
- Οικονομική δραστηριότητα
- Χαρακτηριστικά των περιφερειών

2.3.1. ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πολλές από τις μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν σε προηγούμενες μελέτες σχετίζονται με τη ζήτηση και προσφορά εργασίας και με το επίπεδο αποτελεσματικότητας και ευελιξίας της αγοράς εργασίας. Όπως γίνεται εύκολα κατανοητό, οι μεταβολές που λαμβάνουν χώρα στην αγορά εργασίας μιας περιφέρειας επηρεάζουν άμεσα το ποσοστό ανεργίας της περιφέρειας αυτής. Οι μεταβλητές που σχετίζονται είτε άμεσα είτε έμμεσα με την αγορά εργασίας είναι οι εξής (τονισμένες είναι αυτές οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν και στο υπόδειγμά μας) :

- Ποσοστό απασχόλησης-μεταβολή απασχόλησης
- Ποσοστό συμμετοχής εργατικού δυναμικού (ανδρών και γυναικών) στην απασχόληση
- Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας
- Ποσοστό μερικής απασχόλησης
- Νεανικός πληθυσμός
- Αριθμός γεννήσεων
- «καθημερινό εργασιακό ταξίδι» (commuting)
- Μισθοί
- Εργατικά συνδικάτα

Ένας δείκτης υπολογισμού της ζήτησης εργασίας σε μια περιφέρεια και των μεταβολών της είναι το **ποσοστό απασχόλησης και η μεταβολή του ποσοστού απασχόλησης**. Οι περισσότερες μελέτες χρησιμοποιούν την μεταβολή του ποσοστού απασχόλησης ως ένα παράγοντα που επηρεάζει την πορεία του ποσοστού ανεργίας. **Το αποτέλεσμα που προκαλεί η αύξηση της απασχόλησης στο ποσοστό ανεργίας είναι εξ' ορισμού αρνητικό**. Το ποσοστό ανεργίας μειώνεται εξαιτίας της δημιουργίας μιας επιπλέον θέσης, ανεξάρτητα με το εάν αυτή καλύπτεται από έναν άνεργο, έναν μη

συμμετέχοντα ή έναν εργαζόμενο (job) μετανάστη. Εξάλλου όλες σχεδόν οι μελέτες⁴¹ κατέληξαν στο ίδιο αρνητικό αποτέλεσμα.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι στην θεωρία, το αποτέλεσμα που προκαλεί η αύξηση της απασχόλησης στο ποσοστό ανεργίας δεν είναι αναγκαία αρνητικό. Οι Harris και Todaro⁴² έδειξαν ότι οι προσπάθειες για την δημιουργία επιπλέον

θέσεων εργασίας στα αστικά κέντρα ώστε να αντιμετωπιστεί η ανεργία στις αναπτυσσόμενες χώρες μπορεί, μέσω της μετακίνησης ατόμων από τις αγροτικές περιοχές στα αστικά κέντρα, να οδηγήσει σε υψηλότερο ποσοστό ανεργίας και όχι σε χαμηλότερο όπως θα περίμενε κάποιος. Ο Todaro⁴³ θεμελίωσε εμπειρικά την προηγούμενη θεωρητική προσέγγιση, η οποία έγινε γνωστή ως το παράδοξο του Todaro.

Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού (άνδρες-γυναίκες) στην απασχόληση είναι μια μεταβλητή που σχετίζεται με την προσφορά εργασίας και επηρεάζει άμεσα την πορεία του ποσοστού ανεργίας. Στην βιβλιογραφία παρουσιάζονται διαφωνίες σχετικά με το αποτέλεσμα που προκαλεί το ποσοστό συμμετοχής στην απασχόληση στο ποσοστό ανεργίας. Είναι δεδομένο ότι αύξηση του ποσοστού συμμετοχής οδηγεί σε μεγαλύτερο εργατικό δυναμικό και κατά συνέπεια σε αύξηση της προσφοράς εργασίας. Το ζήτημα που προκύπτει είναι εάν αυτή η αύξηση μπορεί να καλυφθεί από μια ανάλογη αύξηση της ζήτησης εργασίας. Σε αυτό το σημείο οι ερευνητές οδηγούνται σε διαφορετικά συμπεράσματα εξαιτίας των διαφορετικών θεωρητικών απόψεων που έχουν στο συγκεκριμένο ζήτημα αλλά και εξαιτίας των αποτελεσμάτων που εξάχθηκαν από τα υποδείγματα

⁴¹ Fleisher B.M., Rhodes G., σελ 398-406, 1976
Burridge P., Gordon I., σελ 274-297, 1981
Veen A. van der, Evers G.H.M., σελ 239-250, 1983
Taylor J., Bradley S., σελ 113-124, 1983
Summers L.H., σελ 339-383, 1986
Gordon I., σελ 135-147, 1988
Neumann G.R., Topel R.H., σελ 1341-1365, 1991
Bilger U., Genosko J., Hirte G., σελ 152-167, 1991
Blanchard O.J., Katz L.F., σελ 1-21, 1992
Malizia E.E., Ke S., σελ 221-235, 1993
Decressin J., Fatas A., σελ 1627-1655, 1995
Molho I., σελ 123-132, 1995 (α)
Hyclak T. σελ 653-663, 1996
Groenewold N., σελ 1-20, 1997
Lopez-Bazo E., Del Barrio T., Artis M., σελ 10-35, 2002
Caroleo F.E., Coppola G., σελ 6-10, 2005
⁴² Harris G.R., Todaro M.P., σελ 146-162, 1970
⁴³ Todaro M.P., σελ 211-225, 1976

τους. Εξάλλου, η αγορά εργασίας κάθε χώρας και περιφέρειας διέπεται από τους δικούς της νόμους και μεταβάλλεται ανάλογα με τις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις στις διάφορες περιόδους.

Σύμφωνα με τους Fleisher και Rhodes⁴⁴, το αποτέλεσμα είναι αρνητικό, εφόσον οι παράγοντες που καθορίζουν το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής σε μια περιφέρεια αντανakλούν τις σχετικά μικρές επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την μικρή αφοσίωση στην εργατική ζωή και οδηγούν τα άτομα που έχουν αυτά τα χαρακτηριστικά σε μείνουν πιο εύκολα άνεργοι. Υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες γι' αυτά τα άτομα να απολυθούν όταν οι εργοδότες αποφασίζουν την μείωση προσωπικού και να αργήσουν να εισέλθουν ξανά στο εργατικό δυναμικό ύστερα από μια περίοδο προσωρινής απουσίας. Σύμφωνα με την ταυτότητα λογαριασμού (accounting identity) και αντίθετα από τους Fleisher και Rhodes, το αποτέλεσμα που προκαλεί το ποσοστό συμμετοχής στο ποσοστό ανεργίας πρέπει να είναι θετικό. Εάν, *ceteris paribus*, το ποσοστό συμμετοχής αυξηθεί τότε πρέπει ν' αυξηθεί και ο αριθμός των ανέργων. Όμως, η αυξημένη συμμετοχή ενθαρρύνει την αύξηση των τοπικών θέσεων εργασίας. Έχουν γίνει έρευνες που προέβλεψαν ότι η αύξηση του εργατικού δυναμικού αντισταθμίζεται πλήρως σχεδόν από την αύξηση των τοπικών θέσεων εργασίας. Ως αποτέλεσμα αυτής της αντιστάθμισης, το ποσοστό ανεργίας θ' αυξηθεί απειροελάχιστα. Ο Layard⁴⁵ διατύπωσε μια πρόταση που απεικονίζει αυτή την αντιστάθμιση. Η πρόταση είναι η εξής: «Οι άνθρωποι δημιουργούν θέσεις εργασίας». Επίσης, περισσότερες θέσεις εργασίας ενθαρρύνουν περισσότερα άτομα να εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Από την εξέταση της προγενέστερης εμπειρικής βιβλιογραφίας καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι αφενός υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις και αφετέρου ότι οι περισσότερες μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ της αύξησης του ποσοστού συμμετοχής και του ποσοστού ανεργίας.

Μεταξύ της προσφοράς και ζήτησης εργασίας υπάρχει διαχρονικά ένα δομικό κενό, το οποίο εκφράζεται μέσω της μεταβλητής του **ποσοστού των μακροχρόνιων ανέργων**. Το ποσοστό των μακροχρόνιων ανέργων

⁴⁴ Fleisher B.M., Rhodes G., σελ 398-406, 1976

⁴⁵ Layard R., σελ 333-356, 1997

σχετίζεται άμεσα με την «κακή» επίδοση της αγοράς εργασίας .Οι Carroleo και Coppola⁴⁶ κατέληξαν στα εξής δύο συμπεράσματα :

Πρώτον ,υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ του ποσοστού μακροχρόνιας ανεργίας και της κακής επίδοσης της αγοράς και

Δεύτερον υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ του ποσοστού μακροχρόνιας ανεργίας και του ποσοστού ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο .

Το ποσοστό μερικής απασχόλησης είναι μία μεταβλητή που σχετίζεται με την ευελιξία της αγοράς εργασίας. Αύξηση του ποσοστού μερικής απασχόλησης μειώνει την «κακή» επίδοση της αγοράς⁴⁷ και συνεπώς μειώνει το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο.

Η δομή του πληθυσμού καθορίζει το μέγεθος του εργατικού δυναμικού⁴⁸ και συνεπώς έχει προφανή επίδραση στην προσφορά εργασίας⁴⁹. Δυο μεταβλητές σχετίζονται με την πληθυσμιακή δομή και είναι ο **αριθμός γεννήσεων** και το **ποσοστό του νεανικού πληθυσμού**. Οι περισσότερες μελέτες που σχετίζονται με την περιφερειακή ανεργία αγνοούν τις μεταβολές στον αριθμό γεννήσεων. Πιθανώς, αυτό συμβαίνει επειδή αυτές οι μεταβολές δεν επηρεάζουν βραχυχρόνια ή μεσομακροπρόθεσμα (<15 έτη) το μέγεθος του εργατικού δυναμικού. Σύμφωνα με ορισμένους μελετητές⁵⁰, μια περιφέρεια αντιμετωπίζει ένα επίμονο πρόβλημα ανεργίας όταν το ποσοστό αύξησης του πληθυσμού της υπερβαίνει το ποσοστό αύξησης της απασχόλησης. Οι περιφέρειες που αντιμετωπίζουν τέτοιο πρόβλημα, είναι συνήθως οι φτωχότερες περιφέρειες που έχουν υψηλό αριθμό γεννήσεων. Υπάρχουν επίσης μελέτες που ασχολούνται με το εάν η ηλικιακή δομή του πληθυσμού επηρεάζει το ποσοστό ανεργίας. Αυτές οι μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι περιφέρειες με σχετικά νέο πληθυσμό αντιμετωπίζουν ένα πιο επίμονο πρόβλημα ανεργίας⁵¹ και ότι οι περιφέρειες με σχετικά γερασμένο

⁴⁶ Caroleo F.E., Coppola G., σελ 6-10, 2005

⁴⁷ Caroleo F.E., Coppola G., σελ 6-10, 2005

⁴⁸ Olsen R.J., σελ 60-100, 1994

⁴⁹ Lopez-Bazo E., Del Barrio T., Artis M., σελ 10-35, 2002

⁵⁰ Burridge P., Gordon I., σελ 274-297, 1981

Layard R., Nickell S., Jackman R., 1991

Vedder R., Gallaway L., σελ 445-461, 1996

Groenewold N., σελ 1-20, 1997

⁵¹ Hoffer R.A., Murphy K.J., σελ 313-328, 1989

Johnson J.A., Kneebone R.D., σελ 1305-1314, 1991

Elhorst J.P., σελ 190-200 , 1995

αντιμετωπίζουν ένα μικρότερο πρόβλημα ανεργίας⁵². Γενικά, εάν ο αριθμός γεννήσεων είναι υψηλός, τότε το μερίδιο του νεότερου πληθυσμού (<25 έτη) είναι υψηλότερο και το μερίδιο του γηραιότερου πληθυσμού (>25 έτη) είναι μικρότερο. Γενικά, αύξηση του αριθμού γεννήσεων και του ποσοστού του νεανικό πληθυσμό θεωρείται ότι αυξάνουν το ποσοστό ανεργίας.

Το αποτέλεσμα που προκαλεί η καθαρή μεταναστευτική εισροή στο ποσοστό ανεργίας είναι αβέβαιο επειδή η καθαρή μεταναστευτική εισροή προκαλεί ταυτόχρονα αύξηση της προσφοράς και της ζήτησης εργασίας. Η καθαρή μεταναστευτική εισροή επηρεάζει άμεσα την προσφορά εργασίας και έμμεσα την ζήτηση εργασίας. Μελέτες που έχουν εξετάσει την επίδραση της καθαρής μεταναστευτικής εισροής στο ποσοστό ανεργίας κατέληξαν σε αντικρουόμενα αποτελέσματα.

Οι περισσότερες μελέτες δεν δίνουν ιδιαίτερη σημασία στο «**καθημερινό εργασιακό ταξίδι**» (commuting), εφόσον μια από τις βασικές προδιαγραφές για να θεωρηθεί μια χωρικά προσδιορισμένη περιοχή ότι είναι περιφερειακή αγορά εργασίας, είναι ότι το «καθημερινό εργασιακό ταξίδι» (commuting) κατά μήκος των συνόρων είναι ασήμαντο. Η κινητήρια δύναμη που οδήγησε σε αύξηση του «καθημερινού εργασιακού ταξιδιού» (commuting) είναι η ανάπτυξη των προαστίων. Ένα υψηλότερο επίπεδο ευημερίας έδωσε την δυνατότητα σε περισσότερους ανθρώπους να εγκαταλείψουν τις αστικές περιοχές και να εγκατασταθούν στα προάστια, σε μέρη μακριά από τον τόπο εργασίας τους. Η βελτίωση των συγκοινωνιακών υποδομών και το χαμηλό μεταφορικό κόστος ενίσχυσαν αυτήν την ανάπτυξη των προαστίων. Η ανάπτυξη των προαστίων οδήγησε και στην αλλαγή της πληθυσμιακής σύνθεσης των αστικών περιοχών και των περιχώρων τους. Οι εργάτες υψηλών ικανοτήτων επέλεξαν να μείνουν εκτός πόλεως και τώρα ταξιδεύουν καθημερινά προς και από αυτήν, ενώ οι μειονότητες χαμηλού εισοδήματος έμειναν να κατοικούν στο κέντρο. Αυτή η κατάσταση συνεπάγεται **ένα υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στις αστικές περιοχές συνδυασμένο με μια υψηλότερη καθαρή εισροή ατόμων που πραγματοποιούν το**

⁵² Elhorst J.P., σελ 190-200 , 1995
Molho I.,σελ 123-132, 1995 (α)
Molho I.,σελ 641-658, 1995 (b)
Patridge M.D., Rickman D.S., σελ 89-106, 1995

«καθημερινό εργασιακό ταξίδι» (commuters) και ένα χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας στα προάστια, όπου αυτά τα άτομα κατοικούν.

Παραδοσιακά, οι υψηλότεροι μισθοί θεωρούνται ότι προκαλούν θετικό αποτέλεσμα στην προσφορά εργασίας και αρνητικό αποτέλεσμα στην ζήτηση εργασίας, συνεπώς η ανεργία θα αυξηθεί εάν αυξηθούν οι μισθοί. Οι περισσότερες μελέτες⁵³ που συμπεριέλαβαν τους μισθούς ως μεταβλητή επεξήγησης του ποσοστού ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι αυτή η θετική σχέση υφίσταται και είναι και στατιστικά σημαντική.

Μια μεταβλητή που σχετίζεται με το επίπεδο του μισθού και κατά συνέπεια με το ποσοστό ανεργίας είναι το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που συμμετέχει σε συνδικάτα. Οι μελέτες⁵⁴ που συμπεριέλαβαν αυτή την μεταβλητή στα υποδείγματα τους κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ εργατικών συνδικάτων και ποσοστού ανεργίας. Είναι γνωστό ότι θεωρητικά τα σωματεία θέτουν ένα επίπεδο μισθών που είναι υψηλότερο από το επίπεδο ισορροπίας και συνεπώς μειώνεται η ζήτηση εργασίας. Επιπλέον, στον βαθμό που τα συνδικάτα κατορθώνουν επιτυχώς ν' αυξήσουν την σχετική τιμή της εργασίας, υπάρχει ένα επιπλέον κίνητρο στον εργοδότη να αντικαταστήσει την εργασία με νέες τεχνολογίες και επιπρόσθετο κεφάλαιο. Τα προνόμια που εξασφαλίζουν τα συνδικάτα μπορεί να προκαλέσουν απώλεια θέσεων εργασίας στους οικονομικούς τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται και να οδηγήσουν τα

⁵³ Burridge P., Gordon I., σελ 274-297, 1981
Murphy K.J., σελ 135-158, 1985
Hyclak T., Gones G., σελ 191-200, 1987
Hofler R.A, Murphy K.J., σελ 313-328, 1989
Blackaby D.H., Manning D.N., σελ 481-501, 1992
Molho I., σελ 123-132, 1995 (α)
Molho I., σελ 641-658, 1995 (β)
Patridge M.D., Rickman D.S., σελ 89-106, 1995
Gripaios P., Wiseman N., σελ 1263-1267, 1996
Trendle B., σελ 6-10, 2002
Lopez-Bazo E., Del Barrio T., Artis M., σελ 10-35, 2002
Caroleo F.E., Coppola G., σελ 6-10, 2005
⁵⁴ Summers L.H., σελ 339-383, 1986
Blackley P.R., σελ 440-456, 1986
Hofler R.A, Murphy K.J., σελ 313-328, 1989
Johnson J.A., Kneebone R.D., σελ 1305-1314, 1991
Patridge M.D., Rickman D.S., σελ 89-106, 1995
Vedder R., Gallaway L., σελ 445-461, 1996

άτομα που απώλεσαν τις υψηλά αμειβόμενες θέσεις τους να γίνουν πιο απρόθυμοι στο να δεχθούν να εργαστούν σε άλλες δουλειές με χαμηλότερο μισθό.

Στον πίνακα 3 παρουσιάζονται όλες οι μεταβλητές που σχετίζονται με την αγορά εργασίας καθώς και η επίδραση τους στο ποσοστό ανεργίας

Πίνακας 3: Μεταβλητές της αγοράς εργασίας

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΕ % ΑΝΕΡΓΙΑΣ
Αγορά εργασίας	Μεταβολή στην απασχόληση	Αρνητική
	Ποσοστό συμμετοχής εργατικού δυναμικού (άνδρες-γυναίκες) στην απασχόληση	Αβέβαιη
	Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας	Θετική
	Ποσοστό μερικής απασχόλησης	Αρνητική
	Νεανικός πληθυσμός	Θετική
	Αριθμός γεννήσεων	Θετική
	Καθαρή μεταναστευτική ζώή	Αβέβαιη
	«Καθημερινό εργασιακό ταξίδι»	Αβέβαιη
	Μισθοί	Θετική
	Εργατικά συνδικάτα	Θετική

2.3.2 ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Υπάρχουν μια σειρά από μεταβλητές ,οι οποίες σχετίζονται άμεσα με την δομή του παραγωγικού συστήματος μιας περιφέρειας. Οποιαδήποτε μεταβολή στους παράγοντες αυτούς επηρεάζει το σύστημα παραγωγής της

περιφέρειας και συνεπώς επηρεάζει και το ποσοστό ανεργίας της περιφέρειας αυτής. Οι μεταβλητές αυτές είναι οι εξής :

- Τόπος εγκατάστασης φθίνοντων ή ανερχόμενων κλάδων παραγωγής
- **Μερίδια των παραγωγικών τομέων στην απασχόληση**
- Τομεακές μεταβολές στην ζήτηση εργασίας
- Τομεακή διαφοροποίηση

Συχνά υποστηρίζεται ότι **ένας από τους κύριους λόγους, για τις διαφορές που παρατηρούνται στα ποσοστά ανεργίας των περιφερειών, είναι ο τόπος εγκατάστασης φθίνοντων ή ανερχόμενων κλάδων παραγωγής στις περιφέρειες αυτές.** Περιφέρειες που στηρίζονται σε φθίνοντες κλάδους αναμένονται να παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά ανεργίας από εκείνες που στηρίζονται σε ανερχόμενους κλάδους. Εντούτοις, οι περισσότερες εμπειρικές μελέτες⁵⁵ κατέδειξαν ότι οι χωρικές διαφοροποιήσεις στην κατανομή των δραστηριοτήτων επιδρούν ελάχιστα έως καθόλου στην απόκλιση των ποσοστών ανεργίας μεταξύ των περιφερειών. Επιπλέον, ο ίδιος τομέας αντιμετωπίζει διαφορετικά ποσοστά ανεργίας σε διαφορετικές περιφέρειες⁵⁶.

Ένας από τους ευρύτερα χρησιμοποιούμενους δείκτες σε εμπειρικές μελέτες- που ασχολούνται με το ποσοστό περιφερειακής ανεργίας- είναι τα μερίδια των τριών τομέων παραγωγής στην απασχόληση. Υποστηρίζεται ότι περιφέρειες στις οποίες τα μερίδια του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα στην απασχόληση είναι αρκετά υψηλά αντιμετωπίζουν υψηλότερα ποσοστά δομικής ανεργίας απ' ότι περιφέρειες στις οποίες το μερίδιο του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση είναι υψηλό. Τα αποτελέσματα όμως των εμπειρικών μελετών δεν καταλήγουν σε ασφαλή συμπεράσματα . Αυτό συμβαίνει διότι το μερίδιο ενός τομέα στην απασχόληση μπορεί να μεταβληθεί ακόμα και αν το επίπεδο απασχόλησης σ' αυτόν τον τομέα παραμένει ίδιο.

Μερικές μελέτες κατέληξαν ότι η διαδικασία της αναδιανομής εργασίας μεταξύ των τομέων, ως αποτέλεσμα της τομεακής μεταβολής της ζήτησης εργασίας, μπορεί να αποτελέσει μια πηγή ανεργίας. Εάν είχαμε πλήρη κινητικότητα και υποκατάσταση του συντελεστή εργασίας, οι τομεακές

⁵⁵Taylor J., Bradley S., σελ 113-124, 1983
Summers L.H., σελ 339-383, 1986

⁵⁶ Martin R., σελ 237-252, 1997

μεταβολές στην ζήτηση εργασίας δεν θα είχαν καμία επίδραση στο ποσοστό ανεργίας. Εάν συνέβαινε αυτό, οι απώλειες θέσεων εργασίας σε φθίνοντες τομείς παραγωγής θα ισοσκελιζόνταν πλήρως από την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στους ανερχόμενους τομείς. Επειδή όμως στην πραγματικότητα υπάρχουν περιορισμοί στην κινητικότητα της εργασίας και οι εργαζόμενοι δεν παρουσιάζουν την ίδια ικανότητα σ' όλους τους τομείς παραγωγής, οι τομεακές μεταβολές στη ζήτηση εργασίας μπορεί να οδηγήσουν σε μια –τουλάχιστον- προσωρινή αύξηση του ποσοστού ανεργίας. Μελέτες που ασχολήθηκαν με αυτή την μεταβλητή κατέληξαν ότι υπάρχει μια θετική και στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των τομεακών μεταβολών στη ζήτηση και του ποσοστού ανεργίας.

Γενικά υποστηρίζεται ότι το ποσοστό ανεργίας μιας περιφέρειας σχετίζεται αρνητικά με την τομεακή διαφοροποίηση. Το μέγεθος της τομεακής διαφοροποίησης εξαρτάται από την κατανομή της εργασίας στους τρεις παραγωγικούς τομείς. Οι περιφέρειες που παρουσιάζουν υψηλό βαθμό τομεακής συγκέντρωσης είναι πιθανότερο να χαρακτηρίζονται από υψηλά ποσοστά ανεργίας από εκείνες που είναι τομεακά διαφοροποιημένες. Το επιχείρημα, που μας ωθεί σε αυτό το συμπέρασμα, είναι ότι οι περιφέρειες με διαφορετικές πηγές απασχόλησης μπορούν να προσφέρουν περισσότερες ευκαιρίες για ανακατανομή του εργατικού δυναμικού μεταξύ των παραγωγικών τομέων ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες τους. Η πλειοψηφία των μελετών συμπέρανε ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ του ποσοστού ανεργίας και της τομεακής διαφοροποίησης.

Στον πίνακα 4 (σελ 70) παρουσιάζονται οι μεταβλητές που σχετίζονται με την δομή του συστήματος παραγωγής και η επίδρασή τους στο ποσοστό ανεργίας

:

Πίνακας 4:Μεταβλητές που σχετίζονται με την δομή του συστήματος παραγωγής

ΟΜΑΔΑ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟ % ΑΝΕΡΓΙΑΣ
	Τόπος εγκατάστασης φθίνοντων ή ανερχόμενων κλάδων παραγωγής	Αβέβαιη
Δομή του συστήματος παραγωγής	Μερίδια των παραγωγικών τομέων στην απασχόληση Τομεακές μεταβολές στην ζήτηση εργασίας	Αβέβαιη
	Τομεακή διαφοροποίηση	Θετική
		Αρνητική

2.3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού έχει προστεθεί στην ομάδα των μεταβλητών επεξήγησης της περιφερειακής ανεργίας. Αναμφίβολα αυτή η μεταβλητή εμφανίζεται να προκαλεί ένα αρνητικό αποτέλεσμα στο ποσοστό ανεργίας. Μελέτες⁵⁷ που έχουν συμπεριλάβει την μεταβλητή αυτή κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι **όσο υψηλότερο είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο μιας περιφέρειας, τόσο λιγότερες οι πιθανότητες η περιφέρεια να αντιμετωπίζει υψηλό ποσοστό ανεργίας**. Υπάρχουν διάφορες ερμηνείες σχετικά με την αντίστροφη σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού επιπέδου και ποσοστού ανεργίας. Η πρώτη ερμηνεία, τονίζει ότι τα άτομα υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση από τα άτομα χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, επειδή: i) Είναι κάτοχοι ικανοτήτων που ζητούνται πιο συχνά σε μια οικονομία με συνεχή τεχνολογική πρόοδο, ii) Αντιμετωπίζουν λιγότερες πιθανότητες απόλυσης, σε περιόδους ύφεσης. Μια

⁵⁷ Burridge P., Gordon I., σελ 274-297, 1981
 Siegers J.J., σελ 400-443, 1983
 Simon C.J., σελ 715-728, 1988
 Holzer H.J., σελ 25-32, 1993
 Malizia E.E., Ke S., σελ 221-235, 1993
 Patridge M.D., Rickman D.S., σελ 89-106, 1995
 Trendle B., σελ 6-10, 2002
 Lopez-Bazo E., Del Barrio T., Artis M., σελ 10-35, 2002
 Catanneo C., σελ 16-20, 2003
 Newell A., σελ 8-14, 2003

δεύτερη ερμηνεία είναι ότι οι περιφέρειες με χαμηλού επιπέδου ανθρώπινο κεφάλαιο αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να παγιδευτούν σε μια κατάσταση φτώχειας, από την οποία δύσκολα μπορούν να ξεφύγουν. Μια φτωχή οικονομική επίδοση, ενθαρρύνει την έξοδο των εργαζόμενων με υψηλές δεξιότητες και κατά συνέπεια μειώνει την παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού. Η μείωση της παραγωγικότητας σε συνδυασμό με μια μείωση της ζήτησης για τα προϊόντα, οδηγεί στην είσοδο στο εργατικό δυναμικό, ατόμων με μικρότερη εργατική ποιότητα. Τέλος μια τρίτη ερμηνεία είναι ότι οι φτωχότερες περιφέρειες που αντιμετωπίζουν ποσοστά ανεργίας υψηλότερα από τον μέσο όρο, δεν παρέχουν κίνητρα στα άτομα χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου να μεταναστεύσουν, μιας και είναι σχετικά μη ανταγωνιστικοί σε άλλες περιφερειακές αγορές εργασίας. Όμως, τα άτομα υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα στο να μετακινηθούν, μιας και οι προοπτικές τους μπορεί να είναι καλές και σε άλλες περιφέρειες. Αξίζει να σημειωθεί ωστόσο ότι -σε αντίθεση με την υπόλοιπη Ευρώπη- στην χώρα μας εμφανίζεται το εξής παράδοξο : άνθρωποι υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου αντιμετωπίζουν εντονότερα προβλήματα ανεργίας .Αυτό συμβαίνει διότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.

2.3.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Ο δείκτης που σχετίζεται με την οικονομική δραστηριότητα μιας περιφέρειας και επηρεάζει τα ποσοστά ανεργίας της είναι το **ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν**. Το κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν είναι μια μεταβλητή που χρησιμοποιείται ευρέως για να καταδείξει και να ερμηνεύσει τις διαφορές στις οικονομικές επιδόσεις και τα ποσοστά ανεργίας των περιφερειών. Ισχύει η εξής εξίσωση :

$$\begin{array}{l} \text{Διαφορές στο} \\ \text{κατά κεφαλήν} \\ \text{ΑΠΠ} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Διαφορές στην} \\ \text{παραγωγικότητα} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Διαφορές στα} \\ \text{ποσοστά} \\ \text{απασχόλησης} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Διαφορές στο} \\ \text{επίπεδο} \\ \text{«καθημερινού} \\ \text{εργασιακού} \\ \text{ταξιδιού»} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Διαφορές} \\ \text{στα} \\ \text{ποσοστά} \\ \text{συμμετοχής} \end{array}$$

Γενικά είναι εύκολο να βρεθεί μια στενή σχέση μεταξύ του κατά κεφαλήν ακαθάριστου περιφερειακού προϊόντος και του ποσοστού ανεργίας. Υπάρχουν μελέτες⁵⁸ στις οποίες έχει αποδειχθεί ότι ενώ υπάρχει μια αρνητική σχέση μεταξύ των δύο αυτών μεταβλητών, αυτή η σχέση μπορεί να μην έχει διαχρονική ισχύ.

2.3.5 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Συνήθως οι περισσότερες μελέτες⁵⁹ όταν εξετάζουν την επίδραση της παραγωγικότητας χρησιμοποιούν μεταβλητές όπως το κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν, την κατά κεφαλήν ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και το κατά κεφαλήν περιφερειακό εισόδημα θεωρώντας ότι αύξηση αυτών των δεικτών έχει προέλθει κυρίως από αύξηση στην παραγωγικότητα. Δύο είναι τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την χρήση αυτών των μεταβλητών :

- Υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ παραγωγικότητας και ποσοστού ανεργίας ,
- Ένας βασικός λόγος για την παρουσία διαφορών στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των περιφερειών είναι το διαφορετικό επίπεδο παραγωγικότητας κάθε περιφέρειας .

Στο δικό μας υπόδειγμα θα εξετάσουμε την παραγωγικότητα στους τρεις τομείς παραγωγής και θα δούμε την σχέση μεταξύ της παραγωγικότητας κάθε τομέα και του ποσοστού ανεργίας της εκάστοτε περιφέρειας. Η παραγωγικότητα κάθε τομέα ορίζεται ως εξής : Ποσοστό Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας του τομέα / Αριθμός Απασχολούμενων στον τομέα . Δεδομένου ότι η αύξηση της παραγωγικότητας μπορεί να προκύψει είτε μέσω αύξησης της παραγωγικότητας του συντελεστή εργασία είτε μέσω της τεχνολογικής προόδου και συνήθως επιτυγχάνεται με τον δεύτερο τρόπο θα

⁵⁸Blanchard O.J., Katz L.F., σελ 1-21, 1992
Decressin J., Fatas A., σελ 1627-1655, 1995
Martin R., σελ 237-252, 1997
⁵⁹Bockerman P., σελ 4-6, 2001
Trendle B., σελ 6-10, 2002
Suokas J., σελ 16-18, 2004
Caroleo F.E., Coppola G., σελ 10-14, 2005

εξετάσουμε πώς η τεχνολογική πρόοδος επηρεάζει το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο. Δεν πρέπει να αγνοηθεί το γεγονός ότι η φύση της παραγωγικής διαδικασίας διαφέρει στους τρεις τομείς και -ως εκ τούτου - αναμένεται ότι η εισαγωγή νέων μηχανημάτων και καινοτομικών διαδικασιών παραγωγής θα επηρεάσει διαφορετικά το επίπεδο απασχόλησης σε κάθε τομέα παραγωγής.

2.3.6 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Μεταβλητές που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά των περιφερειών θεωρούνται ότι επηρεάζουν το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο. Οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται περισσότερο είναι **οι παρεχόμενες εγκαταστάσεις των περιφερειών και η δυναμική της αγοράς**. Οι περιφέρειες οι οποίες παρέχουν καλύτερο επίπεδο ζωής, όπως αυτό εκφράζεται από το εκπαιδευτικό επίπεδο, ευκαιρίες διασκέδασης, ιατρικές υπηρεσίες, συνθήκες στέγασης, αξία ιδιοκτησίας, χαμηλά ποσοστά θνησιμότητας και εγκληματικότητας και επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης αναμένεται να έχουν μικρότερα ποσοστά ανεργίας.

Μια μεταβλητή που μπορεί να θεωρηθεί ως μηχανισμός που προκαλεί οικονομική μεγέθυνση είναι η **δυναμική της αγοράς**, μια μεταβλητή που έχει μεγάλη παράδοση στην οικονομική γεωγραφία. Στο τέλος της δεκαετίας του 60, ο Clark⁶⁰ υποστήριξε ότι δυο θεμελιώδη ερωτήματα επηρεάζουν την απόφαση μιας επιχείρησης για τον τόπο εγκατάστασής της. Το πρώτο, είναι ο καθορισμός των κυρίων πηγών των εισροών και των κύριων αγορών που θα διανεμηθούν τα αγαθά και το δεύτερο, είναι η εκτίμηση του κόστους που θα βασίζεται στην απόσταση των πηγών και των αγορών από τον τόπο εγκατάστασης. Επεκτείνοντας την σκέψη αυτή, θα παρατηρήσουμε ότι οι περιφέρειες με πυκνοκατοικημένο πληθυσμό θα εξασφαλίσουν τις πιο ζωτικές εισροές που χρειάζεται μια επιχείρηση και θα γίνουν οι κύριες αγορές διάθεσης των αγαθών. Τέτοιες περιφέρειες μπορούν να εξασφαλίσουν στις επιχειρήσεις την ύπαρξη ενός μεγάλου και διαφοροποιημένου εργατικού δυναμικού. Το μεγάλο εργατικό δυναμικό θα αυξήσει τις δυνατότητες των

⁶⁰ Clark C., Wilson F., Bradley J., σελ 197-212, 1969

επιχειρήσεων να επιτύχουν οικονομίες κλίμακος ενώ το διαφοροποιημένο εργατικό δυναμικό θα αυξήσει τις δυνατότητες των επιχειρήσεων να αναπτύξουν εξειδικευμένες υπηρεσίες. Τα δυο αυτά χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού, θα αυξήσουν τις δυνατότητες των επιχειρήσεων να καινοτομήσουν. Συνεπώς, η περιφέρεια που θα είναι περισσότερο ελκυστική

στις επιχειρήσεις θα είναι η περιφέρεια στην οποία το κόστος μεταφοράς από τον τόπο εγκατάστασης στις αγορές, θα είναι το ελάχιστο. Αυτή η κεντρική τοποθεσία θα αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σπουδαιότητα, καθώς το μέγεθος παραγωγής των επιχειρήσεων θα αυξάνεται λόγω των οικονομιών κλίμακας και κάθε επιχείρηση θα μπορεί να προμηθεύσει αγαθά σε μεγαλύτερες αγορές. Γι' αυτό τον λόγο, όσο μακρύτερα απέχει μια αγορά από την επιχείρηση, τόσο λιγότερο ελκυστική θα γίνεται.

Τρεις μελέτες⁶¹ περιέλαβαν την δυναμική της αγοράς και όλες βρήκαν ότι προκαλεί ένα σημαντικό αρνητικό αποτέλεσμα στην αγορά εργασίας. Η μεταβλητή αυτή έχει σημαντική παράδοση, μπορεί να υποστηριχθεί θεωρητικά και στις λίγες μελέτες που χρησιμοποιήθηκε κατόρθωσε να εξηγήσει το ποσοστό περιφερειακής ανεργίας.

Στον πίνακα 5 παρουσιάζονται όλες οι προαναφερθείσες μεταβλητές και η επίδραση τους στο ποσοστό περιφερειακής ανεργίας, όπως αυτή προκύπτει από την μελέτη των προγενέστερων εργασιών :

Πίνακας 5: Σύνοψη των παραγόντων που επηρεάζουν το ποσοστό ανεργίας

ΟΜΑΔΕΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟ % ΑΝΕΡΓΙΑΣ
• Αγορά εργασίας	• Μεταβολή στην απασχόληση	Αρνητική
	• Ποσοστό συμμετοχής εργατικού δυναμικού (άνδρες-γυναίκες) στην απασχόληση	Αβέβαιη
	• Ποσοστό μακροχρόνιας	Θετική

⁶¹ Elhorst J.P, σελ 190-200 , 1995
Molho I.,σελ 123-132, 1995 (α)
Molho I.,σελ 641-658, 1995 (β)

	• ανεργίας • Ποσοστό μερικής απασχόλησης • Νεανικός πληθυσμός • Αριθμός γεννήσεων	Αρνητική Θετική Θετική	
	• Καθαρή μεταναστευτική ζωή	Αβέβαιη	
	• «Καθημερινό εργασιακό ταξίδι» • Μισθοί	Αβέβαιη Θετική	
• Δομή συστήματος παραγωγής • Κοινωνικοί Παράγοντες • Οικονομική Δραστηριότητα • Τεχνολογικοί Παράγοντες	• Εργατικά συνδικάτα • Τόπος εγκατάστασης φθίνοντων ή ανερχόμενων κλάδων παραγωγής • Μερίδια των παραγωγικών τομέων στην απασχόληση • Τομεακές μεταβολές στην ζήτηση εργασίας • Τομεακή διαφοροποίηση • Εκπαιδευτικό επίπεδο • Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν • το κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν • την κατά κεφαλήν ακαθάριστη προστιθέμενη αξία • το κατά κεφαλήν περιφερειακό εισόδημα • παραγωγικότητα στους τρεις τομείς παραγωγής	Θετική Αβέβαιη Αβέβαιη Θετική Αρνητική Αρνητική Αρνητική Αρνητική Αβέβαιη	
• Χαρακτηριστικά Περιφερειών	• οι παρεχόμενες εγκαταστάσεις των	Αρνητική	

	περιφερειών • η δυναμική της αγοράς	Αρνητική
--	--	----------

2.4 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

- Υπάρχουν τουλάχιστον τρεις λόγοι για να εξετασθεί η περιφερειακή διάσταση της ανεργίας: α) Το μέγεθος των ανισοτήτων στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των περιφερειών μιας χώρας είναι τόσο μεγάλο, όσο και το μέγεθος των ανισοτήτων στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των ίδιων των χωρών, β) Οι περισσότερες μακροοικονομικές μελέτες δεν εξηγούν τους λόγους ύπαρξης των ανισοτήτων στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των περιφερειών μιας χώρας και γ) Οι ανισότητες στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των περιφερειών μιας χώρας εμποδίζουν την αποτελεσματικότητα της οικονομίας της.
- Τα υποδείγματα μονής εξίσωσης διακρίνονται σε: α) Εμπειρικές μελέτες, β) Σχέση μεταξύ ανεργίας και διαθεσιμότητας κενών θέσεων εργασίας, γ) Υποδείγματα κυκλικής ευαισθησίας και δ) Υποδείγματα παρεχόμενων εγκαταστάσεων
- Τα υποθετικά υποδείγματα διακρίνονται σε: α) Υποδείγματα βασισμένα στην μετανάστευση, β) Υποδείγματα NAIRU και γ) Υπόδειγμα Blanchard-Katz
- Η ταυτότητα υπολογισμού γράφεται ως εξής: $U_L = PW \cdot L + NC - E$ με $\Delta PW = G + NM$. όπου το U_L είναι το επίπεδο ανεργίας, το PW είναι ο πληθυσμός που βρίσκεται σε ηλικία απασχόλησης, το NC είναι το επίπεδο του «καθαρού εργασιακού ταξιδιού» (net inward commuting), το E είναι το επίπεδο απασχόλησης, το G είναι το ισοζύγιο μεταξύ των νέων εισόδων και των αποχωρήσεων από τον πληθυσμό που βρίσκεται σε ηλικία απασχόλησης και το NM είναι το επίπεδο της καθαρής μεταναστευτικής ροής (net inward migration).
- Η κεντρική ιδέα στο υπόδειγμα ταυτόχρονων εξισώσεων που ασχολείται με αλληλεπιδράσεις είναι ότι το ποσοστό της περιφερειακής ανεργίας επηρεάζει και ταυτόχρονα να επηρεάζεται από παράγοντες που σχετίζονται με την περιφερειακή προσφορά εργασίας, την

περιφερειακή ζήτηση εργασίας και τον καθορισμό του επιπέδου των μισθών μιας περιφέρειας.

- Στον πίνακα που ακολουθεί εμφανίζεται το κυρίαρχο αποτέλεσμα που προκαλεί η καθεμία από τις μεταβλητές επεξήγησης της περιφερειακής ανεργίας στο ποσοστό ανεργίας μιας περιφέρειας.

ΟΜΑΔΕΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟ % ΑΝΕΡΓΙΑΣ
• Αγορά εργασίας	• Μεταβολή στην απασχόληση	Αρνητική
	• Ποσοστό συμμετοχής εργατικού δυναμικού (άνδρες-γυναίκες) στην απασχόληση	Αβέβαιη
	• Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας	Θετική
	• Ποσοστό μερικής απασχόλησης	Αρνητική
	• Νεανικός πληθυσμός	Θετική
	• Αριθμός γεννήσεων	Θετική
	• Καθαρή μεταναστευτική ζώή	Αβέβαιη
	• «Καθημερινό εργασιακό ταξίδι»	Αβέβαιη
	• Μισθοί	Θετική
• Δομή συστήματος παραγωγής	• Εργατικά συνδικάτα	Θετική
• Κοινωνικοί	• Τόπος εγκατάστασης φθίνοντων ή ανερχόμενων κλάδων παραγωγής	Αβέβαιη
	• Μερίδια των παραγωγικών τομέων στην απασχόληση	Αβέβαιη
	• Τομεακές μεταβολές στην ζήτηση εργασίας	Θετική
	• Τομεακή διαφοροποίηση • Εκπαιδευτικό επίπεδο	Αρνητική Αρνητική

Παράγοντες • Οικονομική Δραστηριότητα	• Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν	Αρνητική	
	• το κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν	Αρνητική	
• Τεχνολογικοί Παράγοντες	• την κατά κεφαλήν ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	Αρνητική	
	• το κατά κεφαλήν περιφερειακό εισόδημα	Αρνητική	
• Χαρακτηριστικά Περιφερειών	• παραγωγικότητα στους τρεις τομείς παραγωγής	Αβέβαιη	
	• οι παρεχόμενες εγκαταστάσεις των περιφερειών	Αρνητική	
	• η δυναμική της αγοράς	Αρνητική	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν κεφάλαιο στοχεύει στην παρουσίαση της κατάστασης και των τάσεων της απασχόλησης και της ανεργίας στις περιφέρειες της ελληνικής επικράτειας, κατά τα έτη 1995 έως 2005, με δείκτες βασισμένους σε στατιστικά δεδομένα, ώστε αυτά να χρησιμοποιηθούν για το σχολιασμό και την ανάλυση χρήσιμων, για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και μεγένθυση, μεταβλητών. Απώτερος στόχος τίθεται η ανάλυση του μεγέθους και της φύσης της απασχόλησης στην ελληνική οικονομία, τόσο στο σύνολο της χώρας όσο και σε κάθε μια από τις δεκατρείς περιφέρειές της. Παράλληλα, γίνεται μια προσπάθεια ανάλυσης των επιπέδων της απασχόλησης και της ανεργίας, σε κάθε έναν από τους τομείς της παραγωγής της οικονομίας (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή) και στα επίπεδα των απασχολούμενων γυναικών, αντρών και νέων στην εγχώρια οικονομία.

Το σύνολο των δεικτών, που ακολουθούν συνθέτουν μια πρόταση ολοκληρωμένης παρακολούθησης της απασχόλησης και της ανεργίας βάσει ενός βασικού πυρήνα ποσοτικών δεικτών (core indicators).

Για την επιλογή των δεικτών λήφθηκαν υπόψη:

- Η εναρμόνιση τους με τους βασικούς δείκτες, που χρησιμοποιεί ο Ο.Α.Ε.Δ και το Υπουργείο Απασχόλησης,
- Η δυνατότητα άντλησης αξιόπιστων επίσημων στατιστικών στοιχείων σε περιοδική βάση (απογραφή πληθυσμού, έρευνα εργατικού δυναμικού της Ε.Σ.Υ.Ε.)⁶²,
- Η λειτουργικότητα και σαφήνεια του συστήματος των δεικτών.

Οι δείκτες και τα χαρακτηριστικά των δεικτών, που παρουσιάζονται και σχολιάζονται στη συνέχεια, είναι:

⁶² Τα στοιχεία που χρησιμοποιούμε για την ανάλυση προέρχονται από τις έρευνες Εργατικού Δυναμικού της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε.).

Ποσοστό ανεργίας για την περιφέρεια i:

$$U_i = \frac{u_i}{A_i} * 100$$

όπου u_i : σύνολο ανέργων στην περιφέρεια i

A_i : σύνολο εργατικού δυναμικού στην

περιφέρεια i

Μεγέθυνση της απασχόλησης για την περιφέρεια i:

$$EMP_i = \frac{L_{it} - L_{it-1}}{L_{it-1}} * 100$$

όπου L_{it} : απασχόληση στην περιφέρεια i τη

χρονική περίοδο t

Ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα της παραγωγής για την περιφέρεια i:

$$\%AGR_i = \frac{agri_i}{L_i} * 100$$

όπου $agri_i$: απασχόληση στον πρωτογενή

τομέα της παραγωγής στην
περιφέρεια i

L_i : συνολική απασχόληση στην

περιφέρεια i

Ποσοστό απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα της παραγωγής για την περιφέρεια i:

$$\%MANU_i = \frac{manu_i}{L_i} * 100$$

όπου $manu_i$: απασχόληση στο δευτερογενή

τομέα της παραγωγής στην
περιφέρεια i

L_i : συνολική απασχόληση στην

περιφέρεια i

Ποσοστό απασχόλησης στον τριτογενή τομέα της παραγωγής για την περιφέρεια i:

$$\%SERV_i = \frac{serv_i}{L_i} * 100 \quad \text{όπου } serv_i: \text{ απασχόληση στον τριτογενή τομέα της παραγωγής στην περιφέρεια } i$$

L_i : συνολική απασχόληση στην περιφέρεια i

Ποσοστό απασχόλησης των αντρών για την περιφέρεια i:

$$MALE_i = \frac{MAL_i}{MAL_{15-64_i}} * 100 \quad \text{όπου } MAL_i: \text{ αριθμός αντρών στο εργατικό δυναμικό για την περιφέρεια } i$$

MAL_{15-64_i} : αριθμός αντρών σε εργάσιμη ηλικία στην περιφέρεια i

Ποσοστό απασχόλησης των γυναικών για την περιφέρεια i:

$$FEMALE_i = \frac{FEML_i}{FEM_{15-64_i}} * 100 \quad \text{όπου } FEML_i: \text{ αριθμός γυναικών στο εργατικό δυναμικό για την περιφέρεια } i$$

FEM_{15-64_i} : αριθμός γυναικών σε εργάσιμη ηλικία στην περιφέρεια i

Νεανικός πληθυσμός (15-24 ετών) για την περιφέρεια i:

$$YOU_i = \frac{you_i}{N15-64_i} * 100$$

όπου you_i : αριθμός νέων σε ηλικία από 15
έως 24 ετών για την περιφέρεια i

$N15-64_i$: αριθμός ατόμων σε εργάσιμη
ηλικία στην περιφέρεια i

Παραγωγικότητα στον πρωτογενή τομέα παραγωγής για την περιφέρεια i :

$$PRODAGR = \frac{VAagri_i}{Lagri_i}$$

όπου $VAagri_i$: Η ακαθάριστη προστιθέμενη

αξία του πρωτογενούς τομέα στην περιφέρεια i

$Lagri_i$: η απασχόληση του πρωτογενούς

τομέα στην περιφέρεια i .

Παραγωγικότητα στο δευτερογενή τομέα παραγωγής για την περιφέρεια i :

$$PRODMANU = \frac{VAmanu_i}{Lmanu_i}$$

όπου $VAmanu_i$: Η ακαθάριστη προστιθέμενη

αξία του δευτερογενούς τομέα στην περιφέρεια i

$Lmanu_i$: η απασχόληση του

δευτερογενούς τομέα στην περιφέρεια i .

Παραγωγικότητα στον τριτογενή τομέα παραγωγής για την περιφέρεια

$$i: PRODSER = \frac{VAser_i}{Lser_i}$$

όπου $VAser_i$: Η ακαθάριστη προστιθέμενη

αξία του τριτογενούς τομέα στην περιφέρεια i

$Lser_i$: η απασχόληση του

τριτογενούς τομέα στην περιφέρεια i

Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν για την περιφέρεια i :

$$GRP_i/c = \frac{GRP_i}{N}$$

όπου GRP_i : Το Ακαθάριστο

Περιφερειακό Προϊόν και N : Ο συνολικός πληθυσμός της περιφέρειας

Το GRP_i έχει υπολογιστεί σε σταθερές τιμές λαμβάνοντας ως έτος βάσης το

1995

Ποσοστιαία (%) μεταβολή στο Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν για την περιφέρεια i :

$$GRP_i = \frac{GRP_{it} - GRP_{it-1}}{GRP_{it-1}} * 100$$

όπου GRP_{it} : ΑΠΠ της περιφέρειας i τη

χρονική περίοδο t

Τα βασικά επίπεδα πληθυσμού⁶³ που επελέγησαν είναι:

το σύνολο του πληθυσμού,

το εργατικό δυναμικό,

ο πληθυσμός των απασχολούμενων αντρών, γυναικών, νέων και το σύνολο των απασχολούμενων ανεξαρτήτου φύλου και ηλικίας,

ο πληθυσμός των ανέργων,

ο αριθμός των απασχολούμενων στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα της παραγωγής,

ο αριθμός των αντρών, γυναικών και νέων ανά περιφέρεια που βρίσκεται σε ηλικία για να εργαστεί (15-64 ετών).

Τα βασικά μεγέθη υποδιαίρεσης των δεικτών για τα ανωτέρω επίπεδα και ανάλογα με την εκάστοτε σκοπιμότητα, είναι:

φύλο (άνδρες, γυναίκες),

ηλικιακές κατηγορίες (νέοι 15-24 ετών)

⁶³ Από τη δομή των δεικτών, λείπουν κάποιοι βασικοί δείκτες για σημαντικές ομάδες στόχου για τη καταπολέμηση του αποκλεισμού (π.χ. μετανάστες, ΑΜΕΑ). Το γεγονός αυτό οφείλεται στη δυσκολία να εξευρεθούν σήμερα, επίσημα και αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία.

κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας (πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής τομέας της παραγωγής).

3.2 ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η ανάλυση των βασικών χαρακτηριστικών που αφορούν στην απασχόληση και στην ανεργία για καθεμία από τις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας, τόσο σε σχέση με το σύνολο της χώρας, όσο και σε σχέση με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που εμφανίζουν το εργατικό δυναμικό, οι απασχολούμενοι και οι άνεργοι της κάθε περιφέρειας.

Η έννοια της ανεργίας αφορά τα άτομα εκείνα που σε μια δεδομένη στιγμή δεν βρίσκουν δουλειά, ενώ επιθυμούν και ζητούν εργασία. Ως άνεργοι ορίζονται σύμφωνα με την Ε.Σ.Υ.Ε⁶⁴ «τα άτομα 14 ετών και άνω που δεν σπουδάζουν και που κατά την εβδομάδα πριν την διεξαγωγή της έρευνας δεν εργάστηκαν καθόλου, ούτε είχαν μια κανονική εργασία ως μισθωτοί (με μισθό ή ημερομίσθιο) που να την αναλάβουν αμέσως» Στην Ελλάδα, οι άνεργοι εγγράφονται στα γραφεία εργασίας του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.).

Το ποσοστό ανεργίας στη χώρα παρουσιάζει μια σταθερή αυξητική τάση κατά τα έτη 1995-2000 (από 10,0% το 1995 σε 11,2% το 2000) με τάσεις σταθεροποίησης (περίπου στο 10%) από το 1995 και έως το έτος 1998. Η αύξηση αυτή συνδυάζεται με σημαντική αύξηση στο σύνολο της προσφοράς εργασίας. Ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η αύξηση της εισροής μεταναστών, η εντεινόμενη συμμετοχή των γυναικών στον ενεργό πληθυσμό και η μειονεκτική θέση των νέων με χαμηλό και μέσο εκπαιδευτικό επίπεδο, σε συνδυασμό με τις εξελίξεις στη διάρθρωση της ελληνικής παραγωγικής βάσης στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον, φαίνεται να ερμηνεύουν ένα σημαντικό τμήμα της ανεργίας. Η θέση αυτή υποστηρίζεται και από το γεγονός ότι το 50% των ανέργων είναι νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας.

Στον ακόλουθο πίνακα (Πίνακας 6) παρουσιάζονται τα ποσοστά ανεργίας του εργατικού δυναμικού, για το σύνολο των περιφερειών της Ελλάδος και για τη

⁶⁴ Σακελλαρόπουλος Θεόδωρος, Τόμος Β σελ 131, 2004

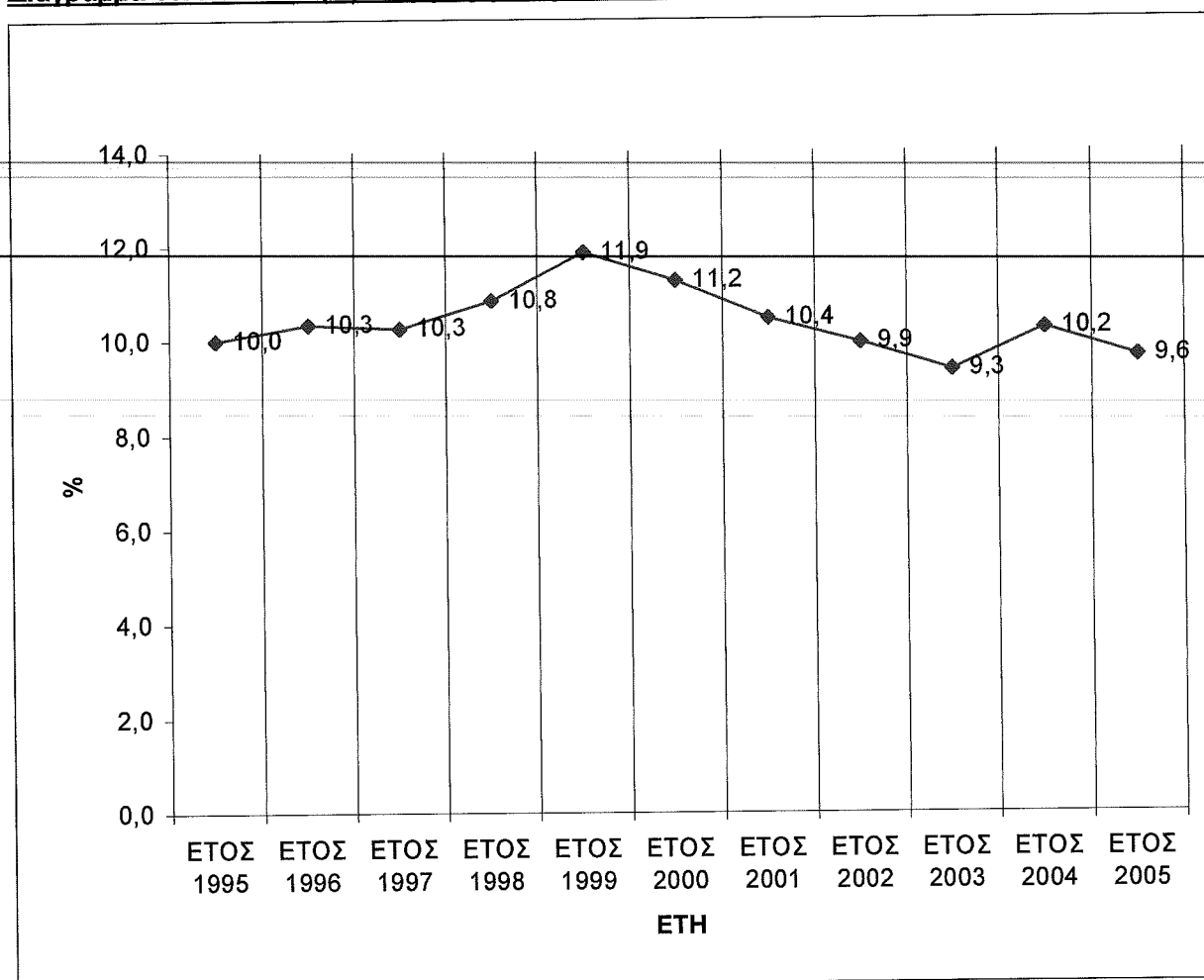
χρονική περίοδο 1995-2005. Τα ποσοστά αυτά στη συνέχεια παρουσιάζονται διαγραμματικά στο Διάγραμμα 11.

Πίνακας 6: Ποσοστά ανεργίας στην Ελλάδα και σε κάθε μία από τις Ελληνικές περιφέρειες

Έτη / Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	10.0	10.3	10.3	10.8	11.9	11.2	10.4	9.9	9.3	10.2	9.6
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	10.3	10.5	9.4	9.0	13.0	8.8	9.3	10.8	10.2	13.1	11.0
Κεντρική Μακεδονία	10.1	9.6	10.2	10.4	11.8	10.9	10.9	10.9	10.0	11.8	11.1
Δυτική Μακεδονία	15.2	17.3	14.5	11.8	14.4	15.0	16.3	13.9	16.0	16.4	18.4
Ήπειρος	8.3	12.5	11.2	13.5	14.2	10.9	12.6	11.8	11.5	11.7	11.5
Θεσσαλία	8.9	8.4	8.5	10.9	13.1	13.0	12.2	11.1	10.6	9.8	9.3
Ιόνια Νησιά	6.0	6.2	6.4	3.9	5.8	5.6	7.3	6.9	10.3	10.4	8.4
Δυτική Ελλάδα	9.7	9.3	8.4	11.1	12.0	10.6	10.3	10.8	9.5	12.1	11.0
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	9.8	11.4	12.8	13.4	15.2	14.4	14.2	10.0	9.5	12.7	10.5
Αττική	11.7	12.4	12.1	12.2	12.6	12.3	10.4	9.3	8.7	9.1	8.6
Πελοπόννησος	7.3	7.3	8.2	8.7	7.9	9.7	8.7	7.8	8.5	8.5	8.6
Βόρειο Αιγαίο	5.6	7.6	7.5	11.3	11.7	7.7	6.3	9.8	7.6	9.3	10.4
Νότιο Αιγαίο	5.3	5.4	4.9	6.5	7.6	10.5	9.8	15.7	10.9	8.5	8.1
Κρήτη	4.8	3.9	4.6	7.4	7.6	7.2	6.3	6.7	5.2	5.9	6.1

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Διάγραμμα 11: Ποσοστά (%) ανεργίας για την Ελλάδα 1995-2005



Όπως είναι φανερό από το παραπάνω διάγραμμα, η αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα, που παρατηρήθηκε από τα πρώτα έτη της περιόδου που μελετάμε, συνεχίστηκε μέχρι και το έτος 1999 φτάνοντας στο 11,9% επί του εργατικού δυναμικού, δηλαδή σημείωσε αύξηση κατά 1,9% έναντι του 1995. Από το έτος 2000 και έπειτα παρατηρούνται τα θετικά αποτελέσματα των προσπάθειών των ελληνικών κυβερνήσεων αλλά και της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων πάνω στα ποσοστά της ανεργίας, που ακολούθησαν πτωτική πορεία. Έτσι, από το 2000 έως και το έτος 2003 το ποσοστό ανεργίας στη χώρα μειώθηκε σταδιακά κατά 1,9 % και παρά τη μικρή του αύξηση κατά το 2004 (10,2% έναντι 9,3% το 2003) το 2005 σταθεροποιήθηκε στο 9,6% του εργατικού δυναμικού.

Η Ανατολική Μακεδονία & Θράκη και η Ανατολική στερεά & Εύβοια είναι δύο από τις ελληνικές περιφέρειες που παρουσιάζουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά

ανεργίας, κυρίως λόγω των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της και των περιορισμένων υποδομών και αναπτυξιακών δυνατοτήτων της, σε σχέση με άλλες ελληνικές περιφέρειες, όπως εκείνες της Κρήτης και της Αττικής. Επίσης, η Ήπειρος, όπως και η Δυτική Μακεδονία, είναι ακόμη δύο από τις ελληνικές περιφέρειες με χαμηλό επίπεδο απασχόλησης και ιδιαίτερα έντονο το πρόβλημα της ανεργίας, κυρίως λόγω των εδαφικών μειονεκτημάτων της (έλλειψη εύφορων εδαφών) και των ανεκμετάλλευστων δυνητικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων της (για παράδειγμα την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός).

Η μελέτη των ποσοστών των ανέργων στο σύνολο του εργατικού δυναμικού είναι σημαντικό να γίνεται παράλληλα με τη διεξοδική μελέτη της μεταβολής (ανά διετία στην παρούσα ανάλυση) του μεγέθους των απασχολούμενων, σε σχέση με το σύνολο του εργατικού δυναμικού της χώρας. Στον ακόλουθο Πίνακα και το ακόλουθο Διάγραμμα (Πίνακας 7, Διάγραμμα 12) παρουσιάζονται γραφικά οι μεταβολές που σημειώνονται στην απασχόληση στο σύνολο της χώρας κατά την υπό μελέτη περίοδο.

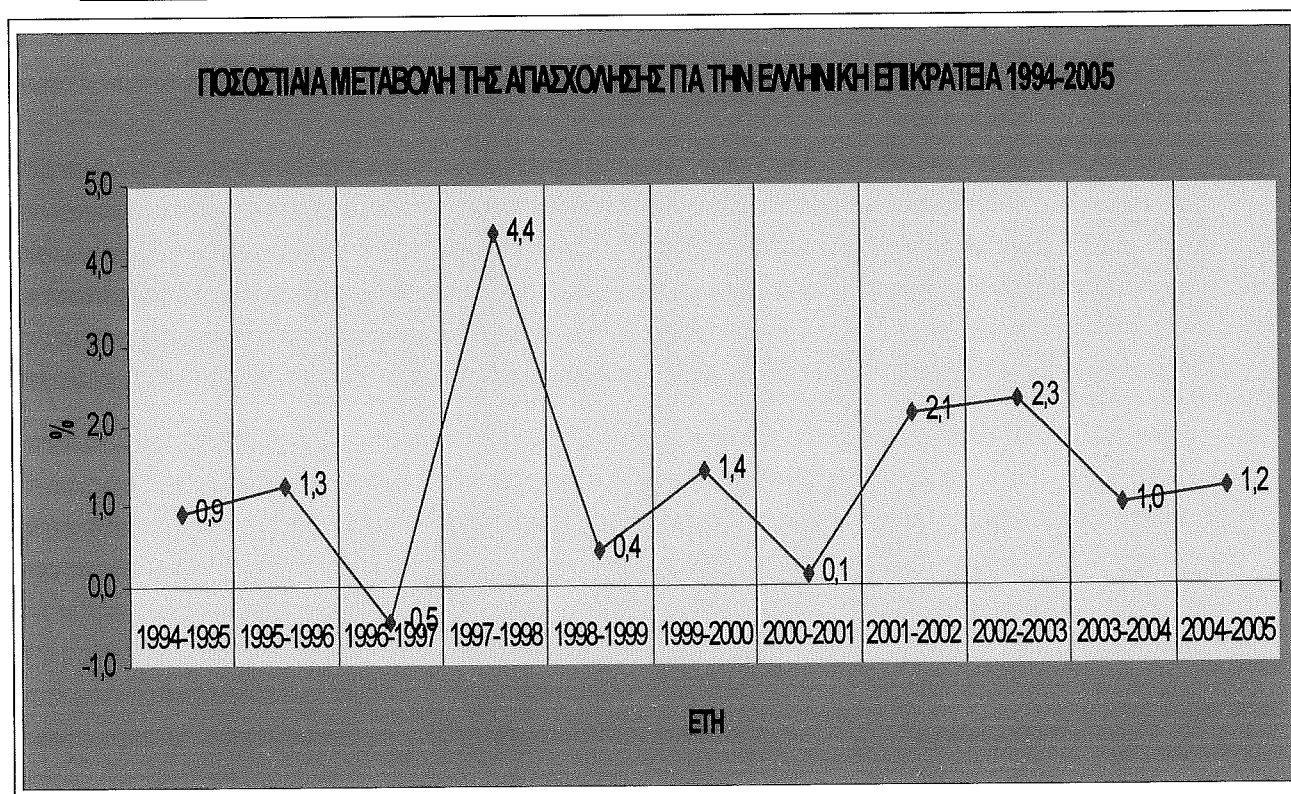
Σε γενικές γραμμές, για το σύνολο της ελληνικής επικράτειας, παρατηρείται μια μικρή, αλλά σημαντική, αύξηση των απασχολούμενων κατά τα έτη 1995 – 2005 με εξαίρεση το έτος 1997, που η απασχόληση μειώθηκε κατά 0,5 % σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η μέγιστη, στη μελετηθήσα περίοδο, μεταβολή στην απασχόληση σημειώθηκε το έτος 1998 (αύξηση της απασχόλησης κατά 4,4% σε σχέση με το έτος 1997). Μάλιστα κατά το ίδιο έτος (1998) παρατηρήθηκε και η υψηλότερη άνοδος της απασχόλησης κατά 25,5% στην περιφέρεια της Ανατολικής Στερεάς και Εύβοιας.

Πίνακας 7: Ποσοστιαία (%) μεταβολή της απασχόλησης (1994-2005)

Χώρα-Περιφέρειες	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Ελλάς	0.9	1.3	-0.5	4.4	0.4	1.4	0.1	2.1	2.3	1.0	1.2
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	-0.6	3.6	-4.2	2.6	-3.1	4.1	-2.4	0.8	-1.1	-1.3	-0.1
Κεντρική Μακεδονία	3.8	0.1	2.0	-1.5	1.1	0.9	0.4	-0.2	4.9	-1.8	1.8
Δυτική Μακεδονία	-6.0	-0.6	-1.4	-0.1	-0.9	-1.1	-0.6	-2.0	-1.8	-0.1	-4.4
Ήπειρος	2.1	-7.2	0.2	17.1	1.8	6.7	-5.5	3.0	2.6	0.9	-2.2
Θεσσαλία	0.1	4.3	2.3	2.6	-3.9	1.1	-0.8	0.1	2.2	7.3	-0.6
Ιόνια Νησιά	0.1	1.2	-2.1	15.0	3.2	-1.2	-0.7	0.1	-0.3	-1.7	6.6
Δυτική Ελλάδα	-2.9	4.3	-1.7	13.0	-0.6	2.3	-3.4	1.5	3.4	-3.7	3.1
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	1.1	1.4	-4.6	25.5	0.1	-1.7	-2.3	7.6	5.4	-7.6	7.1
Αττική	1.9	0.0	0.4	-0.7	1.1	1.6	2.6	3.9	1.5	4.2	0.6
Πελοπόννησος	-0.9	3.7	-9.4	13.5	-0.8	2.8	-3.3	4.4	1.6	-2.6	1.9
Βόρειο Αιγαίο	5.0	8.0	-7.7	16.0	0.9	0.7	2.5	0.9	-0.7	3.3	0.6
Νότιο Αιγαίο	-3.6	-1.3	0.0	12.1	4.9	-1.8	0.5	-2.5	6.3	3.5	2.1
Κρήτη	-1.5	5.4	-1.5	13.3	2.4	1.0	-0.3	-1.2	1.3	0.3	1.3

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Διάγραμμα 12: Ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης για την Ελληνική επικράτεια 1994-2005



3.3 ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Στη κατανομή των απασχολούμενων σε μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας αξίζει να σημειωθεί η πολύ χαμηλή σε σχέση με το σύνολο της χώρας συμμετοχή των απασχολούμενων στη περιφέρεια **Αττικής** σε οικονομικές δραστηριότητες όπως η γεωργία, η κτηνοτροφία, η θήρα, η δασοκομία, η αλιεία, τα ορυχεία και τα λατομεία και η ιδιαίτερα αυξημένη συμμετοχή σε οικονομικές δραστηριότητες όπως οι μεταφορές, η αποθήκευση, οι επικοινωνίες, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, η διαχείριση ακίνητης περιουσίας, η απασχόληση οικιακού προσωπικού και οι άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών.

Στους Πίνακες που ακολουθούν (Πίνακας 8, 9 και 10) παρουσιάζονται τα ποσοστά απασχόλησης που αναφέρονται σε κάθε ένα από τους τρεις παραγωγικούς τομείς της οικονομίας (πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή).

Πίνακας 8: Ποσοστά (%) απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα 1998-2005

Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	20.4	20.3	19.8	17.9	17.4	17.4	16.1	15.5	15.3	12.6	12.4
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	43.1	42.7	40.1	37.3	38.0	34.7	32.3	34.8	32.6	28.0	26.7
Κεντρική Μακεδονία	20.8	19.1	19.6	18.5	18.2	18.4	17.1	15.6	17.0	13.7	12.9
Δυτική Μακεδονία	25.7	23.7	23.5	23.5	20.2	21.7	17.8	18.3	19.6	17.7	16.9
Ήπειρος	32.9	30.5	30.3	23.5	23.6	24.2	21.8	23.8	20.4	19.0	18.6
Θεσσαλία	39.0	37.3	38.7	31.8	30.7	32.1	29.7	27.7	28.5	24.6	25.3
Ιόνια Νησιά	29.3	29.5	26.7	23.2	24.6	24.3	24.0	19.6	18.4	15.4	17.3
Δυτική Ελλάδα	42.0	42.5	41.5	34.3	33.0	33.3	31.5	30.2	27.7	23.9	22.5
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	31.1	30.9	31.7	26.0	23.3	23.8	21.7	21.3	22.2	17.5	17.0
Αττική	1.1	1.1	1.0	1.0	1.1	1.3	1.3	1.1	0.9	0.7	0.6
Πελοπόννησος	45.7	45.1	43.4	38.7	36.7	37.6	35.3	34.1	35.7	29.1	32.2
Βόρειο Αιγαίο	27.4	26.3	24.3	17.2	20.2	20.0	17.2	21.0	15.8	16.3	18.3
Νότιο Αιγαίο	9.7	10.1	10.1	7.6	9.5	8.6	7.2	6.0	7.5	9.4	4.7
Κρήτη	34.8	38.1	37.8	31.5	31.7	28.7	30.1	29.0	27.3	20.7	20.8

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 9: Ποσοστά (%) απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα 1995-2005

Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	23.2	22.9	22.5	23.2	23.0	22.6	23.0	22.8	22.5	22.5	22.4
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	17.8	17.9	17.9	19.8	20.4	21.3	22.7	20.5	20.3	20.5	20.6
Κεντρική Μακεδονία	26.0	26.9	25.6	26.0	26.1	25.6	25.9	25.2	24.9	24.2	24.7
Δυτική Μακεδονία	31.8	34.4	32.9	35.8	33.4	32.4	34.5	34.8	34.4	34.2	31.8
Ήπειρος	17.9	18.6	20.1	24.7	21.2	21.0	23.2	20.5	21.9	21.5	23.8
Θεσσαλία	17.1	18.4	17.4	19.6	20.8	19.0	17.4	19.0	18.8	21.3	21.0
Ιόνια Νησιά	16.1	14.8	15.8	16.1	15.7	13.8	14.3	13.2	11.5	14.2	14.2
Δυτική Ελλάδα	17.0	16.9	17.6	17.3	18.2	18.5	18.5	18.2	17.4	18.1	19.4
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	29.6	29.8	27.5	30.8	29.9	29.1	32.6	32.4	28.7	29.8	28.0
Αττική	26.9	25.7	25.3	25.3	25.0	24.2	24.5	24.4	24.1	23.8	23.4
Πελοπόννησος	16.4	15.9	16.9	18.1	17.2	17.9	16.7	17.1	17.8	18.7	18.0
Βόρειο Αιγαίο	20.3	20.4	19.6	20.1	20.2	22.6	20.3	17.8	19.0	16.6	16.8
Νότιο Αιγαίο	20.3	21.1	20.0	23.7	20.0	22.5	21.7	21.5	22.4	20.5	21.0
Κρήτη	14.5	12.6	12.5	13.6	13.7	14.4	15.5	15.7	16.9	15.7	16.9

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 10: Ποσοστά (%) απασχόλησης στον τριτογενή τομέα 1998-2005

Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	56.4	56.8	57.7	58.9	59.6	60.0	60.9	61.7	62.2	64.9	65.1
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	39.1	39.5	42.1	42.8	41.6	44.0	45.0	44.8	47.1	51.4	52.7
Κεντρική Μακεδονία	53.2	54.0	54.8	55.6	55.7	56.0	57.0	59.2	58.0	62.1	62.4
Δυτική Μακεδονία	42.5	41.9	43.6	40.7	46.5	45.9	47.7	46.8	46.0	48.1	51.3
Ήπειρος	49.2	50.9	49.6	51.8	55.1	54.8	55.1	55.7	57.7	59.5	57.6
Θεσσαλία	43.9	44.2	44.0	48.6	48.5	48.9	52.9	53.3	52.6	54.1	53.7
Ιόνια Νησιά	54.6	55.7	57.5	60.7	59.7	61.9	61.6	67.2	70.2	70.4	68.5
Δυτική Ελλάδα	41.1	40.6	40.9	48.4	48.9	48.2	50.0	51.6	54.9	58.0	58.1
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	39.4	39.3	40.7	43.2	46.7	47.1	45.7	46.3	49.1	52.7	55.0
Αττική	72.0	73.3	73.7	73.7	73.9	74.6	74.2	74.4	75.0	75.5	76.0
Πελοπόννησος	37.9	39.0	39.7	43.2	46.2	44.5	47.9	48.8	46.6	52.3	49.8
Βόρειο Αιγαίο	52.3	53.3	56.1	62.7	59.6	57.4	62.5	61.1	65.2	67.1	64.9
Νότιο Αιγαίο	70.0	68.9	69.9	68.7	70.5	69.0	71.1	72.5	70.1	70.1	74.3
Κρήτη	50.7	49.3	49.8	54.8	54.7	56.9	54.4	55.3	55.9	63.6	62.3

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Ο ακόλουθος Πίνακας (Πίνακας 11) αναφέρεται στο σύνολο της χώρας και στα ποσοστά απασχόλησης ανά τομέα παραγωγής που αυτή παρουσιάζει. Η διαγραμματική παρουσίαση των στοιχείων του Πίνακα δίνεται στο Διάγραμμα 13 (σελ 93).

Πίνακας 11: Μερίδιο απασχόλησης στους τρεις τομείς

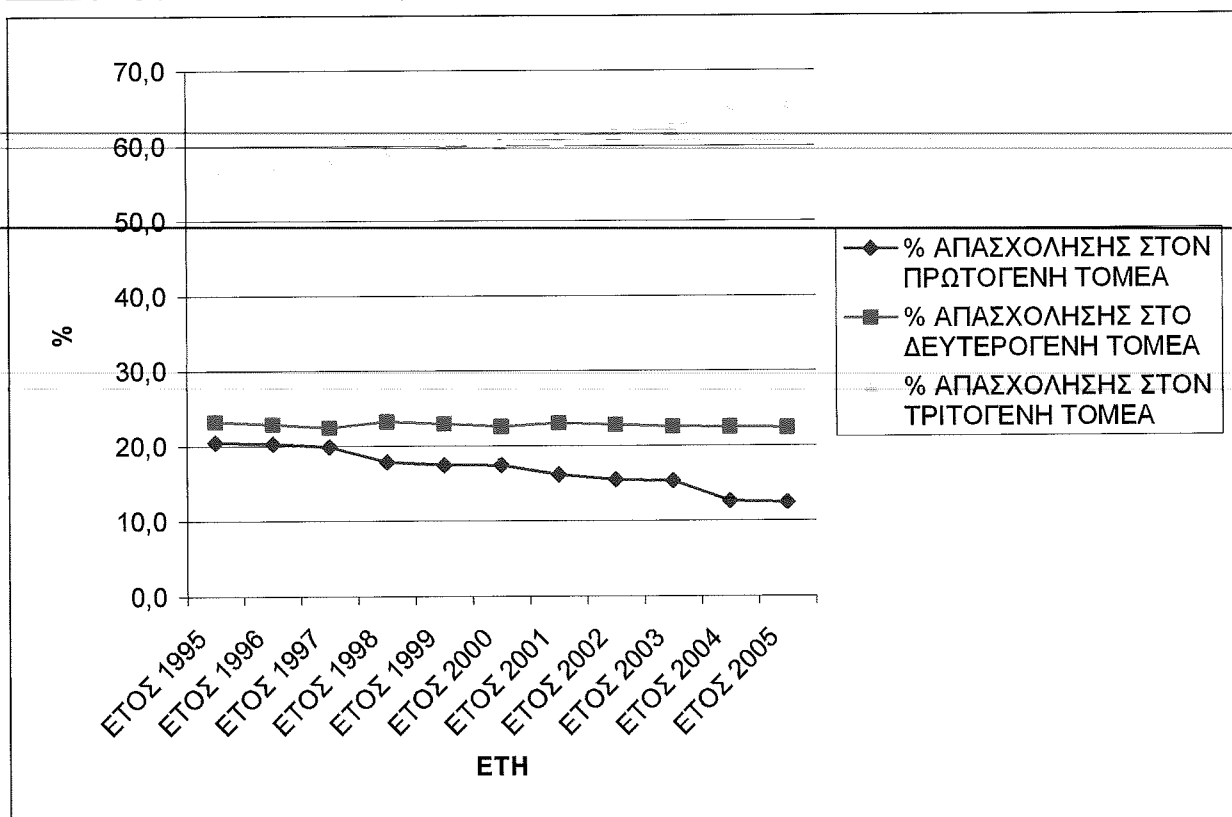
ΕΤΗ	% ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	% ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	% ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ
ΕΤΟΣ 1995	20,4	23,2	56,4
ΕΤΟΣ 1996	20,3	22,9	56,8
ΕΤΟΣ 1997	19,8	22,5	57,7
ΕΤΟΣ 1998	17,9	23,2	58,9
ΕΤΟΣ 1999	17,4	23,0	59,6
ΕΤΟΣ 2000	17,4	22,6	60,0
ΕΤΟΣ 2001	16,1	23,0	60,9
ΕΤΟΣ 2002	15,5	22,8	61,7
ΕΤΟΣ 2003	15,3	22,5	62,2
ΕΤΟΣ 2004	12,6	22,5	64,9
ΕΤΟΣ 2005	12,4	22,4	65,1

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Όσον αφορά στη διάρθρωση της απασχόλησης στη χώρα μεταξύ των τριών βασικών παραγωγικών τομέων, για κατά την περίοδο 1995-2005 εξελίχθηκε ως εξής:

- Η απασχόληση σε δραστηριότητες του πρωτογενή τομέα της παραγωγής (γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία και αλιεία) μειώθηκε κατά 8%, με αποτέλεσμα το έτος 2005 να απασχολείται στον τομέα το 12,4% του συνόλου των απασχολούμενων έναντι του 20,4% κατά το έτος 1995,
- Στον δευτερογενή τομέα η απασχόληση μειώθηκε κατά 0,8% την ίδια περίοδο και αντιπροσωπεύει το 22,4% του συνόλου κατά το 2005, σε σχέση με 23,2% κατά το 1995.
- Τέλος, η απασχόληση στον τριτογενή τομέα αυξήθηκε κατά 8,7% με συνέπεια στον τομέα αυτό να απασχολείται το 65,1% του συνόλου των απασχολούμενων κατά το έτος 2005, έναντι 56,4% κατά το έτος 1995.

Διάγραμμα 13: Ποσοστά (%) απασχόλησης στους τρεις τομείς παραγωγής της οικονομίας για την Ελληνική επικράτεια (1995-2005)



3.4 ΔΕΙΚΤΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες η φυσική αύξηση του πληθυσμού της Ελλάδας μειώνεται συνεχώς. Η μείωση είναι ιδιαίτερα αισθητή στις ηλικίες μέχρι 14 ετών, η συμμετοχή των οποίων στο συνολικό πληθυσμό της χώρας αναμένεται να συνεχίσει να μειώνεται με γρήγορους ρυθμούς. Αντίθετα η συμμετοχή των ηλικιών από 65 ετών και άνω αυξήθηκε δραστικά τα τελευταία χρόνια και σύμφωνα με τις εκτιμήσεις πρόκειται να αυξάνεται στο άμεσο μέλλον.

Από τη μελέτη των ακόλουθων στοιχείων διαπιστώνεται ότι τα **ποσοστά συμμετοχής των γυναικών**, παρ' όλο που παρουσιάζουν μια μικρή αυξητική τάση, είναι αρκετά μικρότερα από αυτά των ανδρών. Οι άνδρες έχουν σχεδόν το διπλάσιο ποσοστό συμμετοχής από τις γυναίκες, γεγονός που οφείλεται στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες για την ένταξη τους στην

αγορά εργασίας και επισημαίνει την ανάγκη για λήψη μέτρων με στόχο την αύξηση της απασχόλησης των γυναικών.

Στους Πίνακες 12 και 13 δίνονται τα ποσοστά συμμετοχής (%) των αντρών και των γυναικών, αντίστοιχα, στο εργατικό δυναμικό, τόσο της χώρας όσο και κάθε μιας από τις ελληνικές περιφέρειες. Ως ποσοστό απασχόλησης αντρών και γυναικών δίνεται εκείνο που αντιπροσωπεύει το ποσοστό του αντρικού και γυναικείου πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας, αντίστοιχα, που απασχολείται.

Πίνακας 12: Ποσοστά (%) συμμετοχής αντρών στο εργατικό δυναμικό 1995-2005.

Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	80.6	80.7	80.1	79.6	79.4	79.5	78.8	79.4	80.2	80.8	80.9
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	85.3	86.1	84.6	83.1	82.0	82.4	81.1	80.2	79.6	81.6	81.0
Κεντρική Μακεδονία	80.0	79.4	79.4	79.0	79.3	78.4	78.3	77.9	78.7	79.2	79.1
Δυτική Μακεδονία	80.9	81.5	80.9	81.2	80.7	78.4	78.3	78.4	79.7	78.6	76.9
Ήπειρος	83.2	82.0	80.5	76.0	76.8	79.8	78.4	78.1	79.0	79.4	79.7
Θεσσαλία	84.5	84.6	84.7	82.1	81.3	81.8	80.0	79.8	81.7	84.2	84.0
Ιόνια Νησιά	88.9	89.5	87.9	85.6	87.9	85.4	86.4	87.1	85.1	83.2	84.4
Δυτική Ελλάδα	80.1	81.9	81.2	79.4	78.6	80.7	79.3	78.3	78.5	76.8	78.6
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	80.1	81.9	81.2	82.3	82.2	80.6	79.7	81.3	84.9	80.5	82.2
Αττική	76.1	75.8	75.6	76.4	76.4	76.7	76.3	77.8	78.6	80.4	80.5
Πελοπόννησος	90.6	91.5	88.9	84.2	82.3	82.6	83.3	85.0	86.4	84.3	84.1
Βόρειο Αιγαίο	83.1	83.4	80.1	84.2	82.3	82.6	83.3	85.0	86.4	84.3	84.1
Νότιο Αιγαίο	83.0	83.5	85.5	84.9	83.8	83.7	83.4	84.8	85.4	85.9	87.7
Κρήτη	87.2	90.6	88.0	84.9	85.3	86.5	84.3	84.0	83.8	83.6	82.6

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 13: Ποσοστά (%) συμμετοχής γυναικών στο εργατικό δυναμικό 1995-2005

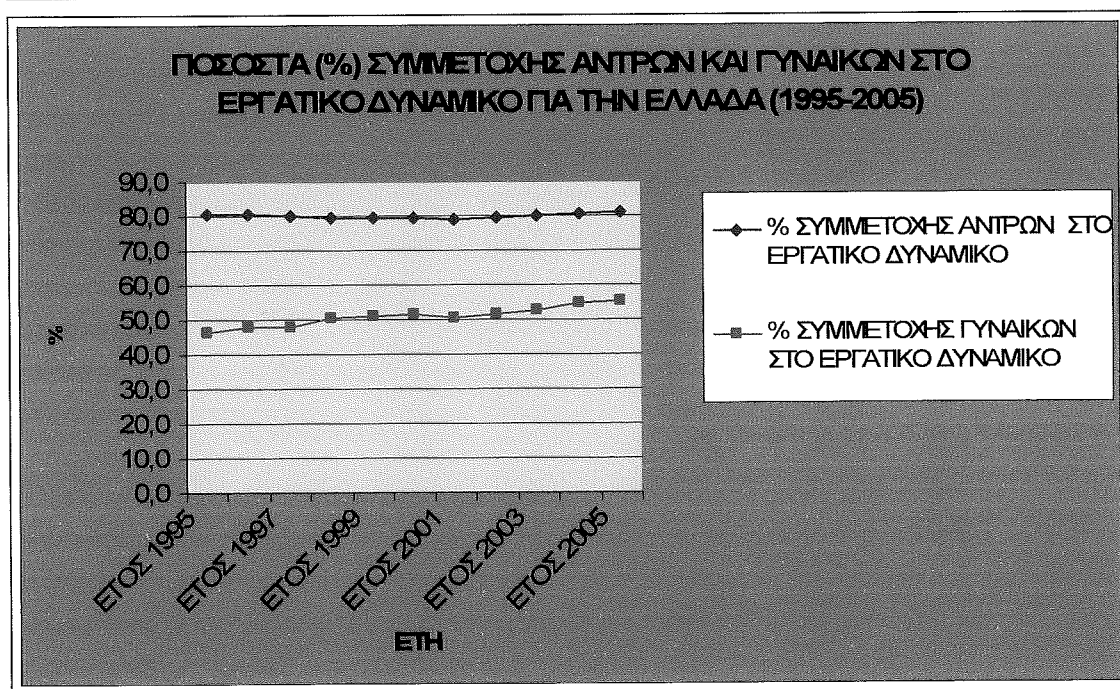
Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	46.1	47.7	47.7	50.8	51.1	51.3	50.5	51.6	52.8	54.7	55.2
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	54.5	56.0	54.2	54.1	56.6	55.1	54.0	57.4	57.9	59.2	56.8
Κεντρική Μακεδονία	45.0	44.9	46.8	45.9	48.3	48.6	48.8	48.8	52.5	52.2	53.5
Δυτική Μακεδονία	43.7	46.1	44.9	44.8	47.9	49.7	52.7	51.7	51.4	53.8	52.9
Ήπειρος	45.7	45.1	45.9	49.6	51.6	51.7	48.0	50.7	52.7	53.8	50.4
Θεσσαλία	47.0	46.6	49.0	51.5	50.3	51.2	51.0	50.2	51.0	57.6	56.4
Ιόνια Νησιά	57.3	60.0	58.6	55.5	59.5	58.7	57.8	54.0	58.7	56.9	60.8
Δυτική Ελλάδα	48.4	51.4	49.9	50.6	51.3	49.6	45.3	48.1	49.7	50.2	50.5
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	42.4	45.2	44.8	48.1	51.1	49.1	46.6	48.2	50.8	49.7	54.0
Αττική	43.5	45.4	45.2	49.1	49.8	50.2	50.5	52.0	52.2	56.0	55.7
Πελοπόννησος	56.5	58.6	55.6	56.0	54.9	61.3	53.8	56.4	58.3	56.5	59.4
Βόρειο Αιγαίο	35.0	39.4	34.5	40.0	41.1	38.1	39.8	42.1	40.9	45.4	47.8
Νότιο Αιγαίο	41.9	42.6	45.0	43.4	50.4	50.6	49.1	52.4	51.6	50.6	50.3
Κρήτη	56.2	60.4	59.7	62.6	64.1	62.1	61.1	59.9	58.6	59.6	62.3

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Από το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 14) παρατηρείται ότι το ποσοστό των απασχολούμενων αντρών, από το σύνολο των αντρών εργάσιμης ηλικίας που κατοικεί στη χώρα, παρουσιάζει κατά τη διάρκεια των ετών 1995-2005 αυξομειωτικές τάσεις. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μέχρι και το έτος 2001 το ποσοστό αυτό κατά βάση ακολουθούσε τάσεις μείωσης (από 80,25% σε 78,84%) και από το 2001 έως το 2005 ακολουθεί μια αυξητική πορεία (από 78,84% σε 80,91%). Το ποσοστό απασχόλησης των αντρών παίρνει τη μέγιστη τιμή το έτος 2005, σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, και φτάνει σε επίπεδο υψηλότερο από αυτό των ετών 1995-1996 (80,56 % και 80,66 % αντίστοιχα).

Αναφορικά με την απασχόληση των γυναικών κατά την περίοδο 1995-2005 παρατηρείται μια σταδιακή αλλά σημαντική αύξηση (με εξαίρεση τα έτη 1997 και 2001 που το ποσοστό (%) των απασχολούμενων γυναικών σημείωσε μείωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος) του ποσοστού κατά 10,3% (από 44,86% το 1994 σε 55,16% το 2005).

Διάγραμμα 14: Ποσοστά συμμετοχής αντρών και γυναικών στο εργατικό δυναμικό για την Ελλάδα



Όπως φαίνεται από τα παραπάνω στοιχεία και την εξέλιξή τους τα ποσοστά συμμετοχής των απασχολούμενων γυναικών στο γυναικείο εργατικό δυναμικό παραμένουν αρκετά χαμηλά έναντι των αντίστοιχων για τους άντρες.

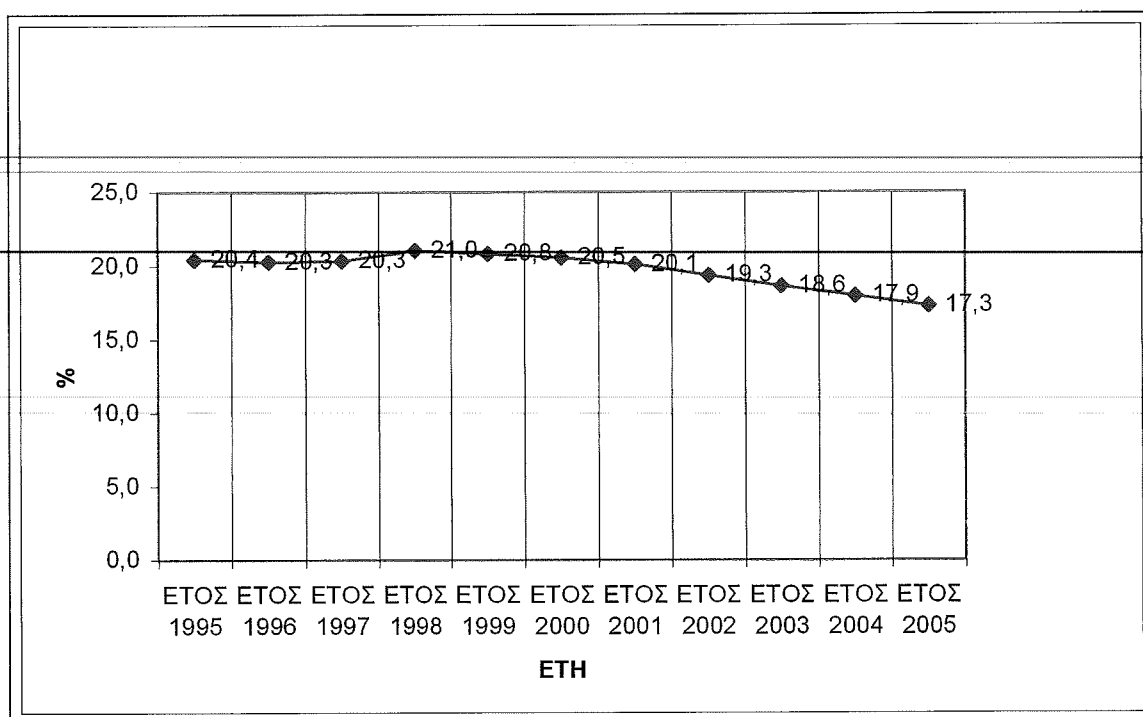
Επιπρόσθετα, στον Πίνακα 14 παρουσιάζονται στοιχεία για τον νεανικό πληθυσμό, ως ποσοστά από το συνολικό πληθυσμό, της χώρας αλλά και των διαφόρων περιφερειών, που η διαγραμματική παρουσίαση τους γίνεται στο Διάγραμμα 15. Όπως είναι εμφανές ο νεανικός πληθυσμός στην ελληνική επικράτεια μειώθηκε σημαντικά κατά τη χρονική περίοδο 1995-2005. Συγκεκριμένο ο νεανικός πληθυσμός της χώρας κατά το έτος 1995 άγγιζε το 20,4% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Το 1998 σημείωσε τη μεγαλύτερη του τιμή για την υπό μελέτη περίοδο και από το 1999 άρχισε να μειώνεται σταδιακά, που το έτος 2005 ο νεανικός πληθυσμός αντιπροσωπεύει μόλις το 17,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Πρόκειται για μια σημαντική μείωση της τάξεως του 3,1%.

Πίνακας 14: Νεανικός πληθυσμός 1995-2005

Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	20.4	20.3	20.3	21.0	20.8	20.5	20.1	19.3	18.6	17.9	17.3
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	19.0	19.7	18.8	20.3	20.2	20.2	20.0	19.7	19.3	18.9	18.4
Κεντρική Μακεδονία	21.3	21.3	21.7	21.4	21.1	20.8	20.4	19.6	18.9	18.2	17.5
Δυτική Μακεδονία	18.0	17.7	18.8	20.3	20.2	20.1	20.0	20.0	19.8	19.4	18.9
Ήπειρος	19.1	19.2	20.2	20.8	20.8	20.8	20.7	20.5	20.2	19.8	19.3
Θεσσαλία	18.5	18.5	18.8	20.2	20.0	19.8	19.6	19.3	18.9	18.5	17.9
Ιόνια Νησιά	17.4	17.7	17.2	19.1	18.9	18.7	18.4	18.1	17.7	17.2	16.7
Δυτική Ελλάδα	22.0	22.8	22.5	23.1	22.9	22.6	22.3	21.7	21.1	20.5	19.9
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	19.4	19.3	18.8	21.0	20.7	20.4	19.9	19.1	18.4	17.7	17.1
Αττική	20.9	20.5	20.6	20.9	20.6	20.3	19.7	18.6	17.7	16.9	16.2
Πελοπόννησος	18.8	18.4	17.9	20.1	19.9	19.6	19.2	18.6	18.0	17.4	16.7
Βόρειο Αιγαίο	18.0	18.0	17.7	20.4	20.2	20.0	19.6	18.9	18.3	17.9	17.3
Νότιο Αιγαίο	21.0	20.3	20.3	21.0	20.7	20.3	19.7	18.8	18.0	17.2	16.5
Κρήτη	21.7	21.4	20.8	22.4	22.1	21.8	21.4	20.7	20.0	19.3	18.6

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Διάγραμμα 15: Νεανικός πληθυσμός (15-24 ετών) για την Ελλάδα 1995-2005



Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

3.5 ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΟΜΕΩΝ

Αναφορικά με την παραγωγικότητα που εμφανίζουν ο πρωτογενής, ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας της παραγωγής είναι αισθητή η βελτίωση της, κατά την τελευταία δεκαετία. Η αλματώδης βελτίωση της τεχνολογίας, η ανάπτυξη της πληροφορικής και η ευρεία χρήση της στην παραγωγική διαδικασία έδωσαν μια ουσιαστική ώθηση στην αύξηση της παραγωγικότητας και των τριών παραγωγικών τομέων της οικονομίας. Στοιχεία που αφορούν στην παραγωγικότητα για κάθε ένα από τους τομείς παραγωγής και για κάθε μια ξεχωριστά από τις ελληνικές περιφέρειες παρουσιάζονται στους Πίνακες 15, 16 και 17, που ακολουθούν.

Πίνακας 15: Παραγωγικότητα πρωτογενή τομέα 1995 - 2005 (σε χιλιάδες ευρώ)

Έτη / Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	10.5	10.1	10.4	11.3	12.0	11.4	11.8	11.9	11.5	15.8	16.0
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	7.8	7.3	9.0	9.4	9.8	9.9	10.4	9.4	9.9	13.5	14.3
Κεντρική Μακεδονία	10.6	11.1	11.2	12.0	12.5	11.8	12.1	13.0	11.0	16.0	16.8
Δυτική Μακεδονία	10.0	10.3	17.8	17.9	21.8	20.7	24.4	23.2	21.5	27.6	30.6
Ήπειρος	9.1	10.2	8.2	9.7	10.0	8.8	10.0	8.8	9.4	11.2	11.9
Θεσσαλία	10.9	10.5	9.4	12.9	14.0	12.3	12.5	12.8	12.1	15.0	14.8
Ιόνια Νησιά	7.9	7.7	8.7	8.3	7.9	7.9	7.8	9.6	9.8	13.5	11.3
Δυτική Ελλάδα	8.8	7.9	7.4	8.3	8.8	8.2	8.6	8.8	9.0	12.3	12.8
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	13.3	12.9	15.9	15.4	17.7	16.9	18.1	16.7	14.8	23.5	22.8
Αττική	26.8	25.0	18.5	16.8	16.5	13.0	12.8	14.5	17.6	25.7	28.4
Πελοπόννησος	9.0	8.4	9.5	9.6	10.4	9.6	10.3	10.1	9.3	13.4	12.0
Βόρειο Αιγαίο	10.9	10.3	18.5	22.8	21.0	20.8	23.3	18.9	25.1	27.4	24.7
Νότιο Αιγαίο	17.9	21.0	23.9	27.5	24.2	27.7	33.6	42.4	31.2	28.4	56.2
Κρήτη	12.7	10.6	7.8	8.3	8.4	9.0	8.3	8.8	8.9	13.3	13.2

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Πίνακας 16: Παραγωγικότητα δευτερογενή τομέα 1995 - 2005 (σε χιλιάδες ευρώ)

Έτη / Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	21.0	21.5	21.7	21.6	22.2	23.5	24.6	25.0	25.2	25.3	25.2
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	24.7	24.7	21.8	20.8	21.0	20.3	20.2	22.2	23.5	23.8	23.9
Κεντρική Μακεδονία	19.3	19.3	20.1	21.0	20.4	21.4	22.1	23.5	23.0	24.3	23.5
Δυτική Μακεδονία	26.6	23.6	21.9	22.0	21.4	22.1	21.1	21.8	22.9	22.7	25.5
Ήπειρος	14.8	15.8	16.5	12.8	15.9	14.1	14.1	15.8	14.7	15.0	14.0
Θεσσαλία	27.7	25.6	26.6	24.3	24.3	23.7	26.5	24.4	24.5	20.0	20.5
Ιόνια Νησιά	9.5	10.5	13.0	10.7	12.9	11.2	11.0	12.2	14.5	12.3	11.8
Δυτική Ελλάδα	27.0	26.8	23.0	21.7	18.9	16.9	18.1	18.4	18.8	18.6	16.9
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	63.8	64.6	66.9	47.8	45.3	52.5	50.8	48.4	52.3	54.0	53.7
Αττική	14.8	15.5	16.4	18.3	20.3	22.7	23.8	23.5	24.0	24.1	24.6
Πελοπόννησος	25.9	26.6	33.1	31.5	34.8	36.6	43.7	43.6	42.9	42.3	42.9
Βόρειο Αιγαίο	27.3	26.0	22.7	20.8	23.9	24.2	31.6	37.7	36.2	40.9	41.1
Νότιο Αιγαίο	12.7	12.5	11.5	9.1	10.4	9.7	10.3	11.2	10.0	10.2	9.8
Κρήτη	16.0	17.7	17.0	15.1	16.1	14.7	14.6	14.8	13.8	14.8	13.9

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Πίνακας 17: Παραγωγικότητα τριτογενή τομέα 1995 - 2005 (σε χιλιάδες ευρώ)

Έτη / Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	26.1	26.2	27.3	26.4	26.5	27.3	28.3	28.3	29.1	29.0	29.9
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	21.6	20.9	21.8	21.4	23.5	22.4	23.7	24.5	25.1	24.0	24.3
Κεντρική Μακεδονία	24.4	26.7	27.2	28.0	28.5	29.8	30.9	31.1	32.2	32.4	33.3
Δυτική Μακεδονία	27.4	28.9	29.7	32.7	30.3	32.5	33.3	34.8	38.8	38.9	39.7
Ηπειρος	25.1	26.3	31.6	26.7	25.5	25.5	28.4	28.6	28.6	28.8	31.6
Θεσσαλία	24.8	24.4	26.0	23.5	24.3	25.0	24.7	25.4	26.9	25.2	26.4
Ιόνια Νησιά	25.2	25.3	28.0	23.8	23.5	24.5	26.3	25.0	25.7	27.4	27.7
Δυτική Ελλάδα	31.3	31.4	32.1	24.5	24.4	25.6	27.1	26.8	25.9	26.4	26.5
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	40.9	43.2	45.7	35.4	32.4	34.3	38.1	35.9	34.1	36.0	33.5
Αττική	25.4	24.4	24.6	25.7	25.9	26.5	27.1	26.8	27.5	27.5	28.5
Πελοπόννησος	27.5	26.6	31.1	25.9	24.4	26.1	26.6	26.0	28.6	27.4	29.6
Βόρειο Αιγαίο	29.8	28.1	31.9	25.5	27.3	30.7	29.6	31.5	31.8	31.3	33.9
Νότιο Αιγαίο	28.0	30.9	33.7	31.5	30.7	33.5	34.2	35.3	37.0	38.3	37.4
Κρήτη	27.5	29.0	32.7	27.0	27.1	26.9	29.6	30.7	32.3	30.0	31.7

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Στον ακόλουθο Πίνακα (Πίνακας 18) είναι συγκεντρωμένα τα στοιχεία για την παραγωγικότητα που αφορούν στο σύνολο της χώρας. Η αυξητική τάση της παραγωγικότητας που χαρακτηρίζει κάθε τομέα της παραγωγής είναι ιδιαίτερα εμφανής και στο Διάγραμμα 16 που ακολουθεί.

Πίνακας 18: Παραγωγικότητα στους τρεις τομείς 1995-2005 (σε χιλιάδες ευρώ)

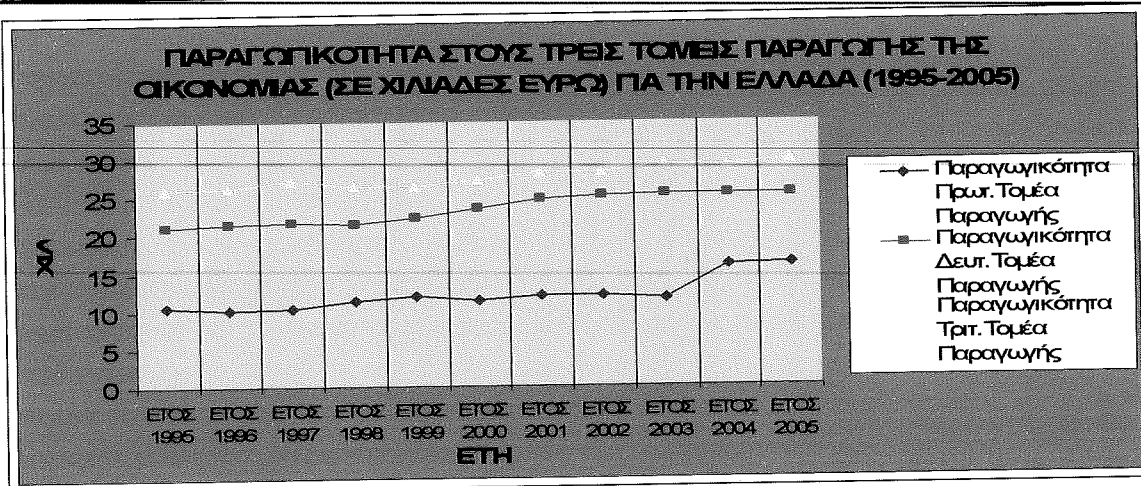
Έτη / Ελλάδα	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Παραγωγικότητα Πρωτογενή Τομέα Παραγωγής	10,5	10,1	10,4	11,3	12,0	11,4	11,8	11,9	11,5	15,8	16,0
Παραγωγικότητα Δευτερογενή Τομέα Παραγωγής	21,0	21,5	21,7	21,6	22,2	23,5	24,6	25,0	25,2	25,3	25,2
Παραγωγικότητα Τριτογενή Τομέα Παραγωγής	26,1	26,2	27,3	26,4	26,5	27,3	28,3	28,3	29,1	29,0	29,9

Πηγή : ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Για το σύνολο της χώρας, η παραγωγικότητα στον πρωτογενή τομέα της παραγωγής αυξήθηκε κατά 5,5% κατά τη χρονική περίοδο 1995-2005 (από 10,5% το 1995 σε 16,0% το 2005). Από την άλλη μεριά, η παραγωγικότητα στο δευτερογενή τομέα της παραγωγής επίσης αυξήθηκε, κατά την

παραπάνω χρονική περίοδο. Συγκεκριμένα το 1995 ήταν μόλις 21,0% και το έτος 2005 έφτασε στα 25,2%. Τέλος, στον τριτογενή τομέα της παραγωγής η παραγωγικότητα αυξήθηκε κατά 3,8%, από 26,1% το 1995 μεταβλήθηκε σε 29,9% το 2005, βελτιώνοντας την οικονομική κατάσταση της χώρας.

Διάγραμμα 16: Παραγωγικότητα στους τρεις τομείς παραγωγής της οικονομίας ((σε χιλιάδες ευρώ) για την Ελλάδα (1995-2005)



3.6 ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΡΟΪΟΝ

Κατά την τελευταία δεκαετία σημαντικές χαρακτηρίζονται οι προσπάθειες των εκάστοτε ελληνικών κυβερνήσεων που αφορούν στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας στα πλαίσια της μετατόπισης της παγκόσμιας οικονομίας στον τριτογενή τομέα και της ανάπτυξης της τεχνολογίας της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών. Η προώθηση των μεγάλων έργων υποδομής και της εσωτερικής ευελιξίας, όπως και η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η απορρόφηση των κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης βοήθησαν σημαντικά στην αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) για το σύνολο των περιφερειών της χώρας αλλά και του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος (Α.Π.Π.) για τις περισσότερες από τις ελληνικές περιφέρειες.

Στον ακόλουθο Πίνακα (Πίνακα 19) παρουσιάζονται τα στοιχεία που αναφέρονται στο Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν (κ.κ Α.Π.Π.) των ελληνικών περιφερειών, σε εκατομμύρια ευρώ.

Το Κατά Κεφαλήν Α.Π.Π. αυξήθηκε για όλες τις ελληνικές περιφέρειες και τα τελευταία χρόνια ακολουθεί μια αξιοσημείωτη αυξητική πορεία.

Πίνακας 19: Κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν 1995-2005 (σε χιλ ευρώ)

Έτη / Χώρα-Περιφέρειες	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ελλάς	10,35	10,49	10,77	11,37	11,64	12,06	12,47	12,85	13,36	13,92	14,34
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	8,65	8,60	8,89	9,01	9,28	9,48	9,68	9,89	10,31	10,74	10,96
Κεντρική Μακεδονία	9,77	10,46	10,77	11,54	11,80	12,20	12,60	13,01	13,55	14,15	14,59
Δυτική Μακεδονία	10,32	10,26	11,01	12,11	12,15	12,39	12,74	13,34	13,90	14,49	14,81
Ήπειρος	8,31	8,36	9,32	8,70	9,13	9,32	9,62	9,97	10,40	10,85	11,14
Θεσσαλία	9,91	9,72	9,86	10,34	10,42	10,25	10,41	10,64	11,11	11,57	11,84
Ιόνια Νησιά	9,34	9,59	10,75	10,14	10,43	10,56	10,85	11,06	11,50	12,00	12,39
Δυτική Ελλάδα	10,18	10,33	9,99	9,22	9,10	9,21	9,47	9,68	10,01	10,38	10,63
Ανατ. Στερεά & Εύβοια	17,62	18,01	18,47	16,33	15,87	16,78	17,34	17,67	18,14	18,68	19,02
Αττική	10,13	10,00	10,04	11,70	12,15	12,72	13,24	13,63	14,15	14,70	15,21
Πελοπόννησος	9,77	9,79	11,16	10,80	11,01	11,64	12,13	12,60	13,09	13,66	13,95
Βόρειο Αιγαίο	9,58	9,43	10,24	10,24	10,95	11,82	12,74	13,42	14,06	14,79	15,37
Νότιο Αιγαίο	12,40	13,47	15,13	13,92	14,63	15,04	15,57	15,98	16,87	17,82	18,59
Κρήτη	11,51	12,09	12,06	11,51	11,91	12,06	12,37	12,80	13,47	14,19	14,71

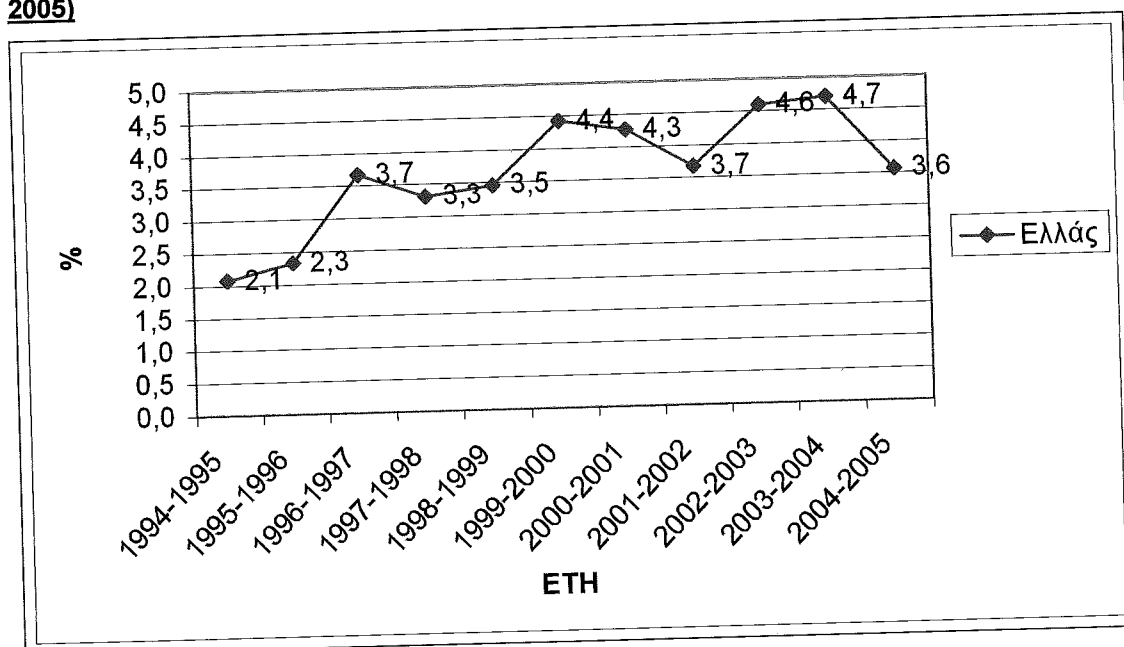
Πηγή : ΕΣΥΕ, Eurostat

Η ποσοστιαία μεταβολή στο Α.Π.Π. κατά τα έτη 1994-2005 παρουσιάζεται με στοιχεία στον Πίνακα 20 και διαγραμματικά στο Διάγραμμα 17. Η μεγαλύτερη μεταβολή του Α.Ε.Π., κατά τα έτη 1994-2005, σημειώθηκε τα έτη 2003 και 2004, που το 2003 αυξήθηκε κατά 4,6%, σε σχέση με το έτος 2002 και το 2004 αυξήθηκε κατά 4,7%, σε σύγκριση πάντα με το προηγούμενο έτος. Από την άλλη μεριά, η μικρότερη μεταβολή σημειώνεται κατά τα έτη 1995 και 1996, που το Α.Ε.Π. αυξήθηκε κατά 2,1% σε σχέση με το 1994 και 2,3% σε σχέση με το 1995, αντίστοιχα.

Πίνακας 20: Ποσοστιαία μεταβολή στο ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν (1994-2005)

έτη / χώρα-περιφέρειες	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
ελλάς	2.1	2.3	3.7	3.3	3.5	4.4	4.3	3.7	4.6	4.7	3.6
ανατ. μακεδονία - θράκη	1.9	1.5	1.5	2.8	3.9	2.9	2.7	2.4	4.5	4.5	2.4
κεντρική μακεδονία	2.3	8.1	4.8	2.2	3.3	4.4	4.3	4.2	5.0	5.1	3.7
δυτική μακεδονία	2.1	1.2	9.1	3.7	1.0	2.6	3.4	5.2	4.5	4.6	2.5
ήπειρος	2.4	0.6	11.0	4.4	5.7	2.8	4.0	4.3	4.8	4.8	3.2
θεσσαλία	2.1	2.3	4.0	5.2	1.4	-1.3	1.9	2.4	4.5	4.2	2.5
ιόνια νησιά	2.4	3.0	12.2	1.2	3.9	2.2	4.2	4.0	5.7	5.7	4.2
δυτική ελλάδα	1.8	2.8	-0.1	2.6	-0.5	1.9	3.5	3.3	4.2	4.2	2.8
ανατ. στερεά & εύβοια	1.8	5.3	0.2	0.8	-2.4	6.1	3.8	2.5	3.1	3.2	2.2
αττική	2.0	-1.4	2.3	4.2	5.1	5.8	4.9	3.6	4.4	4.5	4.1
πελοπόννησος	2.2	1.9	8.9	5.3	2.7	6.2	4.8	4.6	4.5	4.8	2.6
βόρειο αιγαίο	2.4	3.3	8.1	3.3	7.5	8.4	8.1	5.3	4.8	5.4	4.3
νότιο αιγαίο	2.4	7.5	9.0	2.0	6.8	4.2	4.7	3.5	6.5	6.8	5.2
κρήτη	2.1	5.5	2.5	2.5	4.9	2.4	3.6	4.1	6.0	6.1	4.3

Διάγραμμα 17: Ποσοστιαία μεταβολή του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος (1994-2005)



Συμπερασματικά, η ανεργία είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα και χρήζει άμεσης μελέτης και αντιμετώπισης. Η

ανεργία πλήττει περισσότερο το γυναικείο πληθυσμό σε σχέση με τους άντρες. Στους νέους άνεργους, η συμμετοχή των γυναικών είναι μεγαλύτερη, ενώ οι γυναίκες και οι νέοι αποτελούν ομάδες πληθυσμού που πλήττονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Τα τελευταία χρόνια σημαντική είναι η βελτίωση της παραγωγικότητας και στους τρεις τομείς της οικονομίας αλλά και

αύξηση του Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν (Α.Π.Π.) των ελληνικών περιφερειών. Επιτακτική τίθεται η ανάγκη για την ανάληψη πρωτοβουλιών, από τις ελληνικές κυβερνήσεις, όσον αφορά, στην άμεση προώθηση των μεγάλων έργων υποδομής, στη βελτίωση της ικανότητας ένταξης στην αγορά εργασίας, στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, στην ενθάρρυνση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων, στην βελτίωση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας, στην προώθηση των ίσων ευκαιριών και στην ενίσχυση και αναβάθμιση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των πολιτικών και των παρεμβάσεων στην αγορά εργασίας.

3.7 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

- Μεγέθη όπως το ποσοστό ανεργίας, η μεταβολή της απασχόλησης, το ποσοστό συμμετοχής ανδρών και γυναικών, τα μερίδια των τριών τομέων παραγωγής στην απασχόληση, η παραγωγικότητα των τριών τομέων, ο νεανικός πληθυσμός, το Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν και η μεταβολή του παρουσιάζονται σε αυτό το κεφάλαιο. Η περίοδος που εξετάζεται η πορεία τους είναι η δεκαετία 1995-2005.
- Το ποσοστό ανεργίας στην χώρα ακολούθησε μια αυξητική πορεία την περίοδο 1995-1999 και στην συνέχεια φθίνει. Σε γενικές γραμμές όμως, το ποσοστό μένει αμετάβλητο καθώς το 1995 είναι 10% ενώ το 2005 είναι 9,6%.
- Η απασχόληση αυξάνεται σταθερά κατά 1% ετησίως.
- Υπάρχει πτώση στα μερίδια απασχόλησης του πρωτογενούς (-8%) και του δευτερογενούς (-1%) τομέα και μια αντίστοιχη αύξηση στην απασχόληση του τριτογενούς τομέα (+9%). Υπάρχει μια σταθερή μετατόπιση της απασχόλησης και της οικονομικής δραστηριότητας στον τριτογενή τομέα.

- Υπάρχει μεγάλη διαφορά στα ποσοστά συμμετοχής ανδρών και γυναικών. Το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών παρέμεινε αμετάβλητο ενώ αυτό των γυναικών παρουσίασε αύξηση (+9%).
- Το ποσοστό του νεανικού πληθυσμού παρουσίασε μια μικρή πτώση της τάξης του 3%.
- Υπήρξε μια σημαντική αύξηση της παραγωγικότητας και στους τρεις τομείς της παραγωγής. Την μεγαλύτερη αύξηση στην παραγωγικότητα παρουσίασε ο πρωτογενής τομέας.
- Την τελευταία δεκαετία το Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν αυξάνεται με σταθερούς ρυθμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

4.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ

Οι παράγοντες που σχετίζονται με την ανεργία σε περιφερειακό επίπεδο έχουν εξεταστεί ενδελεχώς στο κεφάλαιο 2. Συνοπτικά αυτοί οι παράγοντες είναι : το ποσοστό του νεανικού πληθυσμού (<25 έτη) στον συνολικό πληθυσμό, το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού (άνδρες και γυναίκες) που βρίσκεται σε ηλικία απασχόλησης, η καθαρή μεταναστευτική εισροή, το καθημερινό εργασιακό ταξίδι, το επίπεδο μισθών, το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που συμμετέχει σε συνδικάτα, η μεταβολή της απασχόλησης, το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν, η δυναμική της αγοράς, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας, το ποσοστό μερικής απασχόλησης, ο αριθμός γεννήσεων, οι τομεακές μεταβολές στην σύνθεση της ζήτησης εργασίας, η τομεακή διαφοροποίηση και το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού. Στο οικονομετρικό υπόδειγμα που θα παρουσιαστεί στην συνέχεια έχουν χρησιμοποιηθεί ορισμένοι από τους προαναφερμένους παράγοντες με την προσθήκη της παραγωγικότητας των τομέων και 12 ψευδομεταβλητών που αντιστοιχούν στις περιφέρειες της ελληνικής επικράτειας (πλην της Αττικής). Η ταξινόμηση των μεταβλητών που επιλέχθηκαν βασίζεται σε προγενέστερες εργασίες. Οι μεταβλητές, σε μια πρώτη ανάλυση, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής: i) αγορά εργασίας, ii) οικονομική δραστηριότητα, iii) δομή του συστήματος παραγωγής και iv) Τεχνολογία. Η συγκεκριμένη ταξινόμηση παρουσιάζεται στον πίνακα της επόμενης σελίδας και οι μεταβλητές που παρουσιάζονται στον συγκεκριμένο πίνακα είναι και οι μεταβλητές που θα χρησιμοποιηθούν στο υπόδειγμα. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε προγενέστερες μελέτες έχουν προταθεί διάφορα είδη κατηγοριοποιήσεων των μεταβλητών και η ποικιλία στις προτάσεις προκύπτει από τις διαφορετικές θεωρητικές απόψεις των μελετητών και από τις μεταβλητές που χρησιμοποίησαν. Η μελέτη επικεντρώνεται στην περίοδο 1995-2005 και τα στατιστικά δεδομένα, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στην κατασκευή των μεταβλητών, έχουν συγκεντρωθεί από τις Έρευνες Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος) και από στοιχεία της Eurostat .

Πίνακας 21: Ταξινόμηση των μεταβλητών

ΟΜΑΔΕΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	1) Μεταβολή στην απασχόληση
	2) Ποσοστό συμμετοχής των ανδρών στην απασχόληση
	3) Ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	4) Νεανικός πληθυσμός
	1) Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν
ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	1) Μερίδιο του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση
	2) Μερίδιο του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	1) Παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα
	2) Παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα
	3) Παραγωγικότητα του τριτογενούς τομέα

ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Μεταβολή της απασχόλησης:** Αναμένεται ότι η δημιουργία επιπλέον θέσεων απασχόλησης θα μειώσει το ποσοστό ανεργίας και οι περισσότερες από τις μελέτες που χρησιμοποίησαν αυτήν την μεταβλητή κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η αύξηση της απασχόλησης επιδρά αρνητικά στο ποσοστό ανεργίας. Εν τούτοις, το αποτέλεσμα που προκαλεί η αύξηση της απασχόλησης στο ποσοστό ανεργίας μπορεί να είναι και θετικό όπως κατέδειξαν και οι Harris και Todaro. Αυτό συμβαίνει διότι η προσπάθεια για την δημιουργία επιπλέον θέσεων εργασίας στα αστικά κέντρα μπορεί, μέσω της μετακίνησης ατόμων από τις αγροτικές περιοχές στα αστικά κέντρα, να οδηγήσει σε υψηλότερο ποσοστό ανεργίας. Η μεταβολή της απασχόλησης συμβολίζεται με EMP (Employment growth) και ισούται με: $EMP_i = \frac{L_{it} - L_{it-1}}{L_{it-1}} * 100$ όπου L_{it-1} : η απασχόληση στην περιφέρεια i την περίοδο t.

- **Συμμετοχή :** Σχετικά με την επίδραση του ποσοστού συμμετοχής στο ποσοστό ανεργίας υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις. Για να εξαχθούν ασφαλέστερα συμπεράσματα θα χρησιμοποιήσουμε 2 μεταβλητές: το % συμμετοχής των ανδρών και το % συμμετοχής των γυναικών και θα εξετάσουμε ξεχωριστά την επίδραση κάθε μεταβλητής

στο ποσοστό ανεργίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι αύξηση του % συμμετοχής δεν συνεπάγεται αυτόματα και αύξηση της απασχόλησης,

διότι αυξάνεται το εργατικό δυναμικό αλλά δεν είναι απαραίτητο ότι αυξάνονται παράλληλα και οι θέσεις εργασίας. Η συμμετοχή των ανδρών συμβολίζεται με MALE (Male participation) και ισούται με

$$MALE_i = \frac{MAL_i}{MAL_{15-64_i}} * 100 \text{ όπου } MAL_i : \text{το ανδρικό εργατικό δυναμικό}$$

στην περιφέρεια i και το MAL 15-64_i : οι άνδρες σε ηλικία απασχόλησης στην περιφέρεια i. Η συμμετοχή των γυναικών συμβολίζεται με FEMALE (Female participation) και ισούται με

$$FEMALE_i = \frac{FEML_i}{FEM_{15-64_i}} * 100 \text{ όπου } FEM_i : \text{το γυναικείο εργατικό}$$

δυναμικό στην περιφέρεια i και το FEM 15-64_i : οι γυναίκες σε ηλικία απασχόλησης στην περιφέρεια i.

- **Νεανικός πληθυσμός :** Η δομή του πληθυσμού επιδρά στην προσφορά εργασίας. Τα ποσοστά ανεργίας είναι υψηλότερα στην ηλικία 15-24. Επίσης είναι σύνηθες φαινόμενο οι περιφέρειες με σχετικά νέο πληθυσμό αντιμετωπίζουν ένα πιο επίμονο πρόβλημα ανεργίας και ότι οι περιφέρειες με σχετικά γερασμένο αντιμετωπίζουν ένα μικρότερο πρόβλημα ανεργίας. Συνεπώς, το ποσοστό του νεανικού πληθυσμού σε μια περιφέρεια αναμένεται να επιδράσει θετικά στο ποσοστό ανεργίας. Ο νεανικός πληθυσμός συμβολίζεται με YOUTH (

$$\text{Youth Population}) \text{ και ισούται με } YOU_i = \frac{you_i}{N_{15-64_i}} * 100 \text{ όπου}$$

YOUTH_i: ο πληθυσμός ηλικίας 15-24 στην περιφέρεια i και N 15-64_i: ο πληθυσμός σε ηλικία απασχόλησης στην περιφέρεια i.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΔΟΣΗΣ

- **Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν :** Ο ευρύτερα χρησιμοποιούμενος δείκτης της περιφερειακής ζήτησης εργασίας είναι το κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν. Αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΠΠ οδηγεί σε αύξηση της ζήτησης των προϊόντων, σε αύξηση της ζήτησης εργασίας, αύξηση της απασχόλησης και συνεπώς σε μείωση του ποσοστού ανεργίας. Το κατά κεφαλήν ΑΠΠ

υπολογίζεται ως εξής : $GRP_i/c = \frac{GRP_i}{N}$ όπου GRP_i : Το Ακαθάριστο

Περιφερειακό Προϊόν και N: Ο συνολικός πληθυσμός της περιφέρειας. Το GRP_i έχει υπολογιστεί σε σταθερές τιμές λαμβάνοντας ως έτος βάσης το 1995

ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

- **Μερίδια απασχόλησης:** Στο υπόδειγμα αυτό θα χρησιμοποιηθούν τα μερίδια του πρωτογενούς τομέα και του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση. Από τους πίνακες στο κεφάλαιο 3 διαπιστώνουμε ότι το μερίδιο του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση μειώθηκε κατά 8,5% σε εθνικό επίπεδο ενώ το μερίδιο του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση αυξήθηκε αντίστοιχα κατά 10%. Θα αναμέναμε λοιπόν ότι οι περιφέρειες που στηρίζονται περισσότερο στον πρωτογενή τομέα και παρουσιάζουν υψηλότερα μερίδια σε αυτό τον τομέα θα αντιμετωπίζουν υψηλότερο πρόβλημα ανεργίας από τις περιφέρειες που στηρίζονται στον τριτογενή τομέα. Βέβαια όπως έχει αναφερθεί και στον Elhorst τα αποτελέσματα των μελετών σχετικά με την επίδραση των μεριδίων των τομέων στο ποσοστό ανεργίας είναι αντικρουόμενα. Συνεπώς, θα πρέπει να εξεταστεί η στατιστική σημαντικότητα αυτών των μεταβλητών και αναλόγως να σχολιαστεί το πρόσημο τους. Το μερίδιο του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση συμβολίζεται με %

AGR_i (Agriculture) και ισούται με $\%AGR_i = \frac{agri_i}{L_i} * 100$ όπου $agri_i$:

απασχόληση στον πρωτογενή τομέα στην περιφέρεια i και L_i : η συνολική απασχόληση στην περιφέρεια i. Το μερίδιο του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση συμβολίζεται με % SER_i (Services) και

ισούται με $\%SER_i = \frac{ser_i}{L_i} * 100$ όπου ser_i : η απασχόληση στον τριτογενή τομέα στην περιφέρεια i και L_i : η συνολική απασχόληση στην περιφέρεια i .

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

- Παραγωγικότητα:** Θα χρησιμοποιήσουμε 3 μεταβλητές: την παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα, την παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα και την παραγωγικότητα του τριτογενούς τομέα. Αύξηση της παραγωγικότητας συνεπάγεται αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας που αντιστοιχεί σε κάθε απασχολούμενο. Συνήθως η αύξηση της παραγωγικότητας προκαλείται από την μεγαλύτερη χρησιμοποίηση των μηχανημάτων στην παραγωγική διαδικασία, δηλαδή υπάρχει μια υποκατάσταση της εργασίας από το κεφάλαιο στην παραγωγική διαδικασία. Αναμένεται λοιπόν ότι στον πρωτογενή τομέα (λόγω της φύσης της παραγωγικής διαδικασίας) η αύξηση της παραγωγικότητας να οδηγήσει σε περισσότερες απώλειες θέσεων. Η παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα συμβολίζεται με PRODAGR (Productivity of Agriculture) και ισούται με $PRODAGR = \frac{VAagri_i}{Lagri_i}$ όπου $VAagri_i$: Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του πρωτογενούς τομέα στην περιφέρεια i και $Lagri_i$: η απασχόληση του πρωτογενούς τομέα στην περιφέρεια i . Η παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα συμβολίζεται με PRODMANU (Productivity of Manufacture) και ισούται με $PRODMANU = \frac{VAmanu_i}{Lmanu_i}$ όπου $VAmanu_i$: Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του δευτερογενούς τομέα στην περιφέρεια i και $Lmanu_i$: η απασχόληση του δευτερογενούς τομέα στην περιφέρεια i . Τέλος, η παραγωγικότητα του τριτογενούς τομέα συμβολίζεται με PRODSER (Productivity of services) και ισούται με $PRODSER = \frac{VAseri_i}{Lser_i}$ όπου $VAseri_i$: Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του

τριτογενούς τομέα στην περιφέρεια i και $Lser_i$: η απασχόληση του τριτογενούς τομέα στην περιφέρεια i .

Σε αυτήν την πολυμεταβλητή παλινδρόμηση θα χρησιμοποιηθούν και 12 ψευδομεταβλητές που αντιστοιχούν στις 12 περιφέρειες της χώρας (πλην της Αττικής). Ο λόγος για την χρησιμοποίηση των ψευδομεταβλητών είναι απλός.

Η συμπεριφορά μιας δεδομένης οικονομικής μεταβλητής (της ανεργίας στο συγκεκριμένο υπόδειγμα) πολλές φορές είναι συνάρτηση και παραγόντων που από τη φύση τους δεν επιδέχονται ποσοτική μέτρηση, διότι είναι ποιοτικοί παράγοντες. Στο συγκεκριμένο υπόδειγμα θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (γεωγραφικοί, πολιτικοί, κοινωνικοί παράγοντες) κάθε περιφέρειας που την διαφοροποιούν από τις υπόλοιπες. Γενικά, το πρόβλημα εισαγωγής ποιοτικών παραγόντων σ' ένα υπόδειγμα παλινδρόμησης λύνεται με την τεχνική των ψευδομεταβλητών⁶⁴. Οι ψευδομεταβλητές είναι τεχνητές μεταβλητές που λαμβάνουν συνήθως τις τιμές 0 και 1. Σε αυτό το υπόδειγμα, η ψευδομεταβλητή D1 αντιστοιχεί στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης η οποία λαμβάνει την τιμή 1 ενώ οι υπόλοιπες περιφέρειες λαμβάνουν την τιμή 0. Συνεπώς οι ψευδομεταβλητές αντιστοιχούν στις εξής περιφέρειες : D1 : Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, D2 : Κεντρική Μακεδονία, D3 : Δυτική Μακεδονία, D4 : Ήπειρος, D5 : Θεσσαλία, D6 : Ιόνια Νησιά, D7 : Δυτική Ελλάδα, D8 : Ανατολική Στερεά Ελλάδα & Εύβοια, D9 : Πελοπόννησος, D10 : Βόρειο Αιγαίο, D11 : Νότιο Αιγαίο και D12 : Κρήτη.

Συνοπτικά οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στο υπόδειγμα και οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

⁶⁴ Χρήστου Κ. Γεώργιος, Τόμος Α σελ 157, 2004

Πίνακας 22: Μεταβλητές και πηγές

Μεταβλητή	Ορισμός	Πηγή
Ποσοστό Ανεργίας	$U_i = \frac{u_i}{A_i} * 100$	Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ
Αύξηση της απασχόλησης	$EMP_i = \frac{L_{it} - L_{it-1}}{L_{it-1}} * 100$	Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ
Μερίδιο του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση	$\%AGR_i = \frac{agri_i}{L_i} * 100$	Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ
Μερίδιο του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση	$\%SER_i = \frac{ser_i}{L_i} * 100$	Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ
Συμμετοχή των ανδρών	$MALE_i = \frac{MAL_i}{MAL_{15-64i}} * 100$	Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ
Συμμετοχή των γυναικών	$FEMALE_i = \frac{FEM_i}{FEM_{15-64i}} * 100$	Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ
Νεανικός πληθυσμός	$YOU_i = \frac{you_i}{N_{15-64i}} * 100$	Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ
Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν	$GRP_{i/c} = \frac{GRP_i}{N}$ (GRP σε σταθερές τιμές με έτος βάσης το 1995)	Eurostat, ΕΣΥΕ
Παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα	$PRODAGR = \frac{VAagri_i}{Lagri_i}$	Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ, Eurostat
Παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα	$PRODMANU = \frac{Vamanu_i}{Lmanu_i}$	Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ, \\\nEurostat
Παραγωγικότητα του τριτογενούς τομέα	$PRODSER = \frac{Vaser_i}{Lser_i}$	Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΣΥΕ, Eurostat

Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό ανεργίας συμβολίζεται με U (Unemployment Rate) και ισούται με $U_i = \frac{u_i}{A_i} * 100$ όπου u_i : ο αριθμός των ανέργων στην περιφέρεια i και A_i : εργατικό δυναμικό στην περιφέρεια i .

4.2 ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Τα στοιχεία που σχετίζονται με τις προαναφερόμενες μεταβλητές 11 ετών (1995-2005) συνδυάστηκαν και σχηματίστηκε ένα panel με 143 παρατηρήσεις (11 χρόνια, 13 περιφέρειες). Το υπόδειγμα που θα εκτιμηθεί μπορεί να εκφραστεί ως εξής :

$$U_i = \beta_0 + \beta_1 EMP + \beta_2 \%AGR + \beta_3 \%SER + \beta_4 MALE + \beta_5 FEMALE + \beta_6 YOUTH + \beta_7 GRP/c + \beta_8 PRODAGR + \beta_9 PRODMANU + \beta_{10} PRODSER + \beta_{11} D1 + \beta_{12} D2 + \beta_{13} D3 + \beta_{14} D4 + \beta_{15} D5 + \beta_{16} D6 + \beta_{17} D7 + \beta_{18} D8 + \beta_{19} D9 + \beta_{20} D10 + \beta_{21} D11 + \beta_{22} D12 + \varepsilon^t$$

Το U_i είναι η εξαρτημένη μεταβλητή, το β_0 είναι ο σταθερός όρος, β_1 - β_{10} οι συντελεστές των μεταβλητών, β_{11} - β_{21} οι συντελεστές των ψευδομεταβλητών, $D1$ - $D12$ οι ψευδομεταβλητές και ε^t ο διαταρακτικός όρος. Η μέθοδος εκτίμησης αυτής της πολυμεταβλητής παλινδρόμησης που βασίζεται σε διαστρωματικά στοιχεία είναι η **μέθοδος ελαχίστων τετραγώνων**. Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα αυτής της πολυμεταβλητής παλινδρόμησης.

Πίνακας 23: Αποτελέσματα υποδείγματος

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	1.739083	12.37317	0.140553	0.8885
EMP	-0.045425	0.027037	-1.680084	0.0955
AGR	0.001042	0.113676	0.009162	0.9927
SER	0.194732	0.115144	1.691203	0.0934
MALE	-0.244383	0.096392	-2.535310	0.0125
FEMALE	0.366543	0.060721	6.036467	0.0000
YOUTH	0.124825	0.142240	0.877562	0.3819
GRP/c	-0.001572	0.000325	-4.829658	0.0000
PRODAGR	0.146957	0.035544	4.134444	0.0001
PRODMANU	0.112192	0.050872	2.205384	0.0293
PRODSER	0.279226	0.092428	3.021008	0.0031
D1	1.874864	1.573079	1.191844	0.2357
D2	3.524899	0.944097	3.733618	0.0003
D3	8.518543	1.601264	5.319886	0.0000
D4	2.380777	1.045297	2.277607	0.0245
D5	3.269501	1.293231	2.528165	0.0128
D6	-2.072778	1.415311	-1.464538	0.1457
D7	1.818068	1.403373	1.295499	0.1976
D8	10.12943	2.051973	4.936436	0.0000
D9	0.835934	1.496348	0.558649	0.5774
D10	2.696880	0.991097	2.721106	0.0075
D11	2.925890	1.433691	2.040809	0.0435
D12	-2.001188	1.688838	-1.184950	0.2384
R-squared	0.824008	Mean dependent var	10.05435	
Adjusted R-squared	0.791743	S.D. dependent var	2.876313	
S.E. of regression	1.312611	Akaike info criterion	3.528238	
Sum squared resid	206.7536	Schwarz criterion	4.004780	
Log likelihood	-229.2690	F-statistic	25.53863	
Durbin-Watson stat	1.820068	Prob(F-statistic)	0.000000	

Η ανάλυση μας ξεκινάει με την παρουσίαση των γενικών χαρακτηριστικών του υποδείγματος. Το R^2 είναι ο συντελεστής προσδιορισμού και ουσιαστικά αποτελεί την αναλογία της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής που ερμηνεύεται από την παλινδρόμηση. Οι τιμές που μπορεί να πάρει ο συντελεστής προσδιορισμού κυμαίνονται μεταξύ του μηδέν και της μονάδας, δηλαδή, $0 \leq R^2 \leq 1$. Όσο πλησιέστερα στην μονάδα βρίσκεται η τιμή του συντελεστή μονάδα τόσο μεγαλύτερη ερμηνευτική ικανότητα έχει το υπόδειγμα. Στο συγκεκριμένο οικονομετρικό υπόδειγμα η τιμή του συντελεστή προσδιορισμού είναι 0,79 ή $R^2=0,79$, συνεπώς οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν εξηγούν το 79% της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο στην περίπτωση της Ελλάδας.

Το κριτήριο ελέγχου Durbin-Watson χρησιμοποιείται για την διαπίστωση της ύπαρξης ή μη αυτοσυσχέτισης. Η αυτοσυσχέτιση είναι συνηθισμένο φαινόμενο που παρατηρείται στα στοιχεία χρονολογικών σειρών και στα

διαστρωματικά στοιχεία. Η αυτοσυσχέτιση μπορεί να οφείλεται στην παράλειψη ερμηνευτικών μεταβλητών, στην εσφαλμένη εξειδίκευση της μαθηματικής μορφής του υποδείγματος καθώς και σε άλλους λόγους. Το πρόβλημα που δημιουργείται από την ύπαρξη αυτοσυσχέτισης αναφέρεται κυρίως στις εκτιμήσεις των διακυμάνσεών τους και στην αποτελεσματικότητά τους. Η στατιστική d λαμβάνει τιμές που κυμαίνονται μεταξύ των τιμών μηδέν και τέσσερα. Συγκεκριμένα⁶⁵ :

1. Αν δεν υπάρχει θετική αυτοσυσχέτιση, τότε $\rho=0$ και επομένως $d=2$
2. Αν δεν υπάρχει τέλεια θετική αυτοσυσχέτιση, τότε $\rho=+1$ και επομένως $d=0$

3. Αν υπάρχει τέλεια αρνητική αυτοσυσχέτιση, τότε $\rho=-1$ και επομένως $d=4$

Συνεπώς, όταν $0 < d < 2$ υπάρχει κάποιος βαθμός θετικής αυτοσυσχέτισης ο οποίος μειώνεται όσο η d πλησιάζει την τιμή 2 και όταν $2 < d < 4$ υπάρχει κάποιος βαθμός αρνητικής αυτοσυσχέτισης ο οποίος μειώνεται όσο η d πλησιάζει την τιμή 2. Στο συγκεκριμένο υπόδειγμα η στατιστική d λαμβάνει την τιμή 1,820 ή $d=1,820$, γεγονός που σημαίνει ότι υπάρχει ένας μικρός βαθμός θετικής αυτοσυσχέτισης. Η τιμή P (probability) ονομάζεται ακριβές επίπεδο σημαντικότητας και παριστάνει το χαμηλότερο επίπεδο σημαντικότητας στο οποίο μπορεί να απορριφθεί η υπόθεση ότι οι επιλεγμένες μεταβλητές δεν έχουν καμία επίδραση στο ποσοστό ανεργίας. Συνεπώς στο υπόδειγμά μας η πιθανότητα όλες μαζί οι ανεξάρτητες μεταβλητές να παρουσιάζουν μηδενική επίδραση ή ερμηνεία της εξαρτημένης μεταβλητής είναι σχεδόν μηδενική, δηλαδή $P=0.000000$.

Προχωρούμε στην εξέταση της στατιστικής σημαντικότητας των μεταβλητών που ερμηνεύουν την ανεργία σε περιφερειακό επίπεδο. Η εξέταση θα γίνει σε επίπεδα σημαντικότητας 10%, 5% και 1%. Ο έλεγχος σημαντικότητας με την t στατιστική γίνεται ως εξής : Λαμβάνουμε τις τιμές της $t_{\alpha,v}$ όπου $\alpha=0,10$ $\alpha=0,05$ και $\alpha=0,01$ αντίστοιχα και $v = \infty$ εφόσον ο αριθμός των παρατηρήσεων μας είναι 143. Οι τιμές της t στατιστικής είναι $t_{0,10,\infty} = 1,282$, $t_{0,05,\infty} = 1,645$ και $t_{0,01,\infty} = 2,326$. Εφόσον οι τιμές της t στατιστικής των μεταβλητών μιας μεταβλητής υπερβαίνουν τις προαναφερθείσες τιμές τότε η μεταβλητή αυτή είναι στατιστικά σημαντική. Γενικά στην πολυμεταβλητή παλινδρόμηση ο

⁶⁵ Χρήστου Κ. Γεώργιος, Τόμος Α σελ. 258, 2004

συντελεστής β_j , για $j=1,2,\dots,k$, παριστάνει τη μεταβολή στη μέση τιμή της Y , όταν η X_j μεταβάλλεται κατά μια μονάδα και οι υπόλοιπες ερμηνευτικές μεταβλητές παραμένουν σταθερές. Σε αυτή την πολυμεταβλητή παλινδρόμηση που βασίζεται σε διαστρωματικά στοιχεία, ο συντελεστής κάθε μεταβλητής παριστάνει την μεταβολή στη μέση τιμή του ποσοστού ανεργίας όταν η μεταβλητή (για παράδειγμα η αύξηση της απασχόλησης) αυξάνεται κατά 1% και οι υπόλοιπες ερμηνευτικές μεταβλητές παραμένουν σταθερές. Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται οι τιμές που λαμβάνουν οι συντελεστές των μεταβλητών καθώς και το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας τους⁶⁶.

Πίνακας 24: Τιμές και στατιστική σημαντικότητα των μεταβλητών

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	ΤΙΜΕΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ	t ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ
Αύξηση της απασχόλησης	-0.045425*	-1.680084
Μερίδιο του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση	0.001042	0.009162
Μερίδιο του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση	0.194732*	1.691203
Συμμετοχή των ανδρών	-0.244383***	-2.535310
Συμμετοχή των γυναικών	0.366543***	6.036467
Νεανικός πληθυσμός	0.124825	0.877562
Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν	-0.001572***	-4.829658
Παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα	0.146957***	4.134444
Παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα	0.112192**	2.205384
Παραγωγικότητα του τριτογενούς τομέα	0.279226***	3.021008

Επίσης η στατιστική σημαντικότητα των ψευδομεταβλητών μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (γεωγραφικά, οικονομικά, κοινωνικά) της κάθε περιφέρειας επηρεάζουν το ποσοστό ανεργίας της περιφέρειας αυτής.

⁶⁶ Τα*** υποδηλώνουν στατιστική σημαντικότητα στο 1%, ** υποδηλώνουν στατιστική σημαντικότητα στο 5% και το * υποδηλώνει στατιστική σημαντικότητα στο 10%

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται η στατιστική σημαντικότητα των εξεταζόμενων μεταβλητών και η επίδραση τους (θετική ή αρνητική) στο ποσοστό ανεργίας).

Πίνακας 25: Επίδραση μεταβλητών στο ποσοστό ανεργίας

Μεταβλητές	Σημαντικότητα 10%	Σημαντικότητα 5%	Σημαντικότητα 1%	Επίδραση στο % ανεργίας
Αύξηση της απασχόλησης	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά ασήμαντη	Στατιστικά ασήμαντη	Αρνητική
Μερίδιο του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση	Στατιστικά ασήμαντη	Στατιστικά ασήμαντη	Στατιστικά ασήμαντη	Θετική
Μερίδιο του τριογενούς τομέα στην απασχόληση	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά ασήμαντη	Στατιστικά ασήμαντη	Θετική
Συμμετοχή των ανδρών	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Αρνητική
Συμμετοχή των γυναικών	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Θετική
Νεανικός πληθυσμός	Στατιστικά ασήμαντη	Στατιστικά ασήμαντη	Στατιστικά ασήμαντη	Θετική
Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Αρνητική
Παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Θετική
Παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά ασήμαντη	Θετική
Παραγωγικότητα του τριογενούς τομέα	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Στατιστικά σημαντική	Θετική

Στην συνέχεια του κεφαλαίου θα ερμηνεύσουμε τις τιμές που λαμβάνουν οι μεταβλητές βασισμένοι στην υπάρχουσα οικονομική θεωρία και τις προηγούμενες έρευνες που εξετάζουν το ποσοστό ανεργίας.

4.3 ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΩΝ

Στο υπόδειγμα αυτό χρησιμοποιήσαμε δέκα μεταβλητές, οι οποίες εντάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες. Οι κατηγορίες αυτές είναι: 1) η αγορά εργασίας ,2) η οικονομική δραστηριότητα ,3) η δομή του συστήματος παραγωγής και 4) οι τεχνολογικοί παράγοντες.

4.1.1 ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Χρησιμοποιήσαμε τέσσερις μεταβλητές που σχετίζονται με την αγορά εργασίας : α) την μεταβολή της απασχόλησης ,β) το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών στην απασχόληση ,γ) το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση και δ) το νεανικό πληθυσμό . Από αυτές δύο (αύξηση απασχόλησης, συμμετοχή ανδρών στην απασχόληση) ασκούν μια στατιστικά σημαντική αρνητική επίδραση στο ποσοστό ανεργίας, μια μεταβλητή (το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση) ασκεί στατιστικά σημαντική θετική επίδραση στο ποσοστό ανεργίας και μια (νεανικός πληθυσμός) ασκεί στατιστικά ασήμαντη θετική επίδραση στο ποσοστό ανεργίας . Προχωρούμε στην ερμηνεία των παραπάνω αποτελεσμάτων με βάση την οικονομική θεωρία και τις προγενέστερες μελέτες .

ΝΕΑΝΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Ο νεανικός πληθυσμός είναι ένας παράγοντας που σχετίζεται με το μέγεθος του εργατικού δυναμικού και συνεπώς με την προσφορά εργασίας. Σαφώς και η ηλικιακή δομή του πληθυσμού, όπως αυτή εκφράζεται μέσω του νεανικού πληθυσμού, επηρεάζει το ποσοστό ανεργίας. Χρησιμοποιώντας την μέθοδο υπολογισμού των ελάχιστων τετραγώνων (ols estimation) καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι **ο νεανικός πληθυσμός επιδρά θετικά στο ποσοστό ανεργίας**. Αυξανόμενου λοιπόν του ποσοστού των νέων (<25 ετών) το ποσοστό ανεργίας θα αυξηθεί. Ως προς την επίδραση του νεανικού πληθυσμού στο ποσοστό ανεργίας το **αποτέλεσμα του υποδείγματος είναι σύμφωνο με την οικονομική θεωρία και με τα αποτελέσματα**

προηγούμενων μελετών⁶⁷, οι οποίες υποστηρίζουν ότι οι περιφέρειες με σχετικά νέο πληθυσμό αντιμετωπίζουν ένα πιο επίμονο πρόβλημα ανεργίας. Βέβαια, αυτή η επίδραση είναι στατιστικά ασήμαντη στο υπόδειγμα μας.

Πως ερμηνεύεται όμως αυτή η θετική σχέση μεταξύ νεανικού πληθυσμού και ανεργίας ; Μια πρώτη ερμηνεία θα ήταν ότι μια αύξηση της προσφοράς

εργασίας (λόγω της αύξησης του ποσοστού του νεανικού πληθυσμού) η οποία δεν συνοδεύεται από μια αντίστοιχη αύξηση της ζήτησης εργασίας θα

οδηγήσει σε αύξηση του ποσοστού ανεργίας. Στην περίπτωση του ελλαδικού χώρου, οι νέοι ηλικίας 15-24 εντάσσονται σε ορισμένες κατηγορίες. Αν

εξαιρέσουμε τους νέους αυτούς που φοιτούν στην δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση και οι οποίοι δεν έχουν εισέλθει ακόμη στην αγορά

εργασίας ή εισέρχονται περιστασιακά και τους νέους που ήδη απασχολούνται οι υπόλοιποι νέοι εντάσσονται σε μειονεκτικές ως προς την εύρεση εργασίας

κατηγορίες :

- Μακροχρόνια άνεργοι νέοι
- Άνεργοι νέοι που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο
- Νέοι με χαμηλό επίπεδο κατάρτισης
- Άνεργοι νέοι που κατοικούν σε οικονομικά αδύνατες περιφέρειες
- Νέες άνεργες ανύπαντρες μητέρες
- Άνεργοι νέοι οι οποίοι είναι οικονομικοί μετανάστες
- Άνεργοι νέοι οι οποίοι αντιμετωπίζουν σωματικές αδυναμίες
- Άνεργοι νέοι οι οποίοι αντιμετωπίζουν πρόβλημα στέγασης και φτώχειας
- Άνεργοι νέοι οι οποίοι έχουν διαπράξει κάποιο αδίκημα

Το τελικό συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι μεταξύ νεανικού πληθυσμού και του ποσοστού ανεργίας υπάρχει μια θετική σχέση η οποία ερμηνεύεται και εξηγείται από τους προαναφερμένους λόγους.

ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

⁶⁷ Hofler R.A, Murphy K.J., σελ 313-328, 1989

Johnson J.A., Kneebone R.D., σελ 1305-1314, 1991

Elhorst J.P, σελ 190-200 , 1995

Lopez-Bazo E., Del Barrio T., Artis M., σελ 10-35, 2002

Ένας από τους ευρύτερα χρησιμοποιούμενους δείκτες που χρησιμοποιούνται στην περιφερειακή οικονομική είναι το ποσοστό συμμετοχής ανδρών και γυναικών. Είναι δείκτης ο οποίος σχετίζεται με την αγορά εργασίας και συγκεκριμένα με την προσφορά εργασίας. Υπάρχουν δυο απόψεις σχετικά με την επίδραση που ασκεί η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής ανδρών και γυναικών στο ποσοστό ανεργίας. Ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι η αυξημένη συμμετοχή ενθαρρύνει την αύξηση των τοπικών θέσεων εργασίας και συνεπώς μειώνεται το ποσοστό ανεργίας ενώ αντίθετα άλλοι υποστηρίζουν ότι συνήθως η ετήσια αύξηση του ποσοστού συμμετοχής υπερβαίνει την αντίστοιχη αύξηση του ποσοστού απασχόλησης με αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού ανεργίας. Στις εμπειρικές μελέτες που έχουν συμπεριλάβει την συγκεκριμένη μεταβλητή παρουσιάζεται η ίδια διάσταση απόψεων. Συγκεκριμένα, πέντε μελέτες⁶⁸ διαπιστώνουν μια αρνητική σχέση μεταξύ ποσοστού ανεργίας και ποσοστού συμμετοχής των ανδρών ενώ δυο⁶⁹ διαπιστώνουν θετική σχέση. Αναφορικά με την επίδραση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στο ποσοστό ανεργίας εννιά εργασίες⁷⁰ καταλήγουν σε αρνητική σχέση ενώ τέσσερις⁷¹ σε θετική σχέση. Τέλος, τρεις εργασίες⁷² διαπιστώνουν μια αρνητική σχέση μεταξύ ποσοστού συνολικής (ανδρών και γυναικών) συμμετοχής και ποσοστού ανεργίας.

⁶⁸ Fleisher B.M., Rhodes G., σελ 398-406, 1976
Siegers J.J., σελ 400-443, 1983
Veen A. van der, Evers G.H.M., σελ 239-250, 1983
Patridge M.D., Rickman D.S., σελ 89-106, 1995
Lopez-Bazo E., Del Barrio T., Artis M., σελ 10-35, 2002

⁶⁹ Chalmers J.A., Greenwood M.J., σελ 1-17, 1985
Blackley P.R., σελ 440-456, 1989

⁷⁰ Fleisher B.M., Rhodes G., σελ 398-406, 1976
Veen A. van der, Evers G.H.M., σελ 239-250, 1983
Gordon I. σελ 135-147, 1988
Blackley P.R., σελ 440-456, 1989
Hofler R.A, Murphy K.J., σελ 313-328, 1989
Holzer H.J., σελ 307-328, 1993
Malizia E.E., Ke S., σελ 221-235, 1993
Lopez-Bazo E., Del Barrio T., Artis M., σελ 10-35, 2002
Trendle B., σελ 6-10, 2002

⁷¹ Siegers J.J., σελ 400-443, 1983
Chalmers J.A., Greenwood M.J., σελ 1-17, 1985
Holzer H.J., σελ 307-328, 1993
Samsom L., σελ 937-947, 1994

⁷² Blanchard O.J., Katz L.F., σελ 1-21, 1992
Decressin J., Fatas A., σελ 1627-1655, 1995
Caroleo F.E., Coppola G., σελ 6-10, 2005

Στο δικό μας υπόδειγμα παρουσιάζεται το εξής φαινόμενο : **Το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών παρουσιάζει μια στατιστικά σημαντική αρνητική επίδραση στο ποσοστό ανεργίας.** Δηλαδή, μια αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των ανδρών οδηγεί σε μείωση του ποσοστού ανεργίας. Αντίθετα, **το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών παρουσιάζει μια στατιστικά σημαντική θετική επίδραση στο ποσοστό ανεργίας.** Δηλαδή, μια αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών οδηγεί σε αύξηση του ποσοστού ανεργίας. Η ερμηνεία που μπορεί να δοθεί σε αυτά τα δυο αντικρουόμενα αποτελέσματα είναι η εξής : Γνωρίζοντας την φύση της ελληνικής αγοράς εργασίας και συγκεκριμένα τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες να εισέλθουν ή να επανέλθουν στην αγορά εργασίας αυτή η αντίθεση είναι φυσιολογική. Για τους άνδρες είσοδος στο εργατικό δυναμικό συνεπάγεται συνήθως και είσοδος στην απασχόληση, ενώ για τις γυναίκες είσοδος στο εργατικό δυναμικό συνεπάγεται αύξηση της προσφοράς εργασίας χωρίς όμως αυτή η αύξηση να συνοδεύεται από μια αντίστοιχη αύξηση της ζήτησης εργασίας. Δηλαδή, αναφορικά με τις γυναίκες επικρατεί το εξής : Η ετήσια αύξηση του ποσοστού συμμετοχής υπερβαίνει την αντίστοιχη αύξηση του ποσοστού απασχόλησης με αποτέλεσμα να ανεβαίνει το ποσοστό της γυναικείας ανεργίας. Συνεπώς, το εύρημα του οικονομετρικού μας υποδείγματος είναι συνεπές με την κατάσταση που επικρατεί στην ελληνική αγορά εργασίας και η οποία απεικονίζεται και στους δείκτες της περιγραφικής στατιστικής, εφόσον η αύξηση της γυναικείας συμμετοχής κατά 10% την τελευταία δεκαετία δεν συνοδεύεται από μια σημαντική μείωση του ποσοστού ανεργίας την ίδια δεκαετία.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Όλες οι μελέτες⁷³ έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η αύξηση της απασχόλησης οδηγεί σε μείωση του ποσοστού ανεργίας. Αναμένεται ότι επιπλέον θέσεις εργασίας θα μειώσουν το ποσοστό εργασίας ανεξάρτητα με το εάν αυτές καλύπτεται από έναν άνεργο, έναν μη συμμετέχοντα ή έναν εργαζόμενο μετανάστη. Βέβαια υπάρχει μια περίπτωση η αύξηση της απασχόλησης οδηγεί σε αύξηση του ποσοστού ανεργίας, μέσω της μετακίνησης ατόμων από την επαρχία στα αστικά κέντρα. Αυτή την περίπτωση εξέτασαν και ανέλυσαν οι Harris και Todaro.

Στο υπόδειγμα μας η επίδραση της αύξησης της απασχόλησης στο ποσοστό ανεργίας είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική. Η ερμηνεία που μπορεί να δοθεί είναι η εξής : Η αύξηση της ζήτησης εργασίας, η οποία μπορεί να οφείλεται σε κοινωνικοοικονομικούς λόγους, οδηγεί σε δημιουργία νέων θέσεων εργασίας οι οποίες αναμένεται να καλυφθούν από το πλεονάζον εργατικό δυναμικό και συνεπώς οδηγούμαστε σε μείωση του ποσοστού ανεργίας.

4.1.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Προγενέστερα άρθρα έχουν χρησιμοποιήσει το ακαθάριστο κατά κεφαλήν προϊόν και το κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό εισόδημα ως μεταβλητές που σχετίζονται με την οικονομική δραστηριότητα μιας περιφέρειας ,η οποία επηρεάζει το ποσοστό ανεργίας της περιφέρειας αυτής. Για την μεγαλύτερη αξιοπιστία των αποτελεσμάτων οι μεταβλητές αυτές υπολογίζονται σε σταθερές τιμές (αποπληθωρισμένες). Άνοδος του κατά

⁷³ Fleisher B.M., Rhodes G., σελ 398-406, 1976
Burridge P., Gordon I., σελ 274-297, 1981
Veen A. van der, Evers G.H.M., σελ 239-250, 1983
Taylor J., Bradley S., σελ 113-124, 1983
Summers L.H., σελ 339-383, 1986
Gordon I., σελ 135-147, 1988
Neumann G.R., Topel R.H., σελ 1341-1365, 1991
Bilger U., Genosko J., Hirte G., σελ 152-167, 1991
Blanchard O.J., Katz L.F., σελ 1-21, 1992
Malizia E.E., Ke S., σελ 221-235, 1993
Decressin J., Fatas A., σελ 1627-1655, 1995
Molho I., σελ 123-132, 1995 (α)
Hyclak T. σελ 653-663, 1996
Groenewold N., σελ 1-20, 1997
Lopez-Bazo E., Del Barrio T., Artis M., σελ 10-35, 2002
Caroleo F.E., Coppola G., σελ 6-10, 2005

κεφαλήν ακαθάριστου περιφερειακού προϊόντος προκύπτει μέσα από άνοδο της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία οφείλεται σε αύξηση της παραγωγικότητας και σε αύξηση της ζήτησης για τα προϊόντα της περιφέρειας. Οι μελέτες⁷⁴ αυτές καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ κατά κεφαλήν Α.Π.Π. και ποσοστού ανεργίας.

Στο υπόδειγμά μας υπολογίσαμε το κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν με έτος βάσης το 1995 και καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια στατιστικά σημαντική αρνητική σχέση μεταξύ του κατά κεφαλήν ακαθάριστου περιφερειακού προϊόντος και του ποσοστού ανεργίας. Η άνοδος της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία οφείλεται σε αύξηση της παραγωγικότητας και σε αύξηση της ζήτησης για τα προϊόντα της περιφέρειας, οδηγεί στην αύξηση της ζήτησης εργασίας και στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Αυτές οι νέες θέσεις εργασίας θα καλυφθούν, είτε από νεοεισελθόντες είτε από ανθρώπους που έχουν απωλέσει την εργασία τους, και συνεπώς θα υπάρξει μείωση του ποσοστού ανεργίας. Όπως γίνεται αντιληπτό, το συμπέρασμα στο οποίο καταλήξαμε αναφορικά με την αρνητική σχέση Α.Π.Π και ποσοστού ανεργίας είναι συνεπές τόσο με την οικονομική θεωρία όσο και με τα ευρήματα των προγενέστερων μελετών.

4.1.3 ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Οι μεταβλητές που χρησιμοποιήσαμε στο υπόδειγμά μας, οι οποίες σχετίζονται με τη δομή του συστήματος παραγωγής, είναι τα μερίδια του πρωτογενούς και τριτογενούς τομέα στην απασχόληση. Καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια στατιστικά ασήμαντη θετική σχέση του μεριδίου του πρωτογενούς τομέα με το ποσοστό ανεργίας ενώ υπάρχει μια στατιστικά σημαντική θετική σχέση του μεριδίου του τριτογενούς τομέα με το ποσοστό ανεργίας.

⁷⁴ Blanchard O.J., Katz L.F., σελ 1-21, 1992
Decressin J., Fatas A., σελ 1627-1655, 1995
Martin R., σελ 237-252, 1997

ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Πολλές εργασίες που εξετάζουν το θέμα του ποσοστού ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο, χρησιμοποιούν ως μεταβλητές τα μερίδια των τριών παραγωγικών τομέων στην απασχόληση. Γενικά, αναμένεται ότι οι περιφέρειες οι οποίες στηρίζονται στον πρωτογενή τομέα και σε φθίνοντες κλάδους του δευτερογενούς τομέα θα αντιμετωπίσουν εντονότερα προβλήματα ανεργίας από περιφέρειες που στηρίζονται σε ανερχόμενους κλάδους του δευτερογενούς τομέα και στον τριτογενή τομέα. Εντούτοις, τα αποτελέσματα των μελετών αυτών είναι αντικρουόμενα με αποτέλεσμα να μην εξάγεται ένα ασφαλές συμπέρασμα σχετικά με το πρόσημο των μεταβλητών αυτών. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα των μελετών σχετικά με την επίδραση των μεριδίων στο ποσοστό ανεργίας.

Πίνακας 26: Η επίδραση⁷⁵ των μεταβλητών στο ποσοστό ανεργίας

ΜΕΛΕΤΗ	ΧΩΡΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	ΥΠΗΡ.ΙΑ.ΤΟΜΕΑ	ΥΠ.ΔΗΜ.ΤΟΜΕΑ
Siegers (1983)	Ολλανδία			-	
Summers (1986)	ΗΠΑ		+ και +*		
Boffler&Murphy (1989)	ΗΠΑ		- και +*	- *και +	- και +*
Blackley (1989)	ΗΠΑ		+*		
Jones&Manning (1992)	Ην.Βασίλειο		-		
Holzer (1993)	ΗΠΑ		- και +	-, -*, + και +*	
Malizia&Ke (1993)	ΗΠΑ	+*			
Saylor&Bradley (1994)	Ην.Βασίλειο	-*			
Elhorst (1995)	ΕΕ-12	-*	-*	+*	
Patridge&Rickman (1995)	ΗΠΑ	-*	+	- και +	+*
Saylor&Bradley (1997)	Γερμανία	-*		-*	+*
	Ιταλία	+*		+*	+*
	Ην.Βασίλειο	-*		-*	+*
Lopez-Bazo,Del Barrio &Artis (2002)	Ισπανία	-* και -	-* και +		
Trende (2002)	Κουίνσλαντ	-*	-*	+	
Newell (2003)	Πολωνία		+	+	

⁷⁵ +=ΘΕΤΙΚΗ, -=ΑΡΝΗΤΙΚΗ, *=ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ

Copolla 05)	EE-15	+	*	-	-	-	*
----------------	-------	---	---	---	---	---	---

Η ερμηνεία που μπορεί να δοθεί για την παρουσία αυτών των διαφορετικών αποτελεσμάτων είναι η εξής : η τιμή ενός μεριδίου μπορεί να μεταβληθεί ακόμα και στην περίπτωση που το επίπεδο της απασχόλησης στον ίδιο τομέα παραμένει αμετάβλητο. Για παράδειγμα, όταν το επίπεδο απασχόλησης στην γεωργία και την βιομηχανία μειωθεί, αυτόματα το μερίδιο των υπηρεσιών στην απασχόληση αυξάνεται. Μια τέτοια τεχνητή μεταβολή δεν συνεπάγεται αυτόματα και μείωση του ποσοστού ανεργίας. Επιπλέον, οι ανερχόμενες βιομηχανίες δεν εγγυώνται την μείωση του ποσοστού εργασίας καθώς οι καινούργιες θέσεις εργασίας μπορεί να καλυφθούν από μη συμμετέχοντες. Γενικά είναι δύσκολο να καλυφθούν οι θέσεις εργασίας σε ανερχόμενους κλάδους από άτομα που έχουν απωλέσει την θέση τους στην γεωργία και σε φθίνοντες κλάδους της βιομηχανίας.

Στο υπόδειγμα μας η επίδραση του μεριδίου απασχόλησης του πρωτογενούς τομέα στο ποσοστό ανεργίας είναι θετική και στατιστικά ασήμαντη ενώ η επίδραση του μεριδίου απασχόλησης του τριτογενούς τομέα στο ποσοστό ανεργίας είναι θετική και στατιστικά σημαντική . Η ερμηνεία για αυτά τα πρόσημα δόθηκε προηγουμένως. Αξίζει απλώς να επισημανθεί το γεγονός ότι η αύξηση του μεριδίου απασχόλησης του τριτογενούς τομέα που είναι 10% την δεκαετία 1995-2005 δεν οδήγησε σε μεταβολή το ποσοστό ανεργίας την ίδια δεκαετία.

4.1.4 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Οι μεταβλητές που χρησιμοποιούμε στο υπόδειγμα μας και σχετίζονται με την πρόοδο της τεχνολογίας είναι η παραγωγικότητα του πρωτογενούς και τριτογενούς τομέα. Σε προηγούμενες μελέτες⁷⁶, όπου η παραγωγικότητα υπολογιζόταν με βάση την κατά κεφαλήν ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, παρατηρήθηκε μια αρνητική σχέση παραγωγικότητας και ποσοστού ανεργίας.

⁷⁶ Bockerman P., σελ4-6, 2001
Trendle B., σελ 6-10, 2002
Suokas J. ,σελ 16-18, 2004
Caroleo F.E., Coppola G., σελ 10-14, 2005

Στο υπόδειγμα μας παρατηρήθηκε μια στατιστικά σημαντική θετική σχέση μεταξύ παραγωγικότητας πρωτογενούς τομέα και ποσοστού ανεργίας και μια στατιστικά ασήμαντη αρνητική σχέση μεταξύ παραγωγικότητας των άλλων δύο τομέων και του ποσοστού ανεργίας.

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η χρησιμοποίηση μεταβλητών που σχετίζονται με την αύξηση της παραγωγικότητας των τριών τομέων. Αύξηση της παραγωγικότητας συνεπάγεται ότι σε κάθε απασχολούμενο αντιστοιχεί μεγαλύτερη ακαθάριστη προστιθέμενη αξία. Η αύξηση της παραγωγικότητας μπορεί να προέλθει μέσω δυο διαδικασιών. Η πρώτη σχετίζεται με την εντατικοποίηση των προσπάθειών των εργαζομένων και την μεγαλύτερη αποδοτικότητα τους η οποία οδηγεί τον συντελεστή εργασία να είναι παραγωγικότερος. Η δεύτερη και πιο συνηθισμένη σχετίζεται με την μεγαλύτερη χρησιμοποίηση των μηχανημάτων στην παραγωγική διαδικασία, δηλαδή υπάρχει μια υποκατάσταση της εργασίας από το κεφάλαιο στην παραγωγική διαδικασία και εισαγωγή καινοτομιών στην παραγωγή. Αναφορικά με την παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα παρατηρείται ότι υπάρχει **μια στατιστικά σημαντική θετική σχέση μεταξύ της παραγωγικότητας των τριών τομέων και ποσοστού ανεργίας**, γεγονός που οφείλεται στην φύση της παραγωγικής διαδικασίας αυτών των τομέων. Η υποκατάσταση των απασχολούμενων των τριών τομέων -από τον συντελεστή κεφάλαιο- οδηγεί τους εργαζόμενους στην ανεργία, καθώς δεν υπάρχουν εναλλακτικές διέξοδοι επαγγελματικής δραστηριοποίησης. Συνεπώς η αύξηση της παραγωγικότητας δεν οδηγεί στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Αυτό το εύρημα είναι συνεπές και με τα στοιχεία της περιγραφικής στατιστικής του κεφαλαίου 3 εφόσον η πολύ μεγάλη αύξηση της παραγωγικότητας δεν οδήγησε σε μείωση της ανεργίας.

4.4 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

- Οι μεταβλητές οι οποίες επιλέχθηκαν στο υπόδειγμα μας είναι οι ακόλουθες ;

ΟΜΑΔΕΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	1)Μεταβολή στην απασχόληση 2)Ποσοστό συμμετοχής των ανδρών στην απασχόληση 3)Ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση 4)Νεανικός πληθυσμός
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	1) Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν
ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	1) Μερίδιο του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση 2) Μερίδιο του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	1)Παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα 2)Παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα 3)Παραγωγικότητα του τριτογενούς τομέα

- Το οικονομετρικό υπόδειγμα που χρησιμοποιήθηκε για την εξέταση της επίδρασης των επιλεγμένων μεταβλητών στο ποσοστό ανεργίας είναι το ακόλουθο:

$$U_r = \beta_0 + \beta_1 EMP + \beta_2 \%AGR + \beta_3 \%SER + \beta_4 MALE + \beta_5 FEMALE + \beta_6 YOUTH + \beta_7 GRP/c + \beta_8 PRODAGR + \beta_9 PRODMANU + \beta_{10} PRODSER + \beta_{11} D1 + \beta_{12} D2 + \beta_{13} D3 + \beta_{14} D4 + \beta_{15} D5 + \beta_{16} D6 + \beta_{17} D7 + \beta_{18} D8 + \beta_{19} D9 + \beta_{20} D10 + \beta_{21} D11 + \beta_{22} D12 + \varepsilon^t$$

Το U_r είναι η εξαρτημένη μεταβλητή, το β_0 είναι ο σταθερός όρος, β_1 - β_{10} οι συντελεστές των μεταβλητών, β_{11} - β_{21} οι συντελεστές των ψευδομεταβλητών, $D1$ - $D12$ οι ψευδομεταβλητές και ε^t ο διαταρακτικός όρος. Η μέθοδος εκτίμησης αυτής της πολυμεταβλητής παλινδρόμησης που βασίζεται σε διαστρωματικά στοιχεία είναι η **μέθοδος ελαχίστων τετραγώνων**.

- Ύστερα από την εκτίμηση της πολυμεταβλητής παλινδρόμησης προέκυψαν τα εξής αποτελέσματα αναφορικά με την επίδραση των επιλεγμένων μεταβλητών στο ποσοστό ανεργίας

Μεταβλητές	Επίδραση στο % ανεργίας	Στατιστική Σημαντικότητα
Αύξηση της απασχόλησης	Αρνητική	Στατιστικά σημαντική
Μερίδιο του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση	Θετική	Στατιστικά ασήμαντη
Μερίδιο του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση	Θετική	Στατιστικά σημαντική
Συμμετοχή των ανδρών	Αρνητική	Στατιστικά σημαντική
Συμμετοχή των γυναικών	Θετική	Στατιστικά σημαντική
Νεανικός πληθυσμός	Θετική	Στατιστικά ασήμαντη
Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν	Αρνητική	Στατιστικά σημαντική
Παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα	Θετική	Στατιστικά σημαντική
Παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα	Θετική	Στατιστικά σημαντική
Παραγωγικότητα του τριτογενούς τομέα	Θετική	Στατιστικά σημαντική

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Δύο από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κυβερνήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο είναι η ανεργία και οι περιφερειακές ανισότητες. Μελέτες που εξετάζουν το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο και τις διαφορές που παρουσιάζουν οι περιφέρειες της ίδιας χώρας στην οικονομική τους ανάπτυξη έχουν καταδείξει ότι υπάρχει στενή συσχέτιση μεταξύ του ποσοστού ανεργίας των περιφερειών και των ανισοτήτων που παρουσιάζονται σε περιφερειακό επίπεδο. Συνεπώς, από τους βασικούς παράγοντες που θα οδηγήσουν σε μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων είναι η καταπολέμηση της ανεργίας, ιδιαίτερα στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο είναι πολλοί και ποικίλλουν ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιφέρειας, το χρονικό διάστημα και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Πολλοί μελετητές χρησιμοποίησαν διάφορες μεταβλητές για να ερμηνεύσουν το ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο. Για μερικές από αυτές, οι μελέτες έχουν καταλήξει σε κοινά συμπεράσματα σχετικά με την επίδραση τους στο ποσοστό περιφερειακής ανεργίας, ενώ για τις υπόλοιπες παρουσιάζονται αντικρουόμενα αποτελέσματα και απόψεις αναφορικά με την επίδραση τους.

Η ταξινόμηση και κατηγοριοποίησή των μεταβλητών επεξήγησης της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο αποτελεί δύσκολη υπόθεση. Οι μεταβλητές μπορούν να ενταχθούν στις ακόλουθες κατηγορίες :

- Αγορά εργασίας
- Δομή του συστήματος παραγωγής
- Κοινωνικοί παράγοντες
- Τεχνολογικοί παράγοντες
- Οικονομική δραστηριότητα

Χαρακτηριστικά των περιφερειών

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται οι ευρύτερα χρησιμοποιούμενες μεταβλητές στα υποδείγματα ανάλυσης της ανεργίας σε περιφερειακό

επίπεδο και τα συμπεράσματα που προκύπτουν αναφορικά με την επίδραση τους στο ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο

Πίνακας 27: Σύνοψη των παραγόντων που επηρεάζουν το ποσοστό ανεργίας

ΟΜΑΔΕΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟ %	
		ΑΝΕΡΓΙΑΣ	
• Αγορά εργασίας	• Μεταβολή στην απασχόληση	Αρνητική	
	• Ποσοστό συμμετοχής εργατικού δυναμικού (άνδρες-γυναίκες) στην απασχόληση	Αβέβαιη	
	• Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας	Θετική	
	• Ποσοστό μερικής απασχόλησης	Αρνητική	
	• Νεανικός πληθυσμός	Θετική	
	• Αριθμός γεννήσεων	Θετική	
	• Καθαρή μεταναστευτική ζωή	Αβέβαιη	
	• «Καθημερινό εργασιακό ταξίδι»	Αβέβαιη	
	• Μισθοί	Θετική	
	• Εργατικά συνδικάτα	Θετική	
• Δομή συστήματος παραγωγής	• Τόπος εγκατάστασης φθίνοντων ή ανερχόμενων κλάδων παραγωγής	Αβέβαιη	
	• Μερίδια των παραγωγικών τομέων στην απασχόληση	Αβέβαιη	
	• Τομεακές μεταβολές στην ζήτηση εργασίας	Θετική	
	• Τομεακή διαφοροποίηση	Αρνητική	
• Κοινωνικοί Παράγοντες	• Εκπαιδευτικό επίπεδο	Αρνητική	

• Οικονομική Δραστηριότητα	• Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν	Αρνητική	
	• το κατά κεφαλήν ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν	Αρνητική	
• Τεχνολογικοί Παράγοντες	• την κατά κεφαλήν ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	Αρνητική	
	• το κατά κεφαλήν περιφερειακό εισόδημα	Αρνητική	
	• παραγωγικότητα στους τρεις τομείς παραγωγής	Αβέβαιη	
• Χαρακτηριστικά Περιφερειών	• οι παρεχόμενες εγκαταστάσεις των περιφερειών	Αρνητική	
	• η δυναμική της αγοράς	Αρνητική	

Η εργασία μας εξετάζει την επίδραση ορισμένων παραγόντων στο ποσοστό ανεργίας των ελληνικών περιφερειών την περίοδο 1995-2005. Για την καλύτερη ανάλυση και ερμηνεία της ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο χρησιμοποιήσαμε την εξής μέθοδο:

Επιλέξαμε ορισμένες μεταβλητές βασισμένοι στην οικονομική θεωρία και σε προγενέστερες μελέτες και κατασκευάσαμε δείκτες που ποσοτικοποίησαν τις μεταβλητές αυτές (βασισμένοι στα στατιστικά δεδομένα της ΕΣΥΕ και της Eurostat). Στην συνέχεια παρουσιάσαμε σε συγκεντρωτικούς πίνακες την πορεία των δεικτών αυτών, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, την περίοδο 1995-2005. Το βασικότερο συμπέρασμα που προέκυψε είναι ότι το ποσοστό ανεργίας παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητο παρόλο που σημειώθηκαν αλλαγές στο τοπίο της ελληνικής οικονομίας, αλλαγές που εκφράστηκαν μέσω της μεγαλύτερης συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, της μετατόπισης της οικονομικής δραστηριότητας στον τριτογενή τομέα και της αύξησης της παραγωγικότητας.

Για την εξέταση της επίδρασης των επιλεγμένων μεταβλητών στο ποσοστό ανεργίας χρησιμοποιήθηκε ένα οικονομετρικό υπόδειγμα, το οποίο εκτιμήθηκε

με την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (ols estimation). Οι μεταβλητές που επιλέχθηκαν είναι οι ακόλουθες:

Πίνακας 28: Ταξινόμηση των μεταβλητών

ΟΜΑΔΕΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ
	1) Μεταβολή στην απασχόληση 2)Ποσοστό συμμετοχής των ανδρών στην απασχόληση 3)Ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση 4)Νεανικός πληθυσμός
ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	1) Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν
ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	1) Μεριδίο του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση 2) Μεριδίο του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	1)Παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα 2)Παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα 3)Παραγωγικότητα του τριτογενούς τομέα

Τα στοιχεία που σχετίζονταν με τις προαναφερόμενες μεταβλητές 11 ετών (1995-2005) συνδυάστηκαν και σχηματίστηκε ένα panel με 143 παρατηρήσεις (11 χρόνια, 13 περιφέρειες). Το υπόδειγμα που εκτιμήθηκε μπορεί να εκφραστεί ως εξής :

$$U_r = \beta_0 + \beta_1 EMP + \beta_2 \%AGR + \beta_3 \%SER + \beta_4 MALE + \beta_5 FEMALE + \beta_6 YOUTH + \beta_7 GRP/c + \beta_8 PRODAGR + \beta_9 PRODMANU + \beta_{10} PRODSER + \beta_{11} D1 + \beta_{12} D2 + \beta_{13} D3 + \beta_{14} D4 + \beta_{15} D5 + \beta_{16} D6 + \beta_{17} D7 + \beta_{18} D8 + \beta_{19} D9 + \beta_{20} D10 + \beta_{21} D11 + \beta_{22} D12 + \varepsilon^t$$

Το U_r είναι η εξαρτημένη μεταβλητή, το β_0 είναι ο σταθερός όρος, β_1 - β_{10} οι συντελεστές των μεταβλητών, β_{11} - β_{21} οι συντελεστές των ψευδομεταβλητών, $D1$ - $D12$ οι ψευδομεταβλητές και ε^t ο διαταρακτικός όρος .

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται η επίδραση των μεταβλητών (θετική ή αρνητική) στο ποσοστό ανεργίας και η στατιστική σημαντικότητα τους,

Πίνακας 29: Επίδραση των μεταβλητών στο ποσοστό ανεργίας

Μεταβλητές	Επίδραση στο % ανεργίας	Στατιστική Σημαντικότητα
Αύξηση της απασχόλησης	Αρνητική	Στατιστικά σημαντική
Μερίδιο του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση	Θετική	Στατιστικά ασήμαντη
Μερίδιο του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση	Θετική	Στατιστικά σημαντική
Συμμετοχή των ανδρών	Αρνητική	Στατιστικά σημαντική
Συμμετοχή των γυναικών	Θετική	Στατιστικά σημαντική
Νεανικός πληθυσμός	Θετική	Στατιστικά ασήμαντη
Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν	Αρνητική	Στατιστικά σημαντική
Παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα	Θετική	Στατιστικά σημαντική
Παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα	Θετική	Στατιστικά σημαντική
Παραγωγικότητα του τριτογενούς τομέα	Θετική	Στατιστικά σημαντική

Η ερμηνεία για τα πρόσημα των μεταβλητών δόθηκε στο κεφάλαιο 4.

Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς να λάβουν σοβαρά υπόψη τους ότι η απώλεια της εργασίας ή η μη ένταξη στην αγορά εργασίας μπορεί να είναι το πιο θλιβερό οικονομικό γεγονός στη ζωή ενός ατόμου. Συνεπώς, το πρόβλημα της ανεργίας δεν είναι απλώς ένα ποσοτικό πρόβλημα το οποίο διορθώνεται με πρόσκαιρη βελτίωση των αριθμών αλλά μια οικονομική και κοινωνική πληγή για κάθε χώρα και περιφέρεια, η οποία απαιτεί την μεγαλύτερη δυνατή ευαισθητοποίηση όλων των φορέων και την

λήψη μέτρων που δεν θα θεραπεύουν απλώς τα αρνητικά αποτελέσματα της
ανεργίας αλλά θα καταπολεμούν δραστικά τις αιτίες που την προκαλούν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Mankiw N.G. (2002) *Αρχές της Οικονομικής*, Τόμος Β, Εκδόσεις Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα

Γεωργακόπουλος Θ., Λιανός Θ, Μπένος Θ, Τσεκούρας Γ, Χατζηπροκοπίου Μ, Χρήστου Γ. (1995) *Εισαγωγή στην ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ*, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου, Αθήνα

Δεδουσόπουλος Α (2000). *θεωρίες της Ανεργίας*, Εκδόσεις Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα

Κόνσολας Ν.Ι. (1997) *ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Λιανός Θ, Μπένος Θ. (1998) *ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ*, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου, Αθήνα

Παπαδασκαλόπουλος Α.Δ. (2000) *ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Προδρομίδης Κ.Π. (1997) *ΑΡΧΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ*, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου, Αθήνα

Χρήστου Γ.Κ. (2002) *ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΑ*, Τόμος Α, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα

Χρήστου Γ.Κ. (2002) *ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΑ*, Τόμος Β, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adams J.D. (1985) Permanent Differences in Unemployment and Permanent Wage Differentials. *The Quarterly Journal of Economics* 100, σελ. 29-56.

Baddeley M., Martin R., Tyler P. (1998) Transitory Shock or Structural Shift? The Impact of the Early 1980s Recession on British Regional Unemployment. *Applied Economics* 30, σελ. 19-30

Bilger U., Genosko J., Hirte G. (1991) Migration and Regional Labour Market Adjustment in West Germany. In: Stillwell J., Congdon P. (eds.) *Migration Models: Macro and Micro Approaches*, σελ. 152-167. Belhaven Press, London.

Blackaby D.H., Manning D.N. (1992) Regional Earnings and Unemployment - A Simultaneous Approach. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 54, σελ. 481-501.

Blackley P.R. (1989) The Measurement and Determination of State Equilibrium Unemployment Rates. *Southern Economic Journal* 56, pp. 440-456.

Blanchard O.J., Katz L.F. (1992) Regional Evolutions. *Brookings Papers on Economic Activity*, no. 1, σελ.1-75.

Bockerman P. (2001) UNRAVELLING THE MYSTERY OF REGIONAL UNEMPLOYMENT IN FINLAND. *DISCUSSION PAPERS*, LABOUR INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH

Burridge P., Gordon I. (1981) Unemployment in the British Metropolitan Labour Areas. *Oxford Economic Papers* 33, σελ. 274-297.

Byers J.D. (1990) The Cyclical Sensitivity of Regional Unemployment: An Assessment. *Regional Studies* 24, σελ. 447-453.

Byers J.D. (1991) Testing for Common Trends in Regional Unemployment. *Applied Economics* 23, σελ. 1087-1092.

Caroleo F.E., Coppola G. (2005) The Impact of the Institutions on Regional Unemployment Disparities *Discussion Paper* 98, Centro di Economia del Lavoro e di Politica Economica

Cattaneo C. (2003) The Determinants of Actual Migration and the Role of Wages and Unemployment in Albania : an Empirical Analysis *First Draft*, Università degli studi di Milano

Chapman P.G. (1991) The Dynamics of Regional Unemployment in the UK, 1974-1989. *Applied Economics* 23, σελ. 1059-1064.

Cheshire P.C. (1973) *Regional Unemployment Differentials in Great Britain*. Cambridge University Press, National Institute of Economic and Social Research.

Clark C., Wilson F., Bradley J. (1969) Industrial Location and Economic Potential in Western Europe. *Regional Studies* 3, σελ.197-212.

Decressin J., Fatás A. (1995) Regional Labor Market Dynamics in Europe. *European Economic Review* 39, σελ. 1627-1655.

Elhorst J.P. (1995) Unemployment Disparities between Regions in the European Union. In: Armstrong H.W., Vickerman R.W. (eds.) *Convergence and Divergence among European Unions*, σελ. 190-200. Pion, London.

Elhorst J.P. (2000) THE MYSTERY OF REGIONAL UNEMPLOYMENT DIFFERENTIALS. A SURVEY OF THEORETICAL AND EMPIRICAL EXPLANATIONS. *Research report* (20)00C06

Fleisher B.M., Rhodes G. (1976) Unemployment and the Labor Force Participation of Married Man and Women: A Simultaneous Model. *The Review of Economics and Statistics* 58, σελ.398-406.

Gordon I.R. (1987) The Structural Element in Regional Unemployment. In: Gordon I. (ed.) *Unemployment, the Regions and Labour Markets: Reactions to Recession*. Pion, London.

Gordon I. (1988) Evaluating the Effects of Employment Changes on Local Unemployment. *Regional Studies* 22, σελ. 135-147.

Gordon I.R., Lamont D. (1982) A Model of Labour-Market Interdependencies in the London Region. *Environment and Planning A* 14, σελ. 237-264.

Greenwood M.J. (1997) Internal Migration in Developed Countries. In: Rosenzweig M.R., Stark O. (eds.) *Handbook of Population and Family Economics*, σελ. 647-720. Elsevier, Amsterdam.

Gripaios P., Wiseman N. (1996) The Impact of Industrial Structure on Changes in Unemployment in GB Travel to Work Areas 1989-92. *Applied Economics* 28, σελ. 1263-1267.

Groenewold N. (1997) Does Migration Equalise Regional Unemployment Rates? Evidence from Australia. *Papers in Regional Science* 76, σελ. 1-20.

Hall R.E. (1972) Turnover in the Labor Force (with Discussion). *Brookings Papers on Economic Activity* no. 3, σελ. 709-764.

Harris J.R., Todaro M.P. (1970) Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. *American Economic Review* 60, σελ. 126-142.

Hofler R.A., Murphy K.J. (1989) Using a Composed Error Model to Estimate the Frictional and Excess-supply Components of Unemployment. *Journal of Regional Science* 29, σελ. 313-228.

Holzer H.J. (1991) Employment, Unemployment and Demand Shifts in Local Labour Markets. *The Review of Economics and Statistics* 73, σελ. 25-32.

Holzer H.J. (1993) Structural/Frictional and Demand-Deficient Unemployment in Local Labor Markets. *Industrial Relations* 32, σελ. 307-328

Hyclak T. (1996) Structural Changes in Labor Demand and Unemployment in Local Labor Markets. *Journal of Regional Science* 36, σελ. 653-663.

Hyclak T., Johnes G. (1987) On the Determinants of Full Employment Unemployment Rates in Local Labour Markets. *Applied Economics* 19, σελ. 191-200.

Johnes G., Hyclak T.J. (1989) Wage Inflation and Unemployment in Europe: The Regional Dimension. *Regional Studies* 23, σελ. 19-26.

Johnson J.A., Kneebone R.D. (1991) Deriving Natural Rates of Unemployment for Sub-national Regions: the Case of Canadian Provinces. *Applied Economics* 23, σελ. 1305-1314.

Jones D.R., Manning D.N. (1992) Long Term Unemployment, Hysteresis and the Unemployment-Vacancy Relationship: A Regional Analysis. *Regional Studies* 26, σελ. 17-29.

Layard R. (1997) Preventing Long-term Unemployment: An Economic Analysis (with Discussion). In: Snower D.J., Dehesa G. de la (eds.) *Unemployment Policy*, σελ. 333-356. Cambridge University Press, Cambridge.

Layard R., Nickell S., Jackman R. (1991) *Unemployment, Macroeconomic Performance and the Labour Market*. University Press, Oxford.

Lopez-Bazo E., Del Barrio T., Artis M. (2002) THE REGIONAL DISTRIBUTION OF SPANISH UNEMPLOYMENT .A SPATIAL ANALYSIS. *Papers in regional science*

Malizia E.E., Ke S. (1993) The Influence of Economic Diversity on Unemployment and Stability. *Journal of Regional Studies* 33, σελ. 221-235.

Marston S.T. (1985) Two Views of the Geographic Distribution of Unemployment. *The Quarterly Journal of Economics* 100, σελ.57-79.

Martin R. (1997) Regional Unemployment Disparities and their Dynamics. *Regional Studies* 31, σελ. 237-252.

Molho I. (1995a) Migrant Inertia, Accessibility and Local Unemployment. *Economica* 62, σελ. 123-132.

Molho I. (1995b) Spatial Autocorrelation in British Unemployment. *Journal of Regional Science* 35 σελ. 641-658.

Montgomery E.B. (1993) *Patterns in Regional Labour Market Adjustment: The United States vs. Japan*, NBER, Cambridge, Working Paper No. 4414.

Murphy K.J. (1985) Geographic Differences in U.S. Unemployment rates: A Variance Decomposition Approach. *Economic Inquiry* 23, σελ 135-158.

Neumann G.R., Topel R.H. (1991) Employment Risk, Diversification, and Unemployment. *Quarterly Journal of Economics* 106, σελ 1341- 1365.

Newell A. (2003) Structural supply and demand factors in the regional distribution in Poland. *Discussion Paper* 93. University of Sussex

OECD (1994) *The OECD Jobs Study*. Paris, OECD.

Olsen R.J. (1994) Fertility and the Size of the U.S. Labor Force. *Journal of Economic Literature* 32, σελ. 60-100.

Partridge M.D., Rickman D.S. (1995) Differences in State Unemployment Rates: The Role of Labor and Product Market Structural Shifts. *Southern Economic Journal* 62, σελ. 89-106.

Payne J.E. (1995) A Note on Real Wage Rigidity and State Unemployment Rates. *Journal of Regional Science* 35, σελ 319-332.

Pehkonen J., Tervo H. (1998) Persistence and Turnover in Regional Unemployment Disparities. *Regional Studies* 32, σελ. 445-458.

Pissarides C.A., McMaster I. (1990) Regional Migration, Wages and Unemployment: Empirical Evidence and Implications for Policy. *Oxford Economic Papers* 42, pp. 812-831.

Reza A.M. (1978) Geographical Differences in Earnings and Unemployment Rates. *The Review of Economics and Statistics* 60, σελ. 201-208.

Roback J. (1982) Wages, Rents, and the Quality of Life. *Journal of Political Economy* 90 σελ. 1257- 1278.

Roback J. (1987) Determinants of the Local Unemployment Rate. *Southern Economic Journal* 54 σελ 735-750.

Siegers J.J. (1983) An Economic-Demographic Ten-Equation Model. *De Economist* 131, σελ. 400-443.

Simon C.J. (1988) Frictional Unemployment and the role of Industrial Diversity. *Quarterly Journal of Economics* 103 σελ 715

Summers L.H. (1986) Why is the Unemployment Rate So Very High near Full Employment? *Brookings Papers on Economic Activity*, no. 2, pp. 339-383.

Suokas J (2004) The regional Economy of Helsinki from a European Perspective. *Web Publications* 31

Taylor J. (1996) Regional Problems and Policies: A European Perspective. *Australasian Journal of Regional Studies* 2, σελ 103-131.

Taylor J., Bradley S. (1983) Spatial Variations in the Unemployment Rate; a Case Study of North West England. *Regional Studies* 17, σελ. 113-124.

Taylor J., Bradley S. (1994) Spatial Disparities in the Impact of the 1990-92 Recession: An Analysis of UK Counties. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 56, σελ 367-382.

Taylor J., Bradley S. (1997) Unemployment in Europe: A Comparative Analysis of Regional Disparities in Germany, Italy and the UK. *Kyklos* 50, σελ. 221-245.

Thirlwall A.P. (1966) Regional Unemployment as a Cyclical Phenomenon. *Scottish Journal of Political Economy* 13, σελ. 205-219.

Trendle B. (2002) REGIONAL VARIATION IN QUEENSLAND'S UNEMPLOYMENT RATE. *Working Paper No 7*. Labour Market Research Unit Department of Employment and Training

Todaro M.P. (1976) Urban Job Expansion, Induced Migration and Rising Unemployment. *Journal of Development Economics* 3, σελ. 211-225.

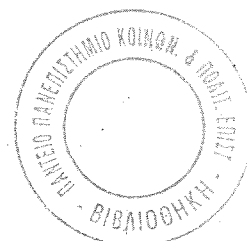
Vedder R., Gallaway L. (1996) Spatial Variations in U.S. Unemployment. *Journal of Labor Research* 17, σελ. 445-461.

Veen A. van der, Evers G.H.M. (1983) A Simultaneous Model for Regional Labour Supply, Incorporating Labour Force Participation, Commuting and Migration. *Socio Economic Planning Sciences* 17, σελ. 239-250.

ΠΗΓΕΣ

ΕΣΥΕ, ΕΡΕΥΝΕΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Eurostat





**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΜΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

**ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ
ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ
ΕΠΙΠΕΔΟ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 1995-2005**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΛΟΥΚΑΣ
Α.Μ.: 0803Μ012**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Σ.ΛΩΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2006

